MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

Núm. 775 Juny 1991

CAMPAMÀ
ESPORTS

Muntanya,

escalada,

esquí

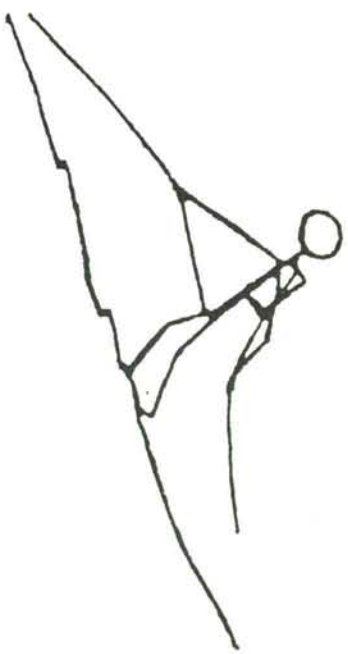

Comte d'Urgell, 95 bis - Tel. 453 50 01.
BARCELONA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Club Alpí Català

SECCIÓ DE MUNTANYA
Paradis, 10, pral. - Telèfon (93) 315 23 11 - 08002 Barcelona

FOTOGRAFIA: FC. XAVIER GREGORI

Pala Alta de Serrader i el circ de llacs de Coma-les-bienes desde la Punta Alta

XXXIII RAL·LI D'ALTA MUNTANYA

Punta Alta Besiberri

Alta Ribagorça

6-7 juliol '91

PEDRA-NEU

9.ª OFERTA D'ESCALADA

CINTURÓ DE RONDA
AVDA. DE MADRID

COMUNICACIONS METRO

LÍNIA-V-BADAL
LÍNIA-III-PL. CENTRE

BUS
15-54-70-72-43-56-57

OFERTES

PEDRA-NEU

CONJUNT BOULDER		COMPLEMENT	
SABATILLA BOULDER i TALABARD	**8.800,-**	10 CINTES EXPRES i 20 MOSQUETONS	**10.995**
CONJUNT D'ESCALADA		**CONJUNT D'ESCALADA COMPLERT**	
PEU DE GAT (1.ª Marca P. CATALANS) i CORDA (8,8 x 45)	**13.995,-**	PEU DE GAT (1.ª Marca P. CATALANS) CORDA (9 x 45) TALABARD	**19.500,-**
CANVIEM LES SOLES DE:		**CONJUNT BOULDER INFANTIL**	
BOTES PEUS DE GAT NINJAS, SABATILLES DE CÓRRER, ETC.		SABATILLA BOULDER I INFANTIL i BOUDRIER INFANTIL	**6.800,-**

PEDRA-NEU

LLOGUER DE:

ESQUÍS DE MUNTANYA - ESQUÍS DE PISTA - ESQUÍS DE FONS - GRAMPONS I PIOLETS

C/ BRASIL, 48 (CINTURÓ DE RONDA / AVDA. DE MADRID). 08028-BARCELONA
☎ **(93) 330 27 74**

PEDRA-NEU

MUNTANYA

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA

Club Alpí Català

ANY CXV, VOL. 95, NÚM. 775, JUNY 1991

SUMARI

Portada: Primavera al toll de l'Ou (Montsant). *Foto: Hilari Sanz*

Editorial: Un dret reconegut **46**

Recorreguts per les terres alacantines.
Joaquim Bordons i Serra **91**

Integral del Vinhamala.
Alfons García **97**

El toll de l'Ou (Montsant).
Modest Montlleó i Espasa **99**

Recorreguts en bicicleta a l'entorn del Puigsacalm.
Joan M. Vives i Teixidó **101**

Andesquí 90, travessa d'esquí pels Andes xilens.
Equip Andesquí **109**

Trobada amb Mesopotàmia.
Rafael Battestini **113**

Els Aiguamolls de l'Empordà, abans i després de la protecció.
Jordi Sargatal **117**

Converses a muntanya. Tot pescant.
Joan Cardona **123**

En record de Joan Busquets i Guindulain (1903-1989).
Teresa M. Sala **126**

Vies d'escalada, *a cura d'Armand Ballart* **128**

Crònica del Centre **130**

Crònica del món excursionista **131**

Llibres i mapes **132**

Redacció, administració i publicitat:
Paradís, 10
08002 Barcelona (Barcelonès)
Tel. (93) 315 23 11
Director:
Josep Nuet i Badia
Secretari:
Joaquim Bordons i Serra
Consell de redacció:
David M. Aloy, Francesc Beato, Jordi Canals, Francesc Herrera, Agustí Jolis, Modest Montlleó, Alfred Montserrat, Josep de Tera
Corrector lingüístic:
Eulàlia Nuet i Badia
Cartògraf i dibuixant:
Armand Ballart
Maquetador:
Josep Nuet i Badia
Fotocomposició:
EDICIÓ LÀSER – Fotocomposició
Rosselló, 431, entr. 3ª. 08013-Barcelona
Tel. 265 70 07. Fax: 235 11 21
Fotomecànica:
T4 Sorrosal, S.A.
Pujades, 68-72, 3r 3ª.
08005-Barcelona
Impressió:
INGOPRINT, S.A.
Maracaibo, 11. 08030-Barcelona
Preu d'aquest exemplar:
550 ptes. (IVA inclòs)
Preu de subscripció anual:
2.800 ptes. + IVA (sis exemplars)
A l'estranger: 4.150 ptes.
Comanda de números endarrerits a la redacció de la revista
Dipòsit legal: B. 545-1958
ISSN: 0212-2111

• Els articles publicats a MUNTANYA expressen l'opinió dels seus autors.

• La revista MUNTANYA, editada pel Centre Excursionista de Catalunya-Club Alpí Català, es publica sense cap finalitat lucrativa.

© El *copyright* dels articles, tant de la part literària com de les il·lustracions, és dels autors respectius. Per tant, és absolutament prohibida la reproducció total o parcial, per qualsevol sistema, dels articles de la revista MUNTANYA sense permís escrit dels propietaris del *copyright*.

NORMES DE PUBLICACIÓ DE *MUNTANYA*

Els autors que vulguin publicar els seus treballs a la revista MUNTANYA han de tenir present el següent:

Els articles cal que siguin escrits correctament en català i mecanografiats a doble o triple espai en fulls de mida DIN A-4, deixant uns marges laterals d'un parell de centímetres.

Els articles aniran encapçalats pel títol i portaran a continuació el nom dels autors.

Els peus de les il·lustracions i el nom de l'autor aniran escrits en un full a part, precedits per un número que es repetirà a la fotografia o dibuix corresponent.

Per a facilitar la correcció dels originals, no utilitzeu els subratllats en els textos que vulgueu publicar.

Els mapes, dibuixos i gràfics haurien de ser dibuixats correctament amb tinta xinesa sobre paper blanc o vegetal. Les fotografies, en còpies de paper brillant blanc i negre o en diapositives, cal que siguin ben exposades i amb bona definició, que tinguin contrast, però que no siguin excessivament fosques.

Un dret reconegut

Fa més de sis anys que el Centre Excursionista de Catalunya, conseqüent amb les seves idees, promogué, amb altres entitats benemèrites, una campanya en contra del que considerava que podia ser atemptatori contra el patrimoni històric i cultural de Catalunya.

El 25 de juny de 1985 s'havia promulgat en el BOE la llei anomenada del Patrimonio Histórico Español, per tant, entraven en vigor unes disposicions que atribuïen a l'administració de l'Estat uns drets que, segons la Constitució i l'Estatut d'Autonomia, eren competència exclusiva de la Generalitat de Catalunya. El que s'havia fet a partir del traspàs de transferències (1981) quedava derogat i les atribucions que durant uns quants anys s'havien exercit cessaven.

El Consell Executiu i el Parlament de Catalunya recorregueren al Tribunal Constitucional invocant la inconstitucionalitat d'alguns articles de la llei. També hi comparegueren el govern d'Euskadi i la Junta de Galícia.

Finalment, aquest 31 de gener, el Tribunal Constitucional s'ha pronunciat, dient que la llei no és inconstitucional, però que cal donar una interpretació que es basa en uns fonaments jurídics que la sentència raona degudament.

Concretament, cal interpretar els arts. 2, 3, 9.1, 9.2, l'últim paràgraf del 9.5, la disposició transitòria 6.1 i el paràgraf 5 de l'art. 49, en el sentit, l'abast i els termes presents en els fonaments jurídics sisè, desè i onzè de la sentència.

Això retorna vigència al que es feia fins a l'estiu del 1985. El Tribunal Constitucional ha interpretat d'una forma oberta i favorable el que d'una forma restrictiva s'ha considerat vàlid fins ara. És a dir, la pràctica exercida pels funcionaris estatals d'erosió de les competències exclusives que en cultura té la Generalitat caldrà que cessin d'una vegada. Per tant, podem constatar que l'esforç esmerçat pel CEC i altres entitats que s'adheriren a la campanya ha estat positiu.

Així, doncs, la Generalitat podrà:

1) Tornar a declarar béns d'interès cultural (BIC) en l'àmbit català, sense passar prèviament pel Ministeri. Automàticament, l'Estat considerarà BIC el que declari el departament de Cultura de la comunitat autònoma.

2) La promoció internacional del patrimoni cultural català no queda reservada a l'Estat. Per títols concorrents, l'Estat i les comunitats autònomes tenen competències per a la difusió internacional del coneixement del patrimoni històrico-artístic i cultural. A més, podrà haver-hi cooperació i la col·laboració permetrà generar actes positius sempre que no comprometi la sobirania nacional ni es generin responsabilitats amb tercers, siguin polítiques o econòmiques.

3) Si bé l'Estat té dret a tenir els seus propis inventaris, censos i catàlegs del patrimoni històric i documental, ha d'actuar d'acord amb les comunitats autònomes, que, naturalment, poden tenir els seus.

Finalment, a partir d'ara, serà possible legislar sobre el patrimoni històric català, sense la problemàtica de fer-ho amb un text d'una llei interpretada restrictivament.

Sens dubte, la lentitud del Tribunal Constitucional, tardant més de cinc anys a aclarir aquests aspectes, ha comportat unes pèrdues per causa de l'aplicació incorrecta de la llei.

L'actitud centralista del govern de l'Estat, el recel dels seus funcionaris, una educació secular en un mateix sentit, que Espanya només és d'una manera determinada, continuen fent difícil quelcom que hauria de ser clarament reconegut. Caldrà, com sempre, continuar lluitant en favor dels drets del patrimoni cultural i artístic i en favor dels drets del poble, és a dir, de la cultura catalana. I en això, com fa més de cent anys, el Centre Excursionista de Catalunya hi continua tenint un paper ben important.

Recorreguts per les terres alacantines

Joaquim Bordons i Serra

Durant una quinzena de vacances passada a Dénia, la capital de la Marina Septentrional i la porta nord de l'anomenada Costa Blanca, el mes de maig de 1987, vàrem fer diverses sortides per les terres d'Alacant, aprofitant uns dies magnífics i disposant, com poques vegades succeeix, de tot el temps necessari.

A més de visitar els llocs de més renom, vàrem procurar arribar a molts altres indrets poc coneguts, sobretot des de les nostres latituds, completant així un coneixement general d'aquesta zona. Per a nosaltres, el fet de tractar-se d'una part dels Països Catalans, la més meridional i la més extrema de totes, va proporcionar a cada recorregut un interès addicional.

A grans trets, les terres alacantines presenten tres aspectes ben diferents: la costa, les muntanyes interiors i les planes del Segura i el Vinalopó. La costa és formada per llargues platges amb un teló de muntanyes al darrere que, quan arriben al mar, originen penya-segats i caps importants; al sud, en canvi, les platges alternen amb dunes i albuferes. Les muntanyes, considerades com l'extrem oriental de les serralades Pre-bètiques i Subbètiques, ocupen una gran part de les terres interiors sense presentar alineacions comunes i prenen formes abruptes, escarpades i amb grans dislocacions; són calcàries i pobres de vegetació, si bé entre elles s'hi obre alguna foia de gran fertilitat. Al sud, les grans planes al·luvials del Segura i el Vinalopó han facilitat l'extensió d'importants regadius.

Les comarques alacantines, la Marina Alta, l'Alcoià, el Comtat, la Marina Baixa, l'Alacantí, el Baix Vinalopó, les Valls del Vinalopó, l'Alt Vinalopó, el Vinalopó Mitjà i el Baix Segura, tot i llur diversitat, ofereixen les característiques pròpies dels paisatges mediterranis, de clima suau, poques plugues i cels extraordinàriament clars. En aquestes comarques, s'hi han succeït importants cultures: ibèrica, grega, cartaginesa, romana, visigòtica i àrab.

L'ocupació sarraïna hi va deixar una forta empremta i, després de la Reconquesta, en molts indrets, hi va subsistir una bona part de població morisca, que va continuar habitant en els mateixos llocs. Aquesta població es concentrava preferentment a les zones rurals i s'ocupava dels conreus, però no acabava de ser assimilada i més aviat eren malvistos pels cristians, que els consideraven perillosos. En decretar-se la seva expulsió el 1609, la mesura, que afectava gairebé una quarta part del total de la població, va ocasionar un gran despoblament, l'abandó dels conreus i una llarga crisi econòmica. Per pal·liarho es van fer campanyes de repoblament per a atreure cristians a les terres que havien quedat abandonades. L'empremta àrab no ha desaparegut del tot i en són testimoni molts noms de població.

Les grans onades de turistes de les darreres dècades han transformat una gran part del litoral i han uniformitzat aspectes i costums. D'altra banda, hem observat en molts indrets un alt grau de sensibilització per la llengua pròpia, tant en la parla corrent com en rètols i senyals públics i, curiosament, com en el Principat, en nombroses pintades exigint-ne l'ús.

A continuació parlaré dels indrets visitats en cada una de les nostres sortides, destacant-ne el més interessant.

DÉNIA

A 450 km de Barcelona i a mig camí entre València i Alacant, de les quals

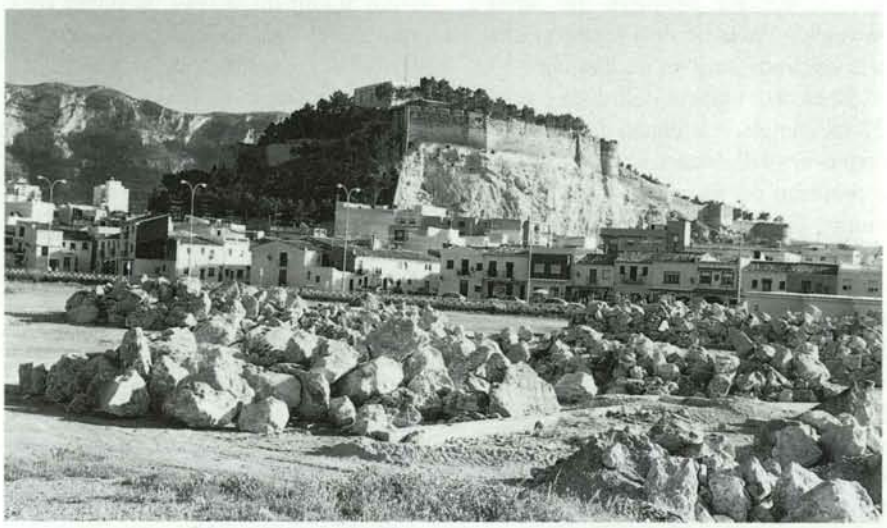

El castell de Dénia s'alça enmig de la població. Al seu davant veiem el barri mariner i els blocs destinats als espigons del port. Foto: Joaquim Bordons.

Els voltants del cap de la Nau formen una costa brava amb abundants grutes, caletes i illots. Foto: Joaquim Bordons.

dista un centenar de quilòmetres, Dénia es troba sobre la part més sortint del litoral, dominada per la imposant mola del Montgó, que s'eleva a 753 m. Se li atribueix un origen grec (*Diana*) i fou una important ciutat romana (*Dianium*), de la qual han quedat algunes restes. El seu nucli s'ha estès per carrers ben urbanitzats, d'edificis moderns amb nombroses i atractives tendes, agències bancàries, oficines d'immobiliàries i tota mena de serveis.

Tocant al port s'obre la magnífica esplanada de Cervantes, que empalma amb una amplíssima andana, on s'arrengleren les taules de nombrosos bars i restaurants que amaguen al darrere el vell barri mariner. L'Ajuntament és un edifici del segle XVII i al seu costat destaca l'església de Santa Maria, del segle XVIII.

El port és important, amb serveis regulars a Eivissa i altres destins i té una notable activitat pesquera, que atreu a la vegada l'atenció dels forasters quan, a la vesprada, arriben les barques.

El castell, enlairat dalt d'un pujol de 72 m, enmig de la ciutat, després d'uns quants anys d'abandó, el 1952 va passar a propietat del municipi, que el va restaurar. Gaudeix d'un bon panorama i s'hi ha instal·lat el Museu Arqueològic.

El municipi ha sofert una forta crescuda en les darreres dècades, i el 1986 ha arribat a 23.200 habitants i a un nombre flotant de més del doble durant la temporada de platges, que omplen els nombrosos xalets i apartaments que les voregen, malgrat l'excessiva salabror de l'aigua pública. Des de fa anys, Dénia ha desplegat una important indústria de joguines, i hi destaquen també la de la fusta i l'alimentació.

LA COSTA, DE XÀBIA AL PENYAL D'IFAC, I LA RODALIA DE GATA

Sortint de Dénia per la carretera que travessa els contraforts del Montgó, es va a Xàbia, una vila de 13.000 habitants una mica separada del mar, que envolta l'antiga església de façana gòtica i aspecte de fortalesa (segles XIII-XV). Els xalets i les modernes urbanitzacions han crescut en direcció al mar, que forma aquí una bonica badia. Una breu carretera condueix al proper cap de Sant Antoni, destacat promontori tallat per uns espectaculars penya-segats i coronat per un gran far. Una altra carretera, que voreja la badia i travessa una extensa zona de pinedes i xalets, arriba al cap de la Nau, la punta més oriental del País Valencià, que domina el mar des de 116 metres d'altitud i constitueix una costa brava de gran bellesa, plena de grutes, caletes i illots dominats per excel·lents miradors naturals. Prop del far s'hi han obert restaurants.

Per a seguir la ruta de la costa, cal tornar a Xàbia i dirigir-se a Moraira, un antic port pesquer situat en una rada que conserva un vell fort i una torre de vigia prop de moderns apartaments i restaurants, i que constitueix un important centre turístic. Més avall, la carretera passa per uns indrets molt atractius a la vista de petites cales, entre xalets envoltats de pins, mentre es va contemplant la gran badia que s'obre fins a la inconfusible silueta de la roca d'Ifac.

L'impressionant penyal d'Ifac, gairebé una illa unida a la costa per un istme estretíssim, s'eleva a 328 m sobre el mar i és tot un símbol de la Costa Blanca. Per un túnel foradat a la roca s'hi pot pujar, però els escaladors prefereixen fer-ho per alguna de les moltes vies que s'hi han obert. Als seus peus, la platja de la Fossa, esplèndida, amb hotels i restaurants moderns i el petit port, amb els restaurants populars, completen l'atractiu de l'indret. Contemplat des d'algun punt més elevat de l'interior, a la tarda, el mar que envolta el penyal adquireix una blavor intensíssima. Calp, al qual pertany el penyal, es troba un pèl separat del mar i s'hi han descobert vestigis fenicis i grecs.

Per carreteres interiors i la N-332 anem a Gata de Gorgos, un poble completament planer que s'estira al llarg de carretera, ple de botigues que ofereixen els més variats productes de ràfia, espart i jonc, típics de la zona. Té 5.000 habitants i el riu Gorgos hi passa tocant. Uns quants quilòmetres al NW, entre Pedreguer i Benidoleig, dues antigues alqueries mores que ocuparen els moriscos, en una raconada a peu de carretera es troba l'entrada de la important cova de les Calaveres. La visita, d'un recorregut de 400 m força planer, permet contemplar abundants estalactites, estalagmites i espaioses cúpules. Conté restes d'habitatges del Paleolític Superior. Al final, una reixa tanca el pas a un pou i un curs d'aigua subterrani d'interès espeleològic. Tornem per Ondara.

Recorregut total: 106 km.

CALLOSA D'EN SARRIÀ I LES SEVES VALLS

Per la N-332, un cop passat Calp, es travessa l'esvoranc del barranc de Mascarat, per on es fica la carretera entre ponts i túnels, a la sortida dels quals

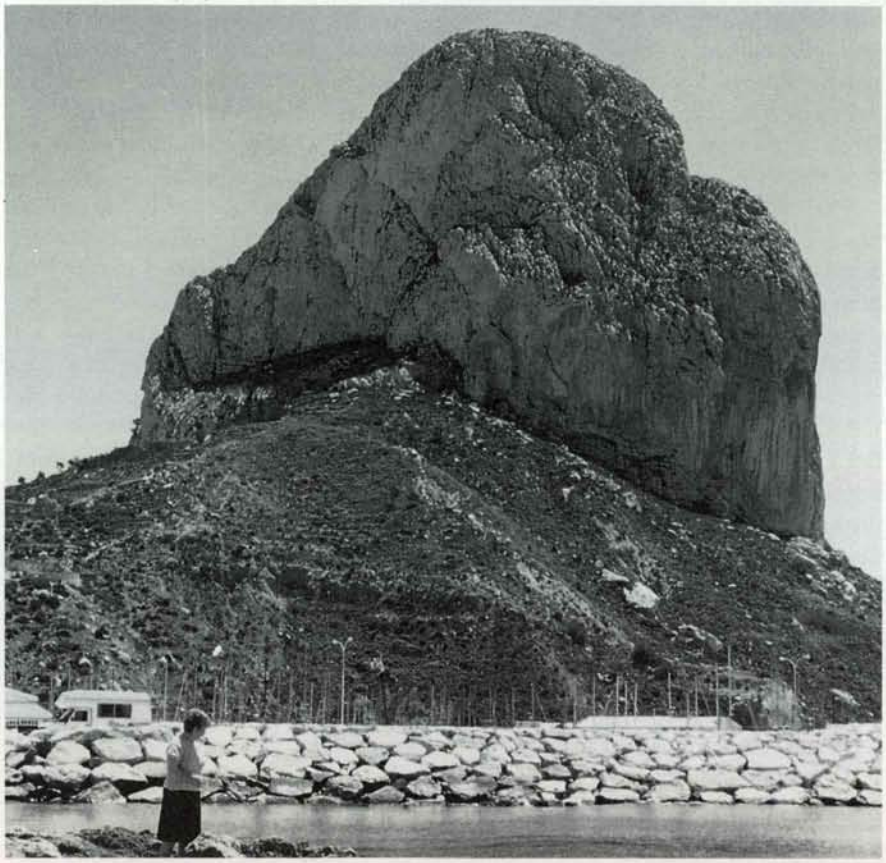

El penyal d'Ifac és un símbol de la Costa Blanca i un objectiu escollit per molts escaladors. Foto: Joaquim Bordons.

es troba una desviació a la dreta que porta a Callosa d'en Sarrià. Situada en una depressió entre les serres de Bèrnia i Aitana i prop de la confluència del Guadalest amb l'Algar, aquesta població de 7.700 habitants és un important centre agrícola amb extensos conreus de llimoners, tarongers i nesprers, entre els quals circula la carretera, inundada de les seves fragàncies.

Remuntant la vall del Guadalest, el terreny s'estreny i s'entra en unes zones boscoses molt boniques. Més amunt, el paisatge s'obre i apareix Gaudalest o el Castell de Guadalest. L'indret és d'un gran efecte. Un cingle molt vertical, al damunt del qual es va construir d'una manera inversemblant un castell murallat i un poble, forma un conjunt que cal considerar com un dels més bells d'aquesta zona. L'entrada a l'inaccessible recinte s'ha de fer per una rampa, uns esglaons i un portal obert a la roca. Un seguit de botigues típiques acompanyen la curiositat del visitant. Des de dalt, el panorama és magnífic sobre l'accidentada serra de Bèrnia i el pantà de Guadalest; als peus de l'observador queden les teulades de les cases edificades extramurs, a vista d'ocell. L'indret és altament turístic i la proximitat de Calp, Benidorm i Altea facilita l'arribada de visitants.

Retrocedint a Callosa, agafem la C-3318 en direcció nord i entrem a la vall de l'Algar. Una breu desviació a la dreta porta a les cases d'Algar, tocant a les quals, en una frondosa raconada, salta una cascada magnífica. Als seus peus, uns gorgs que es formen en el rocam atreuen grups de banyistes amb la transparència de l'aigua, a la vegada que diversos camins permeten gaudir de l'indret i pujar-hi al damunt. Al davant, entre fruiters, s'hi concentren restaurants.

Més amunt passem per Bolulla, un poblet de muntanya quiet i pintoresc, de carrers estrets i amb gent asseguda en els portals. Una petita església, de vell campanar i ben decorada interiorment, completa aquest conjunt tan acollidor. La principal ocupació dels bolullers és l'embalatge de la nespra. Vall amunt trobem Tàrbena, a 560 m d'altitud i cap de la vall, amb uns carrers que s'adapten al terreny muntanyós. Aquestes valls foren intensament poblades de moriscos i, després de l'expulsió, repoblades de mallorquins, que hi van introduir el parlar salat i l'elaboració de la sobrassada, que encara perduren.

Al capdamunt de la vall s'arriba al coll de Rates, a 780 m, d'on es gaudeix d'un dels panorames més extraordinaris de la regió. Unes poques passes sobre el coll permeten situar-nos en el millor punt d'observació: enrere, es veuen les complicades serres de Bèrnia, Aixorta i Aitana; endavant, una dilatada plana que arriba al mar amb una munió de pobles i, en el centre, aïllat, el Montgó. Baixant del coll apareix Parcent, ben agrupat sobre un monticle i destacant en el centre el seu airós campanar. Per Orba i Benidoleig anem dret a Dénia.

Recorregut total: 110 km.

VALL DE GALLINERA, PLANES I FORNA

Prenent la C-3311 i deixant a la dreta l'accés a un Safari Park, es va a Pego, un centre agrícola de 9.200 habitants, de carrers antics en disposició radial al voltant de l'església del segle XVII. Sortint-ne, s'entra en un terreny més tancat i, després de l'Atzúvia, entre pinedes i matollar, la carretera s'introdueix per una vall estreta, tancada entre les serres de Gallinera i de la Roca Foradada, tot remuntant el curs de la rambla de Gallinera.

Entre abundants oliveres, vinyes i cirerers, van apareixent pobles; aturonats, de carrers costeruts i estrets, cases emblanquinades i balcons plens de flors. Destaquen els seus campanars. Tots són petits, amb tendència a despoblar-se. En el segle XVII n'hi havia quinze d'habitats i ara només en queden set. L'interior de cada nucli és tranquil, acollidor, amb racons molt típics i no hi ha res que s'assembli a les properes zones turístiques. Els noms ens recorden llur passat musulmà: Benirrama, Benialí, Benitaia, Benissivà, Alpatró, Benissili, que, junt amb la Carrotja, formen un sol municipi de 781 habitants amb el cap a Benialí. El més gran, Alpatró, no passa de 200 habitants i es troba al peu de les parets de la penya Foradada. La vall formava

una de les filloles en què es dividia la població morisca el 1602 i, en ser expulsats aquests, fou repoblada de mallorquins que, com a tota la rodalia de Pego, hi han conservat el parlar i els costums.

Pel coll de Benissili, sota el qual neix la rambla, sortim a la conca del Serpis, el riu procedent d'Alcoi, i arribem a Planes de la Baronia, poblet d'aspecte medieval dominat per un castell. Pels seus carrers hi puja un viacrucis amb capelletes de rajoles decorades i fanalets. Les cases són molt velles i els carrers, estrets i amb belles raconades plenes de flors. La població ha disminuït contínuament: l'any 1860 tenia 1.976 habitants, el 1960, 1.204 i el 1986, només 832.

Tornant per la C-3311, una desviació a l'esquerra s'endinsa pel barranc de l'Encantada i arriba a un gran sot, al peu d'una alta paret rocosa, en el qual es forma una petita cascada i un estanyol.

És un paratge molt atractiu, amb un refugi, punt de partida d'excursions a peu. Retrobant la carretera i abans de l'Atzúvia, per una nova desviació a l'esquerra, entrem en una petita vall plena de llimoners i tarongers i, en un cul-de-sac, apareix Forna, un agregat de l'Atzúvia que fins al 1920 va formar municipi propi. Es tracta d'un grupet de cases rurals i una església d'absoluta rusticitat, emblanquinada.

S'hi veu algun xalet recent i un castell en ruïnes que domina el conjunt des d'un pujol. Tornem per Pego.

Recorregut total: 110 km.

LA COSTA DE LA MARINA BAIXA, XIXONA I ALCOI

Autopista fins a Altea. S'entra a la vila per la N-332.

Amb 12.000 habitants, Altea s'ha estès vers el mar i té algunes platges. La part antiga, enlairada i coronada per una església de cúpula enrajolada i un airós campanar, conserva un gran atractiu, amb carrers de fort pendent i típiques cases emblanquinades, visitada per pintors.

A uns 12 km es troba Benidorm, el gran centre turístic del País Valencià, que ha crescut desproporcionadament amb gratacels que trenquen tota harmonia i ofeguen l'antiga població. El 1950 no arribava a 5.000 habitants i ara en té 66.200, que a la temporada alta poden doblar-se. El seu creixement és degut al turisme de platges, vida nocturna i diversions, procedent del centre de la Península, que aviat va atreure el de la resta d'Europa. Quan hom hi arriba, el trànsit i la gentada produeixen una impressió de caos. Té un magnífic passeig marítim amb bones platges que arriben al balcó del Mediterrani, excel·lent mirador. La part vella s'ha conservat enmig del brogit.

Més avall hi ha la Vila Joiosa, capital de la Marina Baixa, amb 21.400 habitants. És un important centre de pescadors, bones platges i carrers típics en el nucli antic. Conserva part de les muralles i es veuen moltes façanes pintades de vius colors, seguint un vell costum. Els edificis penjats sobre el riu Amadorio ofereixen una variada coloraina. Hi ha fàbriques de xocolata i una important manufactura de xarxes de cànem que s'ha modernitzat amb l'advenimment del plàstic i la mecanització.

Seguint la carretera, a 17 km es troba una desviació a la dreta, que seguim. Passat l'espaiós Mesón Concha s'entra en un terreny abrupte i es troba algun trencall. Al nord es va als banys de Busot, ara abandonats, entre extenses pinedes, pistes forestals i un mirador proper. En direcció SW es passa per Busot, situat als peus d'un castell i amb una antiga església restaurada. Passat el poble, en direcció N, la carretera s'aproxima al Cabeçó d'Or, que assoleix 1.250 m, amb parets que atreuen els escaladors, iniciant un ràpid ascens pel seu vessant occidental fins a arribar a la cova del Canelobre. La cova fou oberta al públic el 1963 i la seva entrada està a 700 m sobre el nivell del mar. Al seu davant, un llarg replà facilita l'aparcament de turismes i autocars, a la vegada que ofereix un panorama extraordinari.

Hom entra a la cova per un túnel artificial, al final del qual s'arriba a una plataforma preparada per a concerts amb capacitat per a mil persones i de ressonància perfecta. Des d'aquest espai es contempla la grandiosa sala interior plena d'estalactites i estalagmites i en un costat s'inicia un camí que baixa fins al fons, per mitjà de 140 escalons,

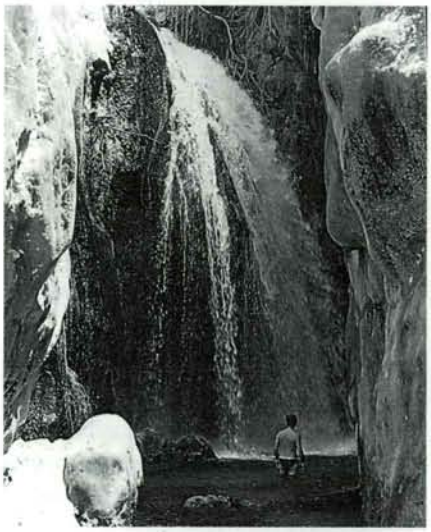

La cascada de l'Algar és un bell indret envoltat de feréstegues raconades. Foto: Joaquim Bordons.

passant pel davant de concrecions molt curioses i ben desenvolupades: la Palmera, el Cactus, l'Elefant, la Marilín, etc.

Al fons, hi destaca una columna estalagmítica en forma de canelobre, que ha donat nom a la cova. La il·luminació augmenta l'efectisme de cada formació. Del sostre al fons de la sala hi ha 90 m i hi cabria una catedral. Durant la guerra civil es va utilitzar com a fàbrica de material d'aviació. Una segona cova, més interior i no oberta al públic, té tant d'interès com aquesta.

Baixant, anem a trobar la N-340 i, entrant en un terreny força mes tancat, arribem a Xixona, el famós centre torronaire, on, entre fàbriques d'aquest producte tan llaminer, es pot visitar algun dels museus del torró. La ciutat, de 7.400 habitants, es dedica gairebé exclusivament a la preparació de torrons i a l'obtenció dels ingredients necessaris. A la sortida s'inicia un impressionant ascens, de traçat perfecte, en direcció al port de la Carrasqueta (1.200 metres) amb un panorama esplèndid.

Baixant del coll la vegetació canvia sobtadament: apareixen pinedes i terreny herbat fins a arribar a Alcoi, la capital de l'Alcoià, entaforat en una accidentada foia, a 540 m. En el seu nucli, hi conflueixen profunds cursos fluvials en unir-se el Molinar i el Barxell per a

Guadalest té un gran atractiu turístic. A la part inferior, a l'ombra, es pot veure la rampa d'entrada al castell. Foto: Joaquim Bordons.

formar el Serpis, i els diversos barris es comuniquen per ponts i aqüeductes, un d'ells moderníssim. La població, 65.000 habitants, és molt industrial, activa i animada; destaquen les seves indústries tèxtil i paperera. Té un important museu d'Arqueologia i a la plaça Major, per les festes de Sant Jordi, s'hi celebra l'espectacle dels moros i cristians. Sortint d'Alcoi, sense solució de continuïtat, es passa per Cocentaina, situada en els vessants de la serra de Mariola i capital del Comtat. L'Ajuntament ocupa el palau comtal, del segle XV. Retornem per la vall de Gallinera i Pego.

Recorregut total: 221 km.

D'ALACANT I LA COSTA MERIDIONAL A ORIOLA I ELX

Autopista a Alacant. La capital de la província i de l'Alacantí té 265.500 habitants i mereix una visita detinguda. Hi destaca el passeig de l'Esplanada, vistosament pavimentat de marbre, entre palmeres; la Rambla, centre comercial; la gran plaça de l'Ajuntament, amb l'edifici barroc del segle XVIII, d'esplèndida façana; la concatedral, del segle XVII i claustre del XV, i alguns edificis de la part vella. Té museus importants, Arqueològic i d'Art. L'església de Santa Maria, sobre una mesquita, és una de les més antigues del País Valencià.

Però, per damunt de tot, és obligat de visitar el castell de Santa Bàrbara, que s'alça sobre un pujol, a 166 m. Un ascensor hi puja des del mateix passeig portuari salvant un desnivell de 143 metres. El seu clos murallat és grandiós i s'estén per diferents nivells.

Des dels seus murs s'obté una extraordinària vista de la ciutat, del port i de les serres properes. S'hi fan concerts i s'hi obre el museu del Foc. L'origen, com el de la ciutat, s'atribueix a Amílcar Barca.

Per la N-332 s'arriba a Santa Pola (13.600 h.) situada en una badia. És un important port pesquer convertit en centre turístic i considerat la platja d'Elx. S'hi observa una gran activitat constructora i s'hi recuperen platges amb sorra transportada. Els restaurants han adquirit fama en les especialitats de peix. Un servei d'embarcacions, molt reduït a la temporada baixa, permet visitar l'illa de Tabarca, a 5 km de la costa i habitada per pescadors, on hi ha alguns menjadores a l'aire lliure. Una carretera que surt de la N-332, al nord de la vila, permet arribar al cap de Santa Pola, d'on s'obté una bona vista de Tabarca i de tota la costa.

Més avall, la N-332 travessa l'albufera d'Elx, entre aiguamolls i salines, el riu Segura i s'apropa a Guardamar de Segura, vila marinera de 6.700 habitants, amb llarguíssimes platges de sorra fina. Els sorrals del Segura han format un cordó de dunes d'uns quinze quilòmetres, fixades en part amb pinedes, eucaliptus i palmerars, de curiós atractiu. Restaurants típics. Recordem que és la població més meridional de parla catalana.

A 14 km hi ha Torrevella, envoltada d'extenses salines, que amb les muntanyes de sal constitueixen un paisatge singular. Hem entrat a la comarca del Baix Segura, que, junt amb les de l'Alt Vinalopó i el Vinalopó Mitjà formen la regió d'Oriola.

El català (valencià) hi desapareix de sobte en tots els usos i hom té la im-

A Guardamar de Segura les dunes formen un cordó de 15 km. Foto: Joaquim Bordons.

pressió de canviar de país. La castellanització d'aquestes terres es va produir a partir del segle XVIII, com a conseqüència d'una repoblació de murcians, per interessos polítics i amb l'entrada de les tropes de Felip V, després de la guerra de Successió.

Oriola, capital del Baix Segura, a 31 km de la costa i a 20 de Múrcia, és més murciana que alacantina. Travessada pel Segura i als peus del turó de l'Oriolet, té un aspecte més aviat recollit i senyorial. Té 52.000 habitants i ofereix un notable conjunt monumental d'esglésies i cases senyorials de riques façanes amb escuts ostentosos. La catedral, antiga col·legiata (segles XIV-XVI), té una part gòtica i una altra de renaixentista, un petit claustre que dóna al carrer i un museu amb valuoses pintures. L'interior queda empetitit pel cor situat en el centre i per les reixes que tanquen l'altar. És seu episcopal des del segle XVI, compartida amb Alacant des de 1959. L'església i el col·legi de Santo Domingo són monuments importants i el Seminari destaca enlairat. Sortint per la N-340 es veuen molts palmerars.

Camí d'Elx, parem a Crevillent, situat al peu de la seva serra i amb una important indústria de catifes i tèxtil. Conserva una part de les coves habitades que formen un dels barris. Entre 1391 i 1473, junt amb Elx, fou baronia de la ciutat de Barcelona. Destaca el museu Marià Benlliure, situat a l'església parroquial, amb escultures i quadres. L'Arqueològic conté objectes del Neolític, romans i ibèrics.

Elx, amb 173.000 habitants, és la segona ciutat de la província i la capital del Baix Vinalopó. A l'esquerra del riu, els palmerars ocupen grans extensions i constitueixen el seu gran reclam turístic. Hom creu que els primers foren plantats pels fenicis i són els més importants d'Europa. A l'hort del Cura, ple de plantes, hi destaquen els cactus i exemplars de palmeres extraordinaris, entre elles la Palmera Imperial, de set braços i més de cent cinquanta anys. En el parc municipal també hi ha extensos palmerars, dels quals es treuen els palmons i es fan palmes per a Rams. És famós el drama sacre del Misteri d'Elx, que el mes d'agost es representa a l'església de Santa Maria. En un turó proper hi havia l'antiga ciutat ibèrica (*Ilici*) on es va trobar la Dama d'Elx, actualment a Madrid. Retorn per Alacant.

Recorregut total: 312 km.

POBLACIONS I CASTELLS DEL CURS DEL VINALOPÓ

Autopista fins a Alacant. Tocant a la N-330, diverses poblacions mantenen una notable activitat industrial i una gran puixança al llarg del Vinalopó. La primera que trobem, Novelda, té 20.500 habitants i és la capital de les Valls del Vinalopó. Situada en un terreny planer, destaca per la indústria del marbre. No gaire lluny s'aixeca el castell de la Mola, amb una torre triangular. Pocs quilòmetres més amunt, en terres de l'Alt Vinalopó i de parla castellana, s'arriba a Elda, que amb 55.600 habitants és la població més gran d'aquesta zona. Es troba també en terreny planer i la part vella envolta el turó on hi ha les ruïnes d'un castell. Té una indústria sabatera molt important.

També Saix, amb 7.800 habitants, és un notable centre sabater, i la vila, molt pintoresca i dominada per un castell enlairat dalt d'un penyal i força ben conservat, ha anat estenent-se cap al pla.

Villena, situada a 500 m d'altitud i amb 30.000 habitants, és el cap de l'Alt Vinalopó i una de les capitals del calçat del País Valencià. És la més interior de les grans poblacions alacantines. És dominada pel castell de l'Atalaia, dels segles XIII-XIV, on es barregen elements àrabs i cristians, amb una gran torre de l'homenatge. Un dels seus propietaris fou l'infant Juan Manuel, autor de *El conde Lucanor*. Són monuments notables de Villena les dues esglésies gòtiques de Santiago i de Santa Maria, dels segles XV i XVI, i el magnífic edifici renaixentista que ocupa l'Ajuntament. Té un museu Arqueològic amb col·leccions ibèriques, romanes, etc., en el qual destaca una rica col·lecció de peces d'or de l'Edat del Bronze que es van trobar en el terme, dins d'una gerra, conegut com el tresor de Villena.

Una carretera rural que entra en un terreny muntayós porta a Biar, una vila d'origen àrab situada a 650 m d'altitud, que envolta el seu castell, ben conservat i amb una torre del segle XII. Aquest castell fou l'últim baluard àrab en la conquesta de Jaume I i va participar en les guerres entre Castella i Catalunya durant els segles XIV i XV. Més amunt, per un terreny abrupte, es passa el port de Biar i, per Onil, sortim a la C-3313 i retornem per Alcoi i Pego.

Recorregut total: 265 km.

Integral del Vinhamala

Alfons García Lleopart

Amb la il·lusió del començament de les vacances vaig decidir anar deu dies pel Pirineu. En primer lloc en direcció al Vinhamala. No hi havia estat mai i tothom em deia que era una gran zona per a fer muntanya. Així que el dia 11 de juliol vam agafar el cotxe i fent la ruta Barcelona - Puigcerdà - Foix - Montrejau - coll de Tormalet, vam arribar a Gavarnia, des d'on puja una carretera que més amunt es torna una pista, en bastant bon estat, fins a la presa d'Ossoa (1.800 m), on deixem els cotxes.

Després de dinar i d'agafar tots els trastos i el menjar per a tres dies, pugem cap al refugi de Baysselance. Les motxilles són autèntics armaris, però així i tot, caminem amb bon ritme i al cap de dues hores i mitja arribem al refugi, que és a 2.660 m. Davant del refugi tenim el Petit Vinhamala i l'Horqueta d'Ossoa; darrera, el pic de la Sède.

La tarda és esplèndida, sense cap núvol, i esperem que els dos dies següents continuï el bon temps de què gaudim ara.

12 de juliol

Després d'una bona dormida, prenem l'esmorzar mentre es fa de dia. Hem decidit fer avui la integral que va del Petit Vinhamala al Gran Vinhamala i demà continuar del coll de Cerbillona fins al Montferrat, i així completar tota la ferradura que fan tots els cims que envolten la gran gelera d'Ossoa.

Sortim vers l'Horqueta d'Ossoa (2.734 m), però abans d'arribar-hi flanquegem a l'esquerra i pugem en zigzag el pendent del Petit Vinhamala (3.032 m). Una hora després de sortir del refugi hem arribat a dalt. La vista és impressionant: a la nostra dreta, tota la vall de Gauba; davant, tot el massís del Vinhamala; a l'esquerra, la gelera d'Ossoa i, al fons, el massís del Mont Perdut.

Ara els sis que som ens encordem en tres cordades de dos. En primer lloc hem de baixar fins al coll de les Geleres, i hem llegit a la guia que hem de desgrimpar dos o tres díedres de tercer grau i dos o tres xemeneies de segon i tercer grau.

Jo m'encordo amb el Sergi, que ja té ganes de començar, i ràpidament anem baixant; aviat ens trobem amb el primer díedre, que desgrimpem; després continuem flanquejant i baixant a la vegada. Ens trobem un altre díedre i, com abans, jo asseguro mentre en Sergi baixa, i a la inversa després.

Després vénen un parell de corredors-xemeneies, en què igual que en els díedres, la dificultat no passa de tercer grau. En l'últim trobem una baga per a fer un ràpel, però decidim despenjar-nos fins a la base de la xemeneia. Ara passo jo davant, fem un darrer flanqueig i ja som al coll de les Geleres. A la dreta tenim tot el *couloir* que puja des de la vall de Gauba fins al coll. Creuem tot el coll i avancem uns quants metres cap a l'esquerra fins a la base de la paret de l'Espatlla de la punta de Chausenque.

Aquí la dificultat tampoc no passa de segon o tercer grau. Els altres quatre companys encara no han arribat, però tenim ganes de continuar i pugem bastant ràpidament, a vegades tots dos alhora i altres assegurant. Així, mentre anem fent llargs alternativament, dic al Sergi: «Fes-me unes fotos, que això és molt *guai*».

De sobte arribem a l'Espatlla de la punta de Chausenque (3.138 m), on ens desencordem i esperem els companys. Ja tots junts, seguim la cresta

Des del refugi de Baysselance es veuen els cims del Petit Vinhamala i el Piton Carré. Foto: A. García.

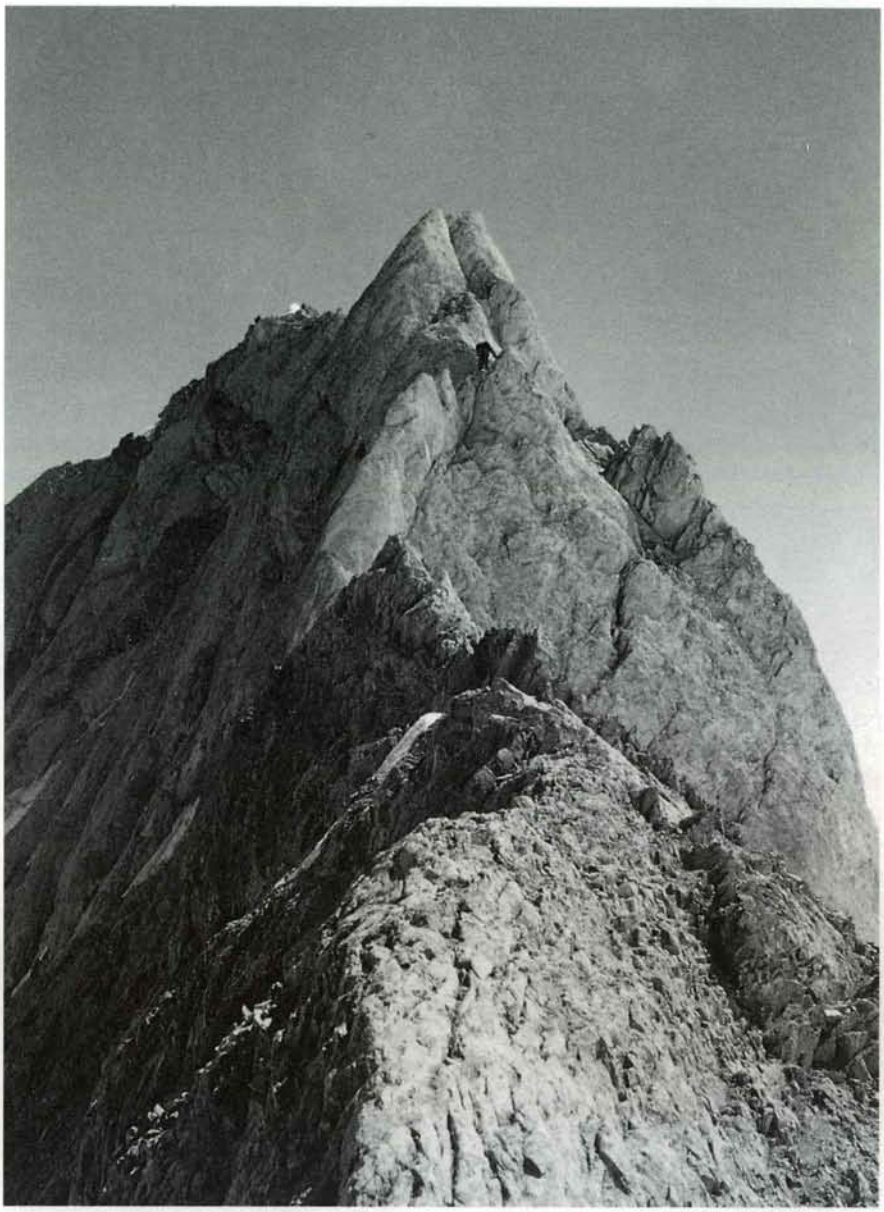

La cresta calcària entre el Petit Vinhamala i el coll de les Geleres. Foto: A. García.

fins al cim de la punta de Chausenque (3.204 m) i el Piton Carré (3.197 m), des d'on es veu el *couloir* de Gauba, amb una impressionant cascada de glaç, enmig de la qual baixa ara un torrent d'aigua.

Del Piton Carré baixem a la gelera, per la qual anem fins al peu del Gran Vinhamala (3.298 m). Després d'una pala de neu força dreta, ve una petita grimpada molt segura fins a la cresta i el cim. És migdia, no fa gens de vent i el sol pica fort. Ens fem les fotos de rigor i mentre contemplem en totes direccions les muntanyes que ens envolten, prenem uns ganyips.

Però encara no hem acabat per avui. Seguim cap a l'esquerra la cresta que va fins al pic del Clot de la Hount (3.289 m) i el coll de Cerbillona, des d'on baixem tota la gran gelera d'Ossoa per tornar al refugi, on arribem a primeres hores de la tarda.

13 de juliol

Aquesta nit no hem dormit tan bé. Quan es fa de dia ens llevem i esmorzem. Avui hem de continuar des del coll de Cerbillona, on vam acabar ahir, fins al pic de Montferrat.

Sortint del refugi, hem de baixar uns cent metres de desnivell i fent un flanqueig arribem al peu de la gelera. Primer fa una pujada molt forta fins als 3.000 metres d'altura, on es converteix en un gran replà. És l'única gelera pirinenca que s'assembla una mica a les alpines, amb bastants seracs i esquerdes al principi.

Anem molt ràpids, i una hora i mitja després de sortir del refugi ja hem arribat al coll, des d'on pugem al pic de Cerbillona (3.247 m).

Avui es manté el bon temps i el cel és totalment blau, però bufa un vent molt fort. Continuem per dalt de la cresta i tot seguit fem el pic Central (3.235 m) i el Montferrat (3.220 m). La nostra aventura s'ha acabat; fem algunes fotos i baixem directament fins al peu de la gelera i tornem al refugi cap al migdia.

Després de recollir trastos i acomiadar-nos del guarda, baixem per les Oletas d'Ossoa fins a la presa d'Ossoa, on tenim el cotxe. Ara hem decidit anar cap al massís de la Maladeta, però això ja és una altra història.

FITXA TÈCNICA

Travessia feta per Alfons García, Sergi i Oriol López, Roger Soler, Jaume Mestre i Joan Quintana, els dies 11, 12 i 13 de juliol de 1988.

Desnivell de pujada (aprox.) . .	2.900 m
Desnivell de baixada (aprox.) .	2.900 m
Total	5.800 m

Ascensions a cims

Petit Vinhamala, Espatlla de la punta de Chausenque, punta de Chausenque, Piton Carré, Gran Vinhamala, pic del Clot de la Hount, Cerbillona, Central i Montferrat.

Material

Piolet, grampons, una corda de 45 metres per a cada dues persones i un parell de bagues per a assegurar des del Petit Vinhamala fins a l'Espatlla de la punta de Chausenque.

Cartografia

Bigorre (Ordesa-Gavarnie), mapa núm. 4 Pyrénees Randonnées.

Ordesa-Vignemale-M. Perdido (Ed. Alpina).

El toll de l'Ou (Montsant)

Modest Montlleó i Espasa

El toll de l'Ou té per marc un paisatge superb i gran.

Josep Iglésies

El toll de l'Ou és una de les meravelles d'aigua escumosa del Montsant. Es troba a l'inici de la davallada precipitada del barranc dels Pèlags. Pertany al terme de la Morera de Montsant i les seves aigües són una continuació de les del barranc de la Mare de Déu. Aquest curs comença en una petita conca sota del santuari i, com a xaragall proveït per una font que brolla al costat del camí, continua planejant i recull les aigües provinents de pluges de les barrancades situades a la seva esquerra: les Pletes del Manyano, els barrancs de la Bruixa, de les Falles i de l'Eixeragall i el comellar de la Cova de l'Ós.

Hom pot arribar al toll de l'Ou des de la Morera de Montsant, pel grau de la Grallera i el comellar de la cova de l'Ós, o des d'Ulldemolins, per l'ermita de Santa Magdalena, la punta de la Galera, el Pi de la Carbasseta, el comellar del Madalenet i el barranc del Parral.

Però, què té de particular el toll de l'Ou?

El toll de l'Ou és un determinat gorg amb una aigua transparent i un còdol ovalat al bell mig semblant a un ou, però pren aquest nom el conjunt de cascades que es desplomen precipitadament, l'una darrera l'altra. Per tant, no solament es pot contemplar un sol toll, sinó un seguit de tolls amb llurs repeus, que contenen les aigües diàfanes uns breus moments per a llançarles braonadores a un altre esglaó, tots ells de dimensions diverses.

Les roques presenten les erosions pròpies d'avingudes molt més abundants. D'uns quants anys ençà, al Montsant, hi neva i hi plou molt menys i això fa que l'extraordinari espectacle és doni de tant en tant.

Potser hi haurà algun excursionista que no ha pogut gaudir en tota la seva esplendidesa d'aquesta contrada sorprenent del cor del Montsant, però si hom té la sort d'anar-hi –o la busca anant-hi– després d'unes pluges copioses, gaudirà d'un paisatge –guardant les degudes distàncies– semblant al que es podria trobar a la vall d'Ordesa.

Podem assegurar que l'acabament de la primavera i el cor de la tardor són les èpoques més propícies per a sojornar-hi i tenir el plaer de fruir, d'una sola ullada, de les altes cingleres que l'envolten, del grandiós panorama enllà dels Ventadors i el congost de Fraguerau, d'escoltar la xiuladissa dels ocells, la cantarella de l'aigua, l'oreig de l'arbreda i gaudir de la solitud pregona de la contrada tenint per sostre un cel blau immaculat.

El toll de l'Ou mereix una visita detinguda; cal fer-hi una estada contemplativa, diguem joiosament, bevent la llum i l'aire. El paisatge del Montsant és tot ell fet a la mesura d'una aturada absorta del temps; no en va varen escollir-la els anacoretes, aquells homes in-

Un dels salts d'aigua del toll de l'Ou. Foto: Modest Montlleó.

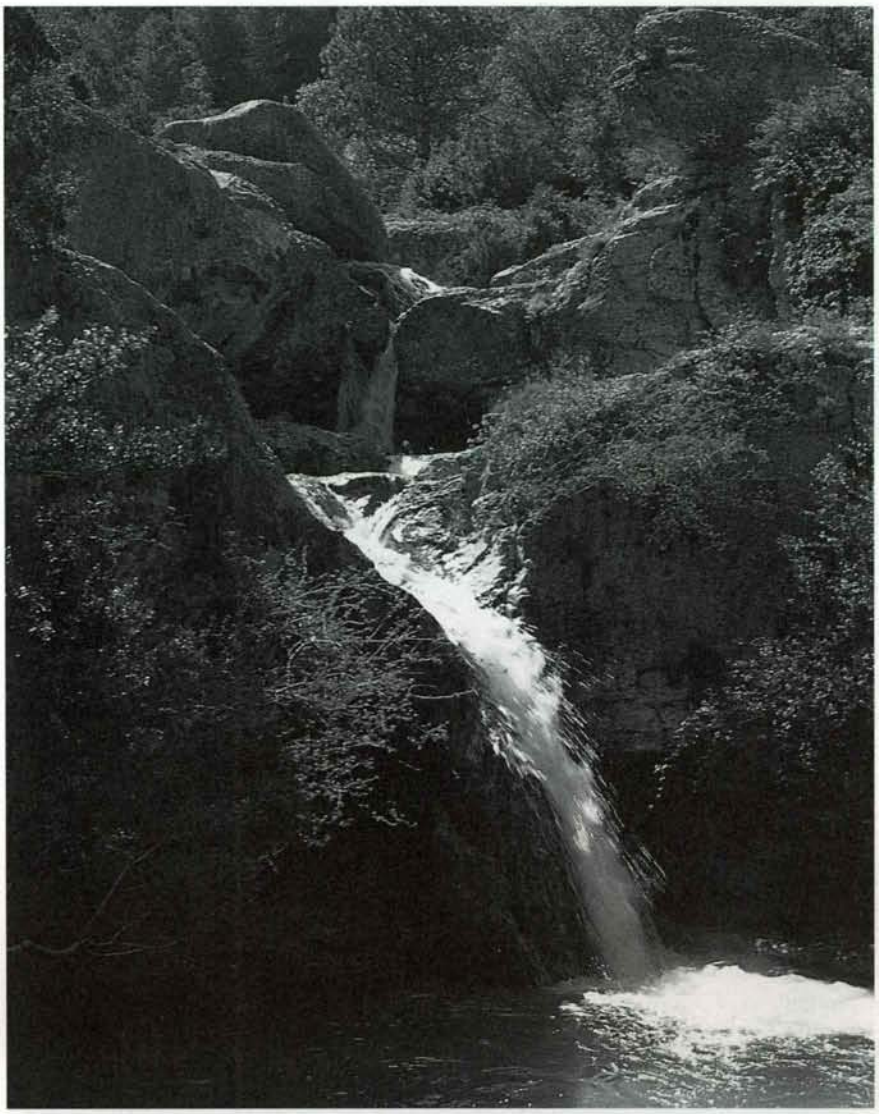

Les primaveres plujoses permeten contemplar aquest espectacle de llum i d'aigua. Foto: Modest Montlleó.

flamats d'espiritualitat que tenien el seu millor aliment en el silenci i l'oració. És un lloc agrest i bucòlic a la vegada, privilegiat amb una obra de la Creació excelsa.

Encara avui, en contemplar el toll de l'Ou, sembla que tot continua invariable com fa milers d'anys, com el deurien veure els primers pobladors.

La seva observació és una font ininterrompuda de pensaments. Allí queden sublimades les nostres aspiracions més peregrines, on es modelen idealitats i neixen devocions etèries. Cada hora imprimeix el seu color, cada esguard esdevé un descobriment i no cal ser versificador per a veure's imbuït de poesia. És que el paisatge, de fet, és un sonet vibrant que parla d'ombres allargades, de gamma de verds, amb subtils pinzellades florals, d'unes argentades cascades esmunyint-se esfereïdores barranc avall, sorollosament, sense treva, i es aquí, al toll de l'Ou, on el nostre cor rep el batec forjador de somnis, perquè tot hi haurà influït, la pau, la serenor, la diafanitat de l'aigua i el sadollament de la gojosa estada.

El toll de l'Ou ens espera
en tardor o en primavera.

DOS ITINERARIS AL TOLL DE L'OU

Des d'Ulldemolins

La sortida és pel carrer de Santa Magdalena. Cal seguir la pista que es troba provinent de la dreta. També es pot anar amb cotxe fins a l'ermita de Santa Magdalena.

Ermita de Santa Magdalena (30 min.) Al costat del monòlit dedicat al mestre Elisard Sala, comença l'ascensió vers la punta de la Galera. Durant el camí de pujada, alguns repeus de cingle, a tall de balconada, proporcionen un descans i la contemplació de la vall d'Ulldemolins.

Pi de la Carbasseta, a 1.040 m d'altitud (1 h. 25 min.). Vèrtex geodèsic. Hi ha un arbre centenari amb el brancam esculpit pel vent en una direcció nord-oest. Per a anar al toll de l'Ou, el camí inicia un descens accentuat per l'esquerra del comellar del Madalenet, per a passar a la dreta davant la cova del mateix nom. Arribareu a una bifurcació de camins: tots dos porten al toll de l'Ou, l'un travessant el barranc del Parral i que us deixarà al començament de l'esglaonament de cascades i el de la dreta al final. Tots dos són prou recomanables.

Toll de l'Ou (2 h. 10 min.). Si voleu retornar a Ulldemolins per un itinerari diferent podeu tirar barranc amunt de la Mare de Déu, fins a trobar la punta del Peret i, per la cova del Corb, baixar a l'ermita de Santa Magdalena o directe a Ulldemolins pel Saüquer de Fontalba. Per a fer aquesta variant, heu de calcular una hora i quaranta minuts, que caldrà afegir a les dues hores i deu minuts per a arribar al toll de l'Ou.

Des de la Morera de Montsant

Des d'aquesta vila enlairada, agafeu el camí que mena al grau de la Grallera (1.082 m) i prosseguiu fins a la bifurcació de camins. A la dreta aniríeu a la Roca Corbatera (1.166 m) i a l'esquerra al Piló dels Senyalets (1.100 m). Travesseu el camí i seguiu el d'enfront vers el comellar de la Cova de l'Ós i el grau dels Bous, per a arribar al fons de la barrancada, on es troba el toll de l'Ou. En total són dues hores i deu minuts de recorregut.

El retorn a la Morera de Montsant podria ser pel barranc de les Falles i el grau de l'Agnet, i caldria afegir dues hores i vint minuts a l'horari de l'anada.

Recorreguts en bicicleta a l'entorn del Puigsacalm

Joan M. Vives i Teixidó

La bicicleta és un mitjà que ens permet acostar-nos a la muntanya d'una forma diferent; si bé és cert que ens pot proporcionar un bon entrenament, també ens farà gaudir d'altres aspectes de la muntanya.

A les nostres muntanyes hi ha moltes pistes. Algunes serveixen per a comunicar la població rural amb els nuclis veïns; altres, en canvi, són degudes a l'explotació forestal o altres motius diferents i ens porten a ermites i cims.

Amb tot això ja tenim, doncs, els límits entre els quals ens podem moure amb la bicicleta a la muntanya. La meva opinió és que podem anar a fer muntanya en bicicleta, però no a carregar la bicicleta per la muntanya (això no vol dir que en algun tram ho haguem de fer). Anem a muntanya per diferents motius, però com a mínim, hi anem a trobar paisatges bonics i no hi anem a patir; per tant, crec que s'han de cercar itineraris que ens permetin anar, el màxim possible, a dalt de la bicicleta.

Un indret molt adequat per a la bicicleta de muntanya és la zona del Puigsacalm, entesa en un sentit ampli. És una regió amb una gran quantitat de pistes, que ens permeten fer itineraris prou diferents; a més, hi ha prou motius paisatgístics per a fer unes sortides ben variades, ja que, sense cap mena de dubte, el paisatge és el més remarcable d'aquesta regió.

L'alternança dels prats subalpins amb la fageda contrasta amb les rouredes dels vessants més solells. Aquesta distribució dels elements naturals combinats amb l'hàbitat humà en fa una zona molt agradable, en la qual es pot gaudir d'una gran tranquil·litat.

Així, doncs, si el paisatge n'és l'element més destacat, també és interessant conèixer si hi podrem anar en bicicleta. De fet, podríem dir que les pistes estan en bones condicions. Hem de tenir en compte que estem parlant d'una zona de muntanya que és prou poblada; això vol dir que les pistes permeten les comunicacions de les cases entre si i amb els pobles i, per tant, estan ben conservades. A més, la regió és de desnivells suaus, per la qual cosa es pot dir que ens trobem en una zona ben apta per a la bicicleta de muntanya.

L'objectiu d'aquest treball no és altre que donar a conèixer una sèrie d'itineraris aptes per a la bicicleta per les serralades compreses en el mapa *Puigsacalm-Bellmunt* de l'editorial Alpina. Evidentment, els itineraris possibles són molts, però amb aquest recull crec que es pot tenir una idea de les possibilitats de la regió.

Els itineraris que hi ha a continuació, els podem definir com a fàcils; transcorren, en general, per pistes ben traçades i només ens caldrà carregar la bicicleta en alguns trams concrets. La

Passant pels prats de sota el santuari de Cabrera. Foto: J. M. Vives.

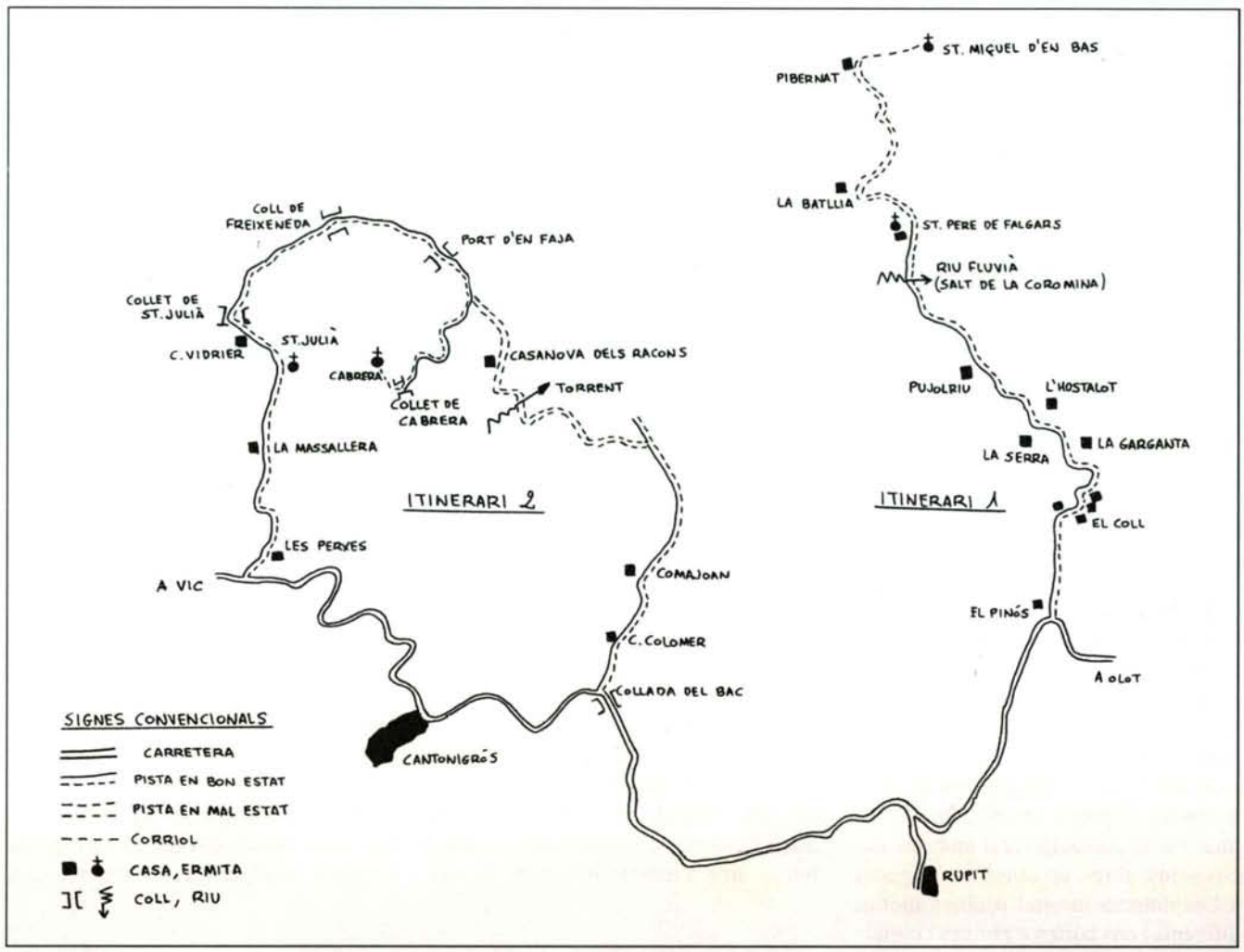

meva recomanació és fer-los durant la primavera; és la millor època per a gaudir del verd esclatant dels prats, on treuen el cap una gran varietat d'espècies de plantes. Els dies emboirats de tardor i d'hivern no són gaire agradables per a pedalar, però el principal factor que pot fer fracassar l'excursió és el fang, que en èpoques plujoses i en camins poc fressats, pot convertir la sortida en un veritable calvari.

Com en tot itinerari, l'horari és purament orientatiu i no pretén ser rigorosament exacte. Igualment es pot dir dels quilòmetres.

Quan fem aquests itineraris, hem de tenir present que som en una zona ramadera; per tant, cal tancar les cledes després de passar-hi. Respectem els ramats, ja que les vaques s'espanten molt quan veuen algú en bicicleta.

Finalment, hem de tenir el màxim respecte envers les persones que van a peu, i parar o baixar de la bicicleta si el camí és estret.

ITINERARI 1: LA DEVESA - SANT MIQUEL D'EN BAS

Recorregut: km 34,5 (990 m), el Coll (1060 m), Pujolriu, salt de la Coromina, Falgars d'en Bas (959 m), Pibernat, portell de Sant Miquel, Sant Miquel d'en Bas (930 m).

Quilòmetres: 18.

Desnivell: 358 m.

Horari: 2 h. 30 mn. (10-15 mn. a peu).

Es tracta d'un recorregut de desnivells suaus i camins en bon estat, excepte el darrer tram de pista, arribant a Pibernat. És una excursió més dura a la tornada, ja que llavors hem de tornar a guanyar el desnivell que tan fàcilment hem perdut a l'anada. No obstant això, la suavitat de l'itinerari fa que sigui possible gaudir d'un gran panorama.

El punt de partida és a prop de la Devesa; després de passada la desviació a Rupit, trobem una llarga recta i al final, la pista que ens portarà a Sant Miquel. Una mica més enllà, a l'esquerra, hi ha la casa del Pinós.

L'itinerari comença fent una curta pujada fins al Coll, on trobem un grup de pagesies i des d'on tenim una bona vista del Canigó. Emprenem la baixada, entre camps de conreu, i entrem en una zona de prats. Passem, fent curtes pujades i baixades, pel costat d'unes quantes cases, de les quals només la Garganta i Pujolriu mantenen l'activitat agrària.

Continuant el camí, passem per un pont. Aquest és l'indret per a anar a veure l'espectacular salt del riu Fluvià: el salt de la Coromina de Falgars. Hi ha uns graons que baixen pel costat de l'aigua i ens deixen al damunt del salt; però si el volem veure bé, hem de seguir el camí una mica més enllà i arribar fins a la vora de la cinglera. Continuant el recorregut, arribarem a la gran propietat de Falgars, amb la petita església de Sant Pere. Al darrere, trobem una bifurcació; a la dreta hi ha

Camí de Sant Miquel de Falgars. Foto: J. M. Vives.

una pista asfaltada tancada amb una cadena. Hem de tirar cap a l'esquerra, obrint una cleda. La pista és més dolenta, però continua essent planera. Passem entre les cases abandonades de Freixedella i la Batllia, trobem algun tram dolent i arribem a Pibernat. Aquí s'acaba la pista i hem de seguir un corriol. Pasem pel costat de la font i més endavant trobem els camins que van a Cabrera i al Puigsacalm. Una curta pujada ens porta al collet al peu de l'ermita.

Sant Miquel és una ermita romànica, on el GEEG té un refugi i des d'on es gaudeix d'un bon panorama de la plana d'en Bas, de les muntanyes garrotxines i del Puigsacalm, que es dreça al davant.

ITINERARI 2:
VOLTA A CABRERA

Recorregut: Cantonigròs (950 m), pont de les Perxes (830 m), Sant Julià de Cabrera (947 m), collet de Sant Julià (970 m), coll de la Freixeneda (1.070 m), port d'en Faja (1.150 m), collet de Cabrera (1.190 m), Cabrera (1.350 m), Casanova dels Racons (1.090 m), collada del Bac, (1.000 m), Cantonigròs (950 m).

Quilòmetres: 21,2.

Desnivell: 415 m (525 m, si pugem a Cabrera).

Horari: 2 h. 50 mn. (35 mn. a peu).

Recorregut circular al voltant de les cingleres de Cabrera i Aiats. Les pistes de l'itinerari estan en bones condicions, però la pujada a Cabrera s'ha de fer a peu.

Sortirem de Cantonigròs, per la carretera, en direcció a Vic fins a arribar al pont de les Perxes. La pista segueix la vall al peu de Cabrera, enmig de camps de conreu; només hi ha un parell de pujades fortes i la resta és ben suau fins a la petita església de Sant Julià de Cabrera. Una mica més enllà passem pel costat de can Vidrier i arribem al collet de Sant Julià. El canvi de panorama és notable, ja que entrem a una ombrívola fageda. La pista és planera; passem el coll de la Freixeneda i entrem a la zona de prats. Un cop passat l'ampli port d'en Faja baixem una mica i trobem la desviació a la Casanova dels Racons (camí que seguirem quan baixem) i ens enfilem cap al collet de Cabrera; aquestes són les pujades més fortes de tot l'itinerari.

Per a pujar a Cabrera tenim dues opcions: les escales o el camí de les Marrades. El camí més bonic és el segon, ja que és una veritable obra d'enginyeria. Al cim de l'altiplà hi ha l'ermita de Cabrera i les poques ruïnes del castell. El panorama s'estén per la plana de Vic, la Garrotxa i els cims del Pre-pirineu.

Baixem fins a trobar la desviació indicada abans. Aviat som a la Casanova

dels Racons. La pista baixa a creuar el torrent, que més endavant formarà el riu Fluvià, en un petit engorjat. Pugem per l'altra banda i sortim a un bonic prat, des d'on tenim una bona vista de Cabrera. Passem per un collet i baixem; trobem una pista millor que ens fa sortir a un pla; a l'esquerra uns queda la casa del Sangles. Continuem planejant pel mig del bosc fins que se'ns obre el paisatge; som al peu d'Aiats. Comencem a trobar camps de conreu. deixem, a la dreta, la gran casa de Comajoan i passem per l'ampli coll del mateix nom. Finalment passem pel costat del Colomer i sortim a la carretera, a la collada del Bac, i d'aquí, baixem fins a Cantonigròs.

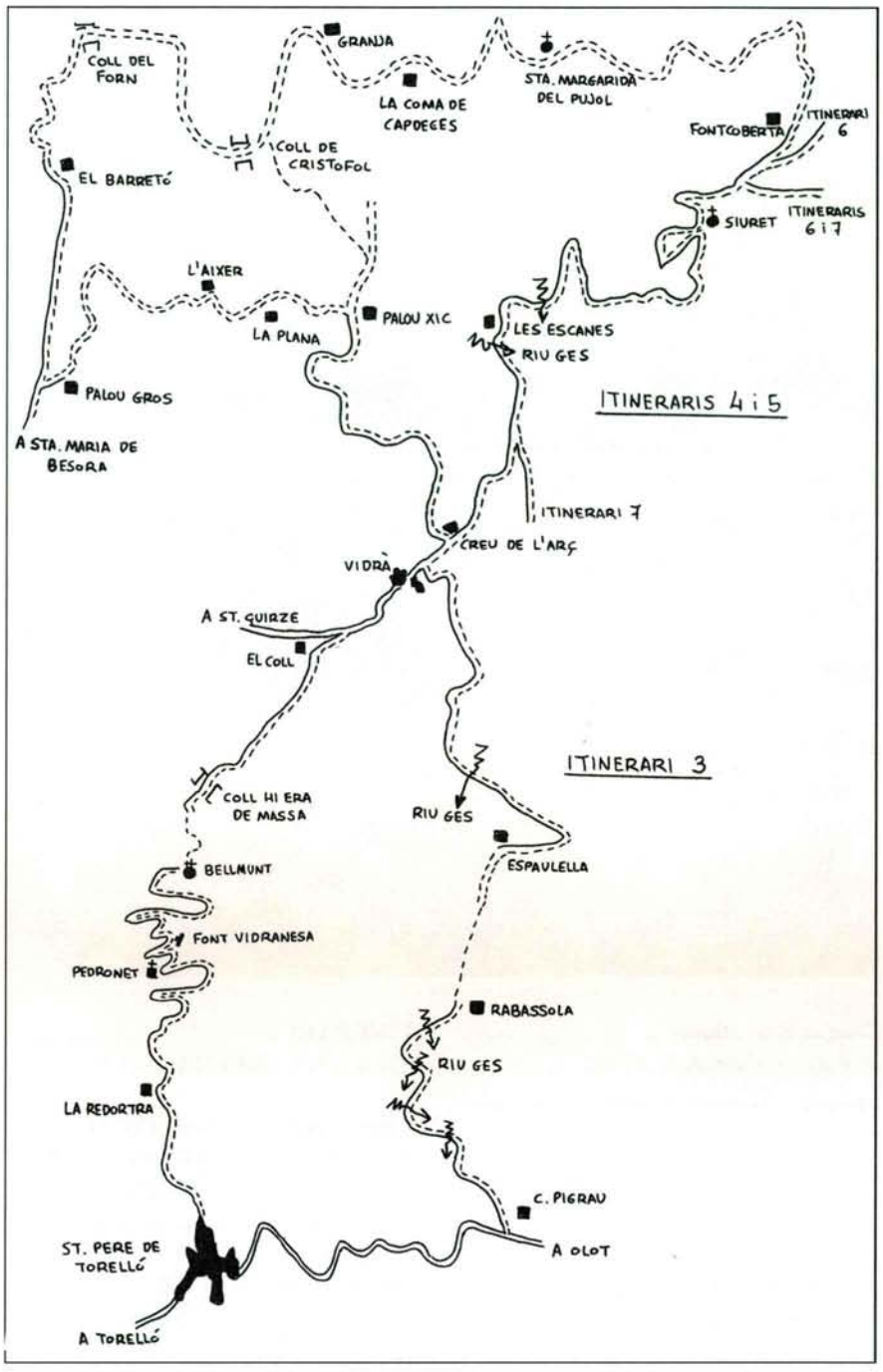

ITINERARI 3: SANT PERE DE TORELLÓ - BELLMUNT - VIDRIÀ - SANT PERE DE TORELLÓ

Recorregut: Sant Pere de Torelló (621 m), font Vidranesa (990 m), Bellmunt (1.247), Vidrà (991 m), l'Espaulella (880 m), Rabassola (690 m), can Pigrau (630 m), Sant Pere de Torelló (621 m).

Quilòmetres: 21,1.

Desnivell: 732 m.

Horari: 2 h. 45 mn. (10 mn. a peu de Bellmunt al coll i 15 mn. de la torre d'alta tensió fins a Rabassola).

Travessa de Sant Pere de Torelló a Vidrà, passant per Bellmunt i retornant seguint el curs del riu Ges. Els camins d'aquesta sortida són ben variats, ja que passem per tot tipus de pistes i, a més, fem alguns trams per corriol.

A Sant Pere trobem la pista que s'enfila a Bellmunt. Aquesta pista té el sol de formigó fins a l'ermita i, per tant, ens facilita la pujada, que és prou forta. Podem dividir aquesta part en dos trams; el primer, més planer, és el que transcorre per la plana. La Redortra és l'única casa que trobem. Al coll de l'Hostal del Mal Govern comença la pujada de veritat: una llarga pujada en diagonal ens porta al pedronet de Montserrat, gran mirador de la plana. Aquí iniciem uns quants revolts molt forts, enmig dels quals trobem la font Vidranesa, molt ben arreglada. Després, la pista fa unes llargues diagonals i acaba al peu de l'ermita (aparcament). A continuació hi ha un camí estret i pendent també amb sòl de formigó, on trobem el tram de pujada més forta, que fa tres revolts i passant un estret de roca ens situa a la placeta del santuari.

La vista, dominant el Pirineu oriental i la plana de Vic és magnífica.

Baixant uns quants graons, iniciem el descens cap a Vidrà per un corriol (algun tram es pot fer en bicicleta). Arribem a un collet on comença la pista; una curta pujada ens situa al coll de Hierademassa. Trobem una bifurcació de pistes i continuem cap a la dreta, planejant.

Quan sortim del bosc, comencen els camps de conreu i també la baixada que ens portarà al Coll; la casa queda una mica separada, a l'esquerra. Baixem a Vidrà seguint la carretera.

Al davant de les pistes de tennis trobem la pista que baixa pel darrere del Cavaller i que va a trobar el curs del riu Ges. De moment som força més amunt del riu; la pista està en bones

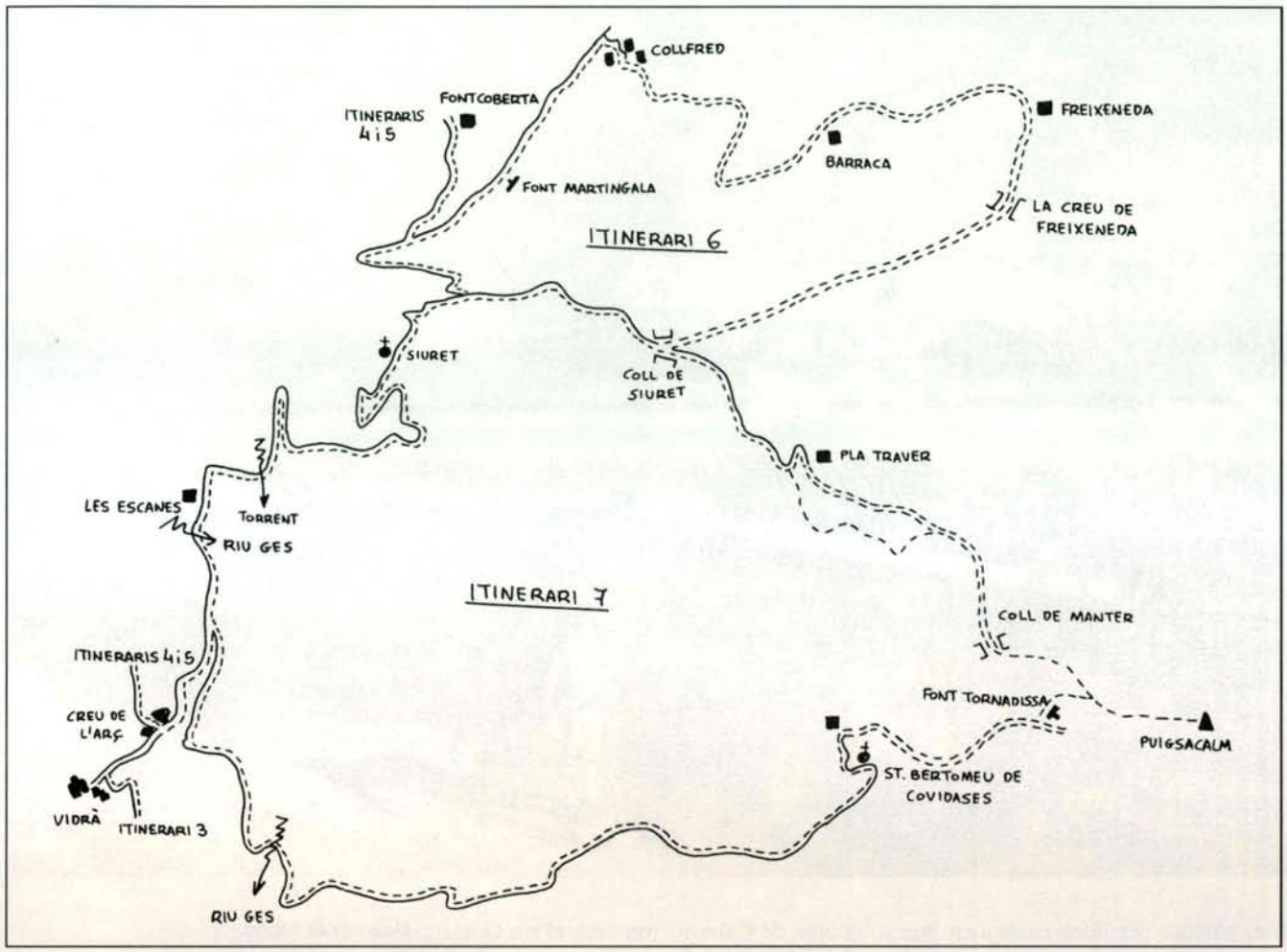

condicions i alguns trams estan enformigonats. Després, iniciem una forta baixada i creuem el riu Ges per una passera de formigó; som a prop de l'enrunada casa de Degollats. Tornem a pujar fins a trobar la vall que ve de la Salgueda; la pista és més dolenta. Creuem un torrentet i enfilem el camí cap a l'Espaulella. Aquesta casa, situada en una careneta, té un bon cop de vista de Bellmunt, que tenim al davant. La pista comença a baixar, però només una estoneta, ja que després torna a enfilar-se. Trobem un seguit de pistes de desemboscar, però no hi ha problema per a seguir el bon camí; com a indicació es pot dir que hem d'anar a parar a una torre d'alta tensió. És un tram una mica embolicat, però no ens costarà trobar la pista que planeja i es converteix en un camí en arribar a la torre, des d'on tenim una bona vista de la vall. Avancem per un corriol planer fins a un petit portell (tram que es pot fer en bicicleta), on iniciem una forta baixada per trossos empedrats i amb algun tram esllavissat, sobretot la part final. Així, sortim al costat de la casa de Rabassola, on retrobem la pista. Aquí comencem el tram del riu, que creuem sis vegades. El paisatge es torna més humanitzat, amb camps de conreu i, finalment, sortim a la carretera. Fins a Sant Pere ens queden poc més de dos quilòmetres en suau pujada.

ITINERARI 4: VIDRÀ - SIURET - SANTA MARGARIDA - EL BARRETÓ - VIDRÀ

Recorregut: Vidrà (991 m), Palou Xic (1.140 m), Palou Gros (1.080 m), coll del Forn (1.300 m), coll de Cristòfol (1.330 m), Santa Margarida de Cabagès (1.260 m), Siuret (1.154 m), riu Ges (920 m), Vidrà (991 m).

Quilòmetres: 24,1.

Desnivell: 540 m.

Horari: 3 h.

De tot aquest recull d'itineraris, podríem dir que aquest és el més difícil, i no ho és per dificultats del camí, sinó perquè a la part alta passem per pistes molt poc freqüentades, que en temps de pluja són un veritable fangueig. Per tant, aquesta sortida, cal deixar-la per a l'estiu, quan, segurament, trobarem poc fang.

Deixant a part aquest fet, la part alta, des de Palou Gros fins a Siuret, té un paisatge magnífic. La part baixa de l'itinerari, i més concretament el tram de Palou Xic a Palou Gros, és més mediterrani, però passem pel costat d'unes cases ben boniques.

Sortim de Vidrà des del veïnat de la Creu de l'Arç, seguint el carrer anomenat camí de Palou. Només fem un tram planer i aviat emprenem unes fortes pujades (per sort, el sòl és de formigó), que ens situaran a un collet, a sota de la casa de Palou Xic, on arribarem després de fer una darrera i forta pujada.

La pujada s'ha acabat (de moment), però ara la pista es fa més dolenta. Anem planejant per sota el puig de Pa-

Damunt de Siuret.
Foto: J. M. Vives.

lou, passant per dues cases ben boniques: la Plana, escaientment situada, i l'Aixer, amb una magnífica portalada. Passada aquesta darrera casa, arribem a les ruïnes de Vilaró; al davant veiem Palou Gros. Per a arribar-hi, hem de baixar a creuar el torrent del Barretó i tornar a pujar. Un cop passada la casa, ens trobarem amb una «superpista» que es veu de lluny. Aquesta pista, molt ampla i de sòl ben llis, ve de la carretera, just a la meitat de camí de Santa Maria de Besora i Vidrà. Sense problemes, arribarem al Barretó, gran casa de pagès. Aquí comença el tram difícil; la pujada és forta i els giravolts ben seguits. Així, arribarem al coll del Forn. Si continuem baixant, anirem a parar a la casa de Milany. Nosaltres, però, tirem cap a la dreta, i entrem en un dels trams més bonics, ja que la fageda domina arreu. La pista és planera. Passat el coll de Cristòfol, el panorama canvia, ja que entrem en una zona de prats molt bonica. Fem primer una baixada fins a passar pel davant d'una construcció ramadera; després, la pista és més dolenta, però planeja. Passem la coma de Cabagès (on neix el riu Ges), la collada de la Coma i arribem a l'ermita de Santa Margarida, que presenta uns curiosos contraforts. Continuem pels plans fins a passar Fontcoberta i una curta pujada ens fa sortir a la pista que va de Siuret a Collfred (que ja seguirem en una altra excursió) i poc després se'ns obre la vista sobre Siuret. Aquest indret és, segons el meu gust, un dels panorames més bonics de la zona: dominem els plans de Siuret amb Bellmunt al darrere; més lluny veiem Montserrat i el Montseny. La nota discordant, la dóna la torre d'alta tensió que hi ha.

La pista fins a Vidrà està en molt bones condicions. Una ràpida baixada ens fa passar per Siuret i arribar al riu Ges al costat de les Escanes. Fins a Vidrà, ens queda un tros de pujada.

ITINERARI 5: VIDRÀ - SIURET - COLL DE CRISTÒFOL - VIDRÀ

Recorregut: Vidrà (991 m), Siuret (1.154 m), Santa Margarida de Cabagès (1.260 m), Coll de Cristòfol (1.330 metres), Palou Xic (1.140 m), Vidrà (991 metres).

Quilòmetres: 17,4.

Desnivell: 570 m.

Horari: 2 h. 15 mn. (15 mn. a peu entre el coll de Cristòfol i la pista que hi ha al darrere de Palou Xic).

Aquest itinerari és, de fet, una variant de l'anterior. És més fàcil de pistes, però hem de fer un tram a peu (en baixada) des del coll de Cristòfol fins al darrere de Palou Xic. En el coll s'inicia un corriol, que podem fer en bicicleta fins que deixa de planejar; el problema és que és força arbrat, cosa que complica el fet de passar amb la bicicleta a coll. Passem un petit portell amb un faig molt gros i comencem la baixada fins al darrere la casa de Palou

Prop de la Freixeneda, amb el puig de Llandrics al darrere.
Foto: J. M. Vives.

Xic, on hi ha una pista vella. Des d'aquí, la baixada fins a Vidrà és ben ràpida.

ITINERARI 6: VIDRÀ - LA FREIXENEDA - COLLFRED - VIDRÀ

Recorregut: Vidrà (991 m), Siuret (1.154 m), coll de Siuret (1.295 m), la Creu de la Freixeneda (1.270 m), la Freixeneda (1.190 m), Collfred (1.250 metres), collada de Collfred (1.330 m), Siuret (1.154 m), Vidrà (991 m).

Quilòmetres: 25,9.

Desnivell: 515 m.

Horari: 3 h.

Itinerari que recorre la part nord del sector i que té com a característica més remarcable el fet que transcorre, en part, per una bonica fageda i que ens permet gaudir d'una magnífica vista del Canigó i la plana d'en Bas.

Iniciem l'itinerari a Vidrà, seguint la pista que baixa cap al riu Ges. Passem per les Escanes i ens enfilem cap a Siuret. L'arribada a aquest llogarret és realment bonica, ja que està molt ben situat, enmig dels prats. Continuem enfilant-nos, deixem a l'esquerra la desviació que va a Collfred i, planejant, arribarem al coll de Siuret. Fins aquí, la pista està en molt bones condicions.

A la dreta hi ha la pista que va a Pla Traver, però nosaltres tirem cap a l'esquerra. La pista és més dolenta, però continua planejant i ens permet tenir una bona vista del Puigsacalm i les agulles de Santa Magdalena. Arribem a la Creu de la Freixeneda, on fem una forta baixada enmig de la fageda. Quan arribem a la casa de la Freixeneda se'ns obre la vista cap al Canigó i la plana d'en Bas, en la qual destaca al davant el puig de Llandrics. A partir d'aquí, la pista es fa més dolenta i sembla que s'hagi d'acabar. Passem entre els prats i entrem a la fageda. Tot això en una pujada suau o planejant. Trobem una barraca de fusta a mig camí. A poc a poc, el bosc es va aclarint i ja veiem Collfred. Sortim a sota les cases, al costat d'una font.

S'ha acabat el mal camí. Ara hem de continuar pujant, primer cap al petit agrupament de Collfred i després fins a la pista que ens farà passar la suau i herbada collada de Collfred. Baixem suaument i aviat passem per la font Martingala, de bon raig. Poc després trobem la pista que ens portaria a Fontcoberta i arribem al damunt de Siuret. D'aquí, seguim l'itinerari 4 fins a Vidrà.

ITINERARI 7: VIDRÀ - SIURET - PUIGSACALM - FONT TORNADISSA - VIDRÀ

Recorregut: Vidrà (991 m), Siuret (1.154 m), coll de Siuret (1.290 m), Pla Traver (1.370 m), coll de Manter (1.330 m), Puigsacalm (1.515 m), font Tornadissa (1.320 m), Sant Bartomeu

Més amunt del Barretó, on trobem la pista enfangada. Foto: J. M. Vives.

de Covildases (1.130 m), riu Ges (870 metres), Vidrà (991 m).

Quilòmetres: 23,5.

Desnivell: 736 m.

Horari: 3 h. 30 m.

Heus aquí com una excursió clàssica es pot convertir en un magnífic itinerari de bicicleta de muntanya. Podria dir moltes coses del Puigsacalm, ja que és el meu cim predilecte. Malgrat la seva humilitat i l'excessiva freqüentació, és un magnífic mirador del Pirineu oriental, la plana d'en Bas i la plana de Vic.

Sortim de Vidrà en direcció a Siuret per la pista ja descrita en l'itinerari anterior, que seguim fins a la collada de Siuret. Planegem tot entrant a la zona de prats de Pla Traver. Podem fer dues coses: arribar a la casa i seguir la pista cap a la collada de Manter o bé seguir l'itinerari excursionista. De darrere la casa, on la pista fa un revolt molt marcat, surt un corriol que primer planeja pels prats per a emprendre més tard una forta baixada i anar-se a ajuntar amb la pista, que ara ja s'ha convertit en una pista de desemboscar, amb força arrels i pedres i algun tram de forta pujada.

Arribem a la collada de Manter, entrant en els prats que formen la part alta de la serra. Seguint el corriol, arribem a la cleda que limita la propietat de Pla Traver i continuem pels plans, tenint al davant el cim del Puigsacalm. Més endavant, el corriol és molt pendent i no cal dir el pendís herbat del cim, que hem de fer amb la bicicleta a coll. No parlaré del panorama que es té des del cim, ja que és prou conegut de tots els muntanyencs, però sí diré que hi podem passar una estona ben agradable contemplant pobles, valls i cims.

Podem fer la baixada, excepte algun tram, en bicicleta. En trobar l'indicador metàl·lic del Reus Deportiu, baixem cap a la font Tornadissa; el pendís que hi baixa és molt fort. La font és un bon indret per a fer una parada sota els faigs immensos.

De la font, un curt corriol ens farà sortir a una pista de desemboscar. El pendent és fort i la pista plena de pedres; és un bon lloc per a comprovar el funcionament dels frens. Així sortirem a la font de Sant Bartomeu i a la casa del mateix nom. La pista millora. Passem pel davant de l'ermita romànica i emprenem una ràpida baixada, seguint el torrent fins a trobar el riu Ges, que creuem per un pont; a la dreta de la pista hi ha una font.

Des d'aquí fins a Vidrà hem de seguir la pista, en pujada, que va cap al nord fins a ajuntar-se amb la que hem seguit a la pujada.

Si hagués de recomanar un itinerari, sense cap mena de dubte triaria aquest, ja que té una mica de tot: bonics paisatges a Siuret i Pla Traver, bon panorama des del cim, la tranquil·litat de la font Tornadissa i el romànic de l'església de Sant Bartomeu. Una excursió completa!

Andesquí 90, travessa d'esquí pels Andes xilens

Equip Andesquí

Després d'unes vint-i-quatre hores de viatge, entre vols i escales amb les Líneas Aéreas Paraguayas, arribem a Santiago de Xile, que serà la nostra ciutat base.

Santiago és una urbs gran i polifacètica. Va ser construïda fa quatre segles al peu de l'actual Cerro Santa Lucía i s'ha anat expandint fins a assolir els quatre milions d'habitants que hi ha avui dia. És una ciutat ben proveïda en menjar, roba i altres coses necessàries.

Els «nostres» Andes estan ben a prop: entre uns cinquanta i cent quilòmetres de la capital. Els desplaçaments, els acostumem a fer amb transports públics, ja que el país en té un bon servei per la inaccessibilitat del vehicle propi per a la majoria dels habitants. Si s'opta per llogar un taxi, que, evidentment és el mitjà de transport més car, però més còmode a l'hora de traslladar el nostre equipatge, s'ha d'anar molt en compte amb les tarifes, atès que no són fixes.

El nostre principal assessor va ser el Cuerpo de Socorro Andino, que ens informava del temps, l'estat de la neu i dels itineraris que creia més convenients d'acord amb les nostres intencions. Els xilens no practiquen l'esquí de muntanya, però volgueren tenir bona constància dels dies que hi dedicàrem i de la zona que vam recórrer.

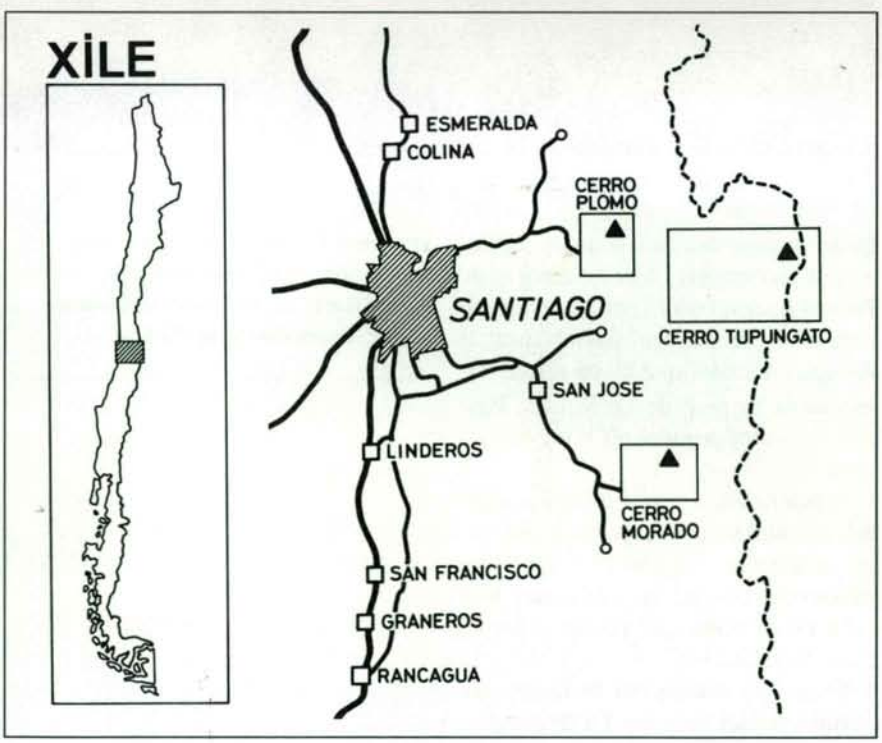

LES NOSTRES ACTIVITATS

Aterrem a l'aeroport de Santiago el 8 de setembre de 1990 al migdia; allí mateix fem els canvis monetaris, ens assessorem en una oficina de Sernatur respecte a l'allotjament i ens proporcionen un taxi.

A la tarda ens comencem a moure: anem a la Federación de Andinismo –allà, d'això que nosaltres en diem *alpinisme*, ells en diuen amb tota lògica *andinismo*–, on parlem amb una tal Luci, que ens posa al corrent de l'activitat que s'ha fet els darrers anys. Ens aconsella una altra pensió, on poder deixar l'equipatge durant les nostres absències.

Indaguem on podem trobar o bé on ens voldran donar –que no és el mateix– una informació cartogràfica detallada. Després, visitem els socis del Centre Català, on, tot mantenint-hi una agradable conversa, ens assabentem que surten uns autobusos que porten diàriament a les pistes d'esquí.

L'endemà agafem un d'aquests autobusos d'anada i tornada el mateix dia, i fem un primer contacte amb la neu a les pistes de Colorado, prop de Farellones. La neu és justeta, però suficient. Sortosament, fa una setmana que ha nevat. Segons ens expliquen, en comparació amb els darrers anys, l'hivern ha estat escàs de neu; les pistes d'esquí, que funcionen entre juliol i octubre, han tancat a mig agost.

Tot el dia següent el passem a Santiago i esmercem el temps a canviar de pensió: ens allotgem definitivament a Residencial Mery. Tot seguit ens dividim en dos grups: els uns busquen tota mena d'informació a Sernatur i a la Federación Andina i els altres compren queviures i s'informen preguntant al Cuerpo de Socorro Andino, on finalment deixem constància de la nostra sortida.

Després d'instal·lar el camp base, fem una prospecció. Veiem la Laguna del Morado i, al fons, el Morado (5.060 m) i el Mirador del Morado (4.320 m). Foto: Xavier González i Gràcia.

CERRO MIRADOR DEL MORADO (3.680 m) AL CAJÓN DEL MAIPO

L'11 de setembre, un autobús ens deixa al poble de Volcán. Preguntem si hi ha cap mitjà de locomoció que ens dugui fins a Baños Morales, 12 km més amunt; la resposta és negativa, així que fem el cor fort i comencem a pujar amb l'«onze» i amb tot l'«armari», de més de vint quilos, al damunt.

Quan portem uns tres o quatre quilòmetres recorreguts i fent dit ens pugen. Fa mal temps: boira i neu. Ja és cap al tard, així que acordem passar la nit al Refugio Alemán, que és un refugi-xalet que hi ha prop de Lo Valdés. Passem la nostra primera nit confortablement.

Inesperadament, neix un dia esplèndid. Remuntem per la Quebrada Morales; acampem a 2.250 m i fem una prospecció per tal de situar-nos una mica en el mapa que portem, que és d'escala 1:250.000.

El dia 13 comencem la nostra ascensió a les set del matí. Fa un dia pre-

Veiem el Tupungato (6.650 m) per primer cop. Mitja hora més tard instal·lem el nostre tercer campament. Foto: Xavier González i Gràcia.

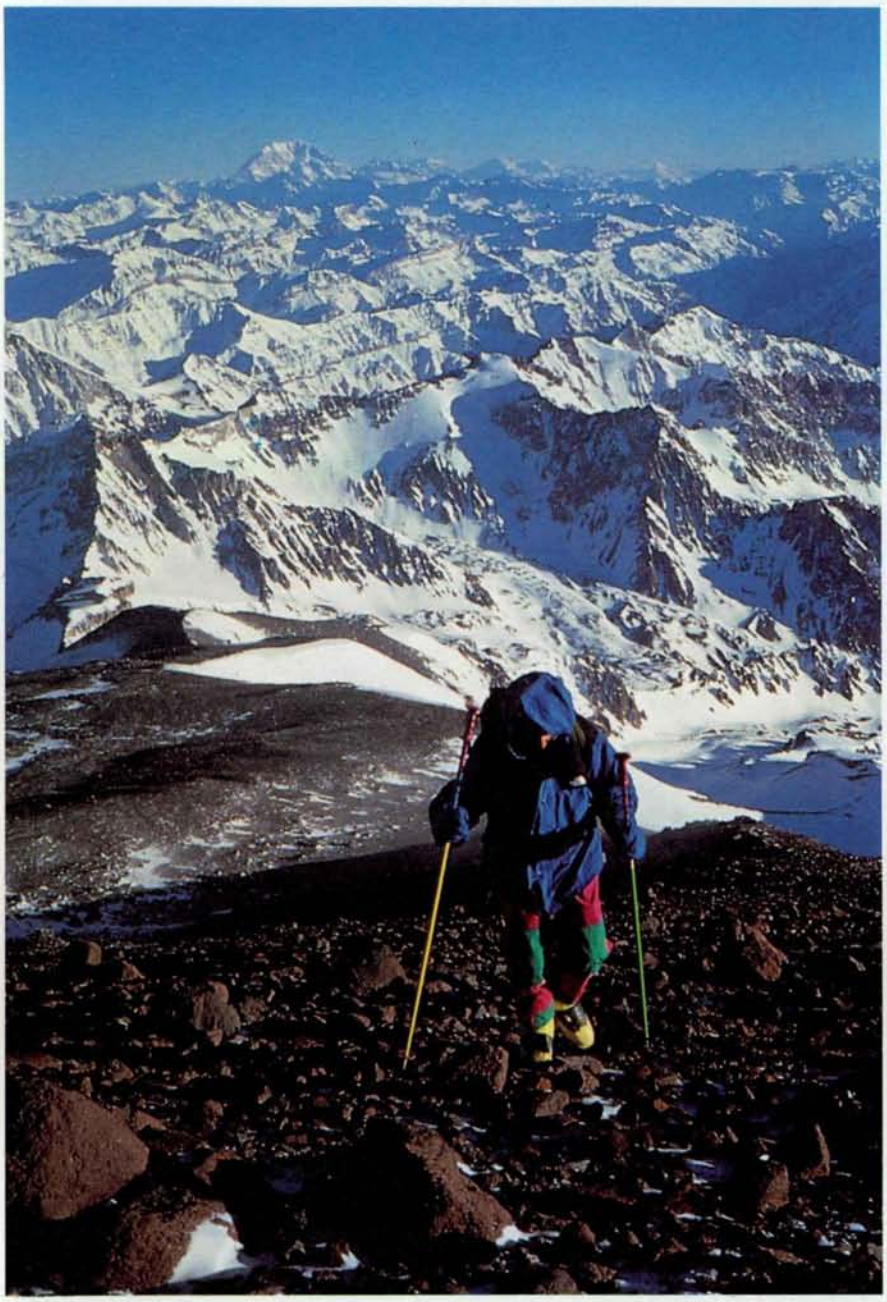

Últim tros de la carena del Tupungato, a 6.250 m. Al fons veiem l'Aconcagua. Foto: Sergi López i Batalla.

ciós i tenim intenció d'arribar avui mateix al cim. Si no estem mal informats, té prop de 3.700 m. Passem per la Laguna del Morado, travessem la primera barrera de seracs per la dreta, flanquegem cap a l'esquerra i, més o menys pel mig, travessem la segona; les dificultats van augmentant i la manca de temps ens obliga a retornar. Per tant, traiem pells i emprenem una llarga baixada fins al campament, on arribem de nit.

Avui desmuntem el camp i retornem a Baños Morales i a Volcán, des d'on agafem l'autobús que ens deixarà a Santiago.

El dia 15 passem la jornada comprant i planejant la propera sortida.

CERRO PLOMO AL VALLE NEVADO-FARELLONES

A cavall d'un taxi-furgoneta pugem fins a les pistes de Valle Nevado; parlem amb un empleat, del qual teníem referència a través del Centro de Socorro Andino. Gràcies a ell ens remunten de franc i, després d'un bon flanqueig, arribem a la vall del Río Molina i Piedra Numerada. Acampem una mica més amunt, a uns 3.300 m.

L'endemà s'alça un dia boirós. Tot seguit, però, comencem a guanyar altura seguint El Cajón del Cepo i arribem a 4.200 m quan vespreja. El temps sembla que millora. Acampem.

Desperta un dia pitjor que el d'ahir. Nosaltres continuem enfilant-nos per la dreta del cim; el pendent de la canal cada cop es dreça més i la neu és més glaçada. Posem ganivetes, ens traiem els esquís i continuem pujant amb grampons. La intensa venteguera no ens deixa parlar i amb prou feines avançar; a la fi som a la carena, a 5.200 metres; per sort, hi ha una cabana, encara que mig destrossada i plena de neu. Passats un parell d'hores aconseguim plantar la tenda dins de la cabana. Tanmateix, la tempesta fa que la neu entri dins de la cabana i ens premsi la tenda.

El 19 al migdia ens plantegem la possibilitat de davallar. Amb molts de dubtes i amb tantes dificultats com vulgueu, anem temptejant el camí normal. El vent huracanat gairebé ens arrossega. Anem perdent altura. Ens aturem a 4.000 metres i passem una altra nit acompanyats d'una intensa tempesta.

El nou dia clareja sense tant de vent. Esguardant el fons de la vall hi podem apreciar un bon tou de neu: n'hi ha uns quants metres. Ens disposem a fer un flanqueig molt exposat per sobre de Piedra Numerada i, enmig d'un ambient emboirat, aconseguim de fer cap a les pistes de Valle Nevado, que són tancades per la maltempsada i per l'excés de neu. A les dues de la matinada arribem a la nostra fonda de Santiago.

Després d'un merescut esmorzar, ens dividim i anem per feina: comprem queviures, demanem els permisos corresponents als carrabiners i parlem amb el director d'una empresa constructora que trobarem emplaçada

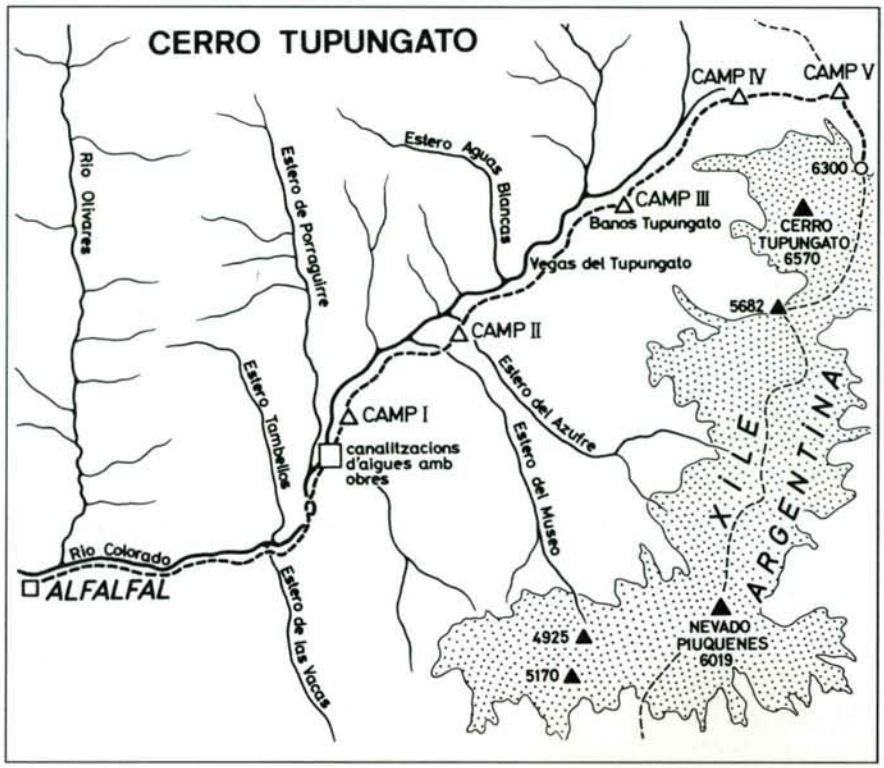

a l'accés mateix de la vall que serà la base de la nostra propera sortida. Dediquem la tarda a escriure la correspondència i a anar al Socorro Andino a notificar-los l'arribada i la imminent sortida.

CERRO TUPUNGATO (6.570 m)

El dia 22 al migdia agafem els autocars de l'empresa Dragados y Construcciones, que s'ha ofert gentilment a transportar-nos, a més de facilitar-nos la pernoctació i els àpats dins les seves instal·lacions.

El 23 de setembre de 1990 i després de fer relacions socials amb la gent de l'empresa, iniciem la marxa per la vall del Río Colorado, uns quatre quilòmetres abans de trobar-nos amb la primera vall que desemboca a la del Tupungato, passada la qual fem el primer camp d'aproximació; som a 2.200 m i aquí ja trobem neu, perquè la setmana anterior va estar nevant força, però la neu no és suficient per a posar-se els esquís, la qual cosa dificulta enormement la marxa.

L'endemà, i després de deu hores de camí, únicament hem pujat 500 m de desnivell; aquesta part de la vall és profunda i tancada. La tartera i la neu ens fan perdre el camí més d'una vegada i per a creuar l'Estero Museo, ens ha calgut baixar 200 m i tornar-los a remuntar. Cansats, acampem just darrera del Pan de Azúcar, a 2.700 m.

Som al 25 de setembre. Cal travessar el profund Estero Azufre; a partir d'aquí comencen les Vegas del Tupungato, que són unes llarguíssimes esplanades que van pujant suaument i arriben fins a Baños del Tupungato, a 3.150 m, on acampem; d'allà ja es veu perfectament el nostre objectiu: el Tupi.

El Xavi avui no es troba bé i decideix quedar-se al tercer camp per recuperar-se; mentrestant, el Martí i el Sergi inicien la marxa per la gran esplanada que a poc a poc es va tancant, i el pendent es va fent més i més pronunciat. Avui hi ha núvols, boira i fa molt fred. Acampem a 4.100 m; i el fet de tenir un company més avall ens té força preocupats.

El dia 27 continua núvol, però decidim pujar. Ens enfilem per una canal força ampla i pendent que ens duu fins a la carena. Aquí el vent bufa molt fort i no hi ha neu.

Són les dues de la matinada del dia 28 quan sortim de la tenda, a la cota 5.250, decidits a fer cim, sense esquís i amb el mínim pes possible. Fa un vent glaçat; tot i així amb dues hores ja som a 5.800 m, la lluna s'ha amagat i estem enmig d'un gran altiplà que ens desorienta amb la foscor. Anem fent ziga-zagues per l'esplanada esperant que es faci de dia. El vent continua fort i gelat, per tant, aturar-nos seria fatal; finalment surt el sol. Anem avançant vers el cim, que va cedint a poc a poc, però el Martí no sent els peus. Intentem reanimar-los; això no obstant, és en va. A 6.300 m decidim renunciar amb moltíssima recança, però cal fer-ho. A dos quarts d'una ja som a la tenda. Ràpidament pleguem la tenda i baixem a buscar al Xavi, que ens rep amb moltíssima sorpresa i alegria sis hores més tard; l'important és que ja hi som tots!

Ens calcem les fustes amb la primera claror del dia per tal de travessar la llarga vall amb neu dura; la baixada és ràpida fins a l'Estero Azufre. A partir d'aquí ja ens hem posat els esquís al coll, però les ganes de tornar fan que a les set de la tarda arribem a les instal·lacions de Dragados, on sopem i, lògicament, ens han atès tan bé com a l'anada.

Bé, aquí donem per acabat el relat de la nostra aventura, la qual ens permeté de conèixer unes terres, la fascinació de les quals romandrà per sempre en la nostra memòria. Paisatges muntanyosos que poca gent ha assaborit en època hivernal i molt menys amb esquís als peus. Ja ho sabeu: si us decidiu a anar-hi, Xile no us defraudarà.

Adreces importants a Santiago de Xile

Sernatur: Av. Providencia, 1550. T. 6982151

Cuerpo de Socorro Andino: C. Ricardo Cuming, 329. T. 6994764

Federación Chilena de Andinismo: C. Almirante Simpson, 77. T. 2220888

Instituto Geográfico Militar de Chile: C. Dieciocho, 369. L. 710731

Residencial Mery: Pj. República, 36. T. 6968883.

Equip ANDESQUÍ:

Bernat Ferrús, Martí Cabestany, Xavier González i Sergi López.

Trobada amb Mesopotàmia

Rafael Battestini

El ziggurat és un símbol de l'antiga Mesopotàmia.

La possibilitat d'anar a l'Iraq ens va atraure, pel fet de tractar-se d'un país poc visitat i aïllat per una guerra, deturada feia un any escàs.

Amb uns catorze milions d'habitants irregularment distribuïts en 434.000 km^2, l'Iraq ha estat massa sovint notícia d'actualitat en un conflicte cruel i ens ha fet perdre la noció del seu passat, quan era conegut amb el nom de Mesopotàmia. Si actualment l'Iraq equival a petroli, antigament fou un dels bressols de la nostra civilització: allà hi hagué el Paradís Terrenal. Concretament, a la confluència de l'Eufrates i del Tigris, uns quatre mil anys abans de Crist, s'hi edificà Ur, la primera ciutat coneguda, pàtria del bíblic Abraham. A continuació hi hagué Erfurt, Nínive, Nimrud i Babilònia. Les primeres conduccions d'aigua i de clavegueres servien aquestes ciutats, fetes, ja, amb maons i asfalt bituminós. L'escriptura nasqué a Mesopotàmia i va servir per a redactar la primera legislació: el Codi d'Hammurabi.

Mesopotàmia és formada per les valls al·luvials de l'Eufrates i el Tigris, que neixen al llunyà Taurus, una muntanya sagrada amb reminiscències de l'ancestral culte al brau. Les seves aigües fertilitzen una zona que, sense elles, seria un àrid desert; precisament aquesta necessitat i possibilitat de fertilitzar un territori amenaçat per la desertització va obligar els seus habitants a aguditzar el seu intel·lecte per a obtenir collites, evitar inundacions i sobreviure en unes terres que poden passar de la manca total a un excés d'aigua. L'única solució és una irrigació racionalitzada, dominant les aigües, per convertir-les de raresa o perill en un doll de prosperitat, fet que obligà a un gran esforç col·lectiu i desembocà en una autèntica eclosió cultural.

Els dos rius segueixen uns règims variables, que vénen regits per les estacions i es poden preveure observant les constel·lacions, fet que obligà a construir els primers observatoris, els ziggurat, i a desenvolupar l'astronomia, i permeté d'obtenir, molt aviat, la noció del temps cronològic, cíclic i regularment regit per les estrelles. El calendari mesopotàmic fou el resultat lògic de la necessitat de preveure les crescudes fluvials, mentre les seves naixents matemàtiques tenien un base còsmica, sexagesimal, i no anatòmica, decimal. Com que calia protegir-se de les inundacions, varen construir preses i murs de contenció, que es calculaven precisament amb les primeres matemàtiques conegudes, i això permeté acumular materials com maons, recentment inventats, aprofitant materials locals.

Es va fer necessari aprofitar el doll d'aigua, sincronitzant els cicles de les collites amb els de les crescudes. Calgué experimentar diversos tipus de llavors i de conreus, acumulant una informació que s'hagué de conservar i transmetre a successives generacions, amb una escriptura que superava la fràgil tradició oral.

Aquest formidable esforç col·lectiu va obligar a formar concentracions de persones que no es dedicaven directament a l'obtenció d'aliments, per criança o cultiu, activitats típiques de la Prehistòria. Les primeres ciutats, com Ur, sorgiren de la necessitat d'allotjar els qui es dedicaven a la previsió i regulació de les crescudes, des dels astrònoms, matemàtics i escribes als qui obtenien o transportaven els materials necessaris, a més dels qui actuaven com a dirigents, sacerdots, guardians, mestres, guaridors o artesans. El diner va substituir el bescanvi, impossible entre persones que no produïen béns de consum; les primeres lleis regularen les relacions entre els diversos estaments.

L'acceleració dels fets va fer sorgir una formidable civilització quan a la resta del món unes condicions menys adverses asseguraven l'obtenció de béns de consum sense grans esforços intel·lectuals, tot mantenint-se en una pre-civilització que contrastava amb l'esclat cultural mesopotàmic.

Les aportacions de Mesopotàmia a la religió foren notables, en incorporar els conceptes d'un Creador, un Fill que vindrà com a Messies redemptor, uns

L'esplendor del Bagdad dels califes...

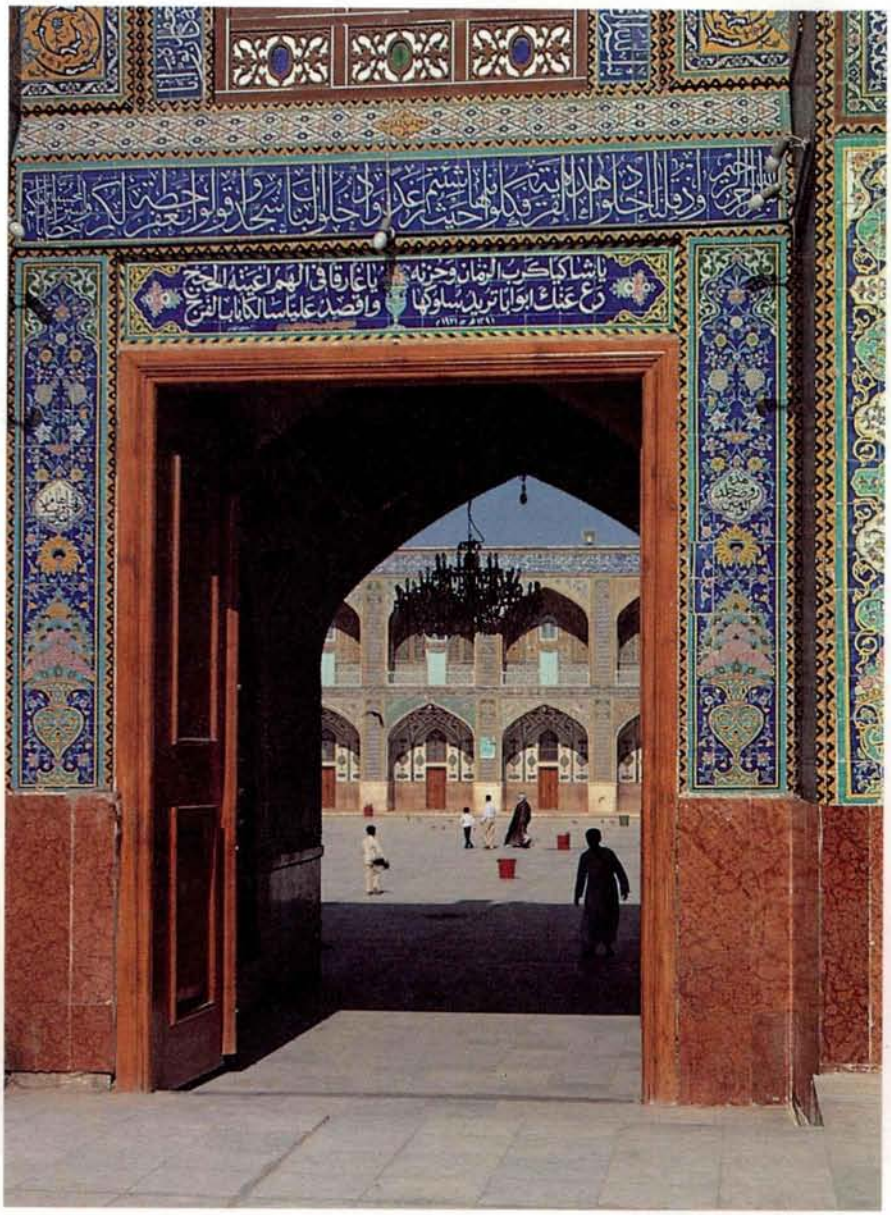

àngels fent d'intermediaris entre el cel i la terra o la dualitat del bé i el mal. El captiveri del poble d'Israel a Babilònia va fer adoptar aquests conceptes a la tradició jueva i, posteriorment, passaren al cristianisme i a l'islam.

El conjunt de les civilitzacions de Mesopotàmia va irradiar l'esplendor de pobles com els sumeris, els accadis, els assiris i els caldeus, o de personatges com Abraham, Sargon, Hammurabi, Assurbanipal, Semíramis i Nabucodonosor. En declinar el seu poder foren absorbits per l'imperi Persa, amb Cir i Xerxes. L'enfonsament d'aquest donà pas a l'onada de l'islam i al fabulós califat de Bagdad, del qual sobressurt Harun al-Rasid, el de *Les mil i una nits*. Bagdad va sofrir la brutal destrucció per part dels mongols del nét de Genguis Khan i finalment fou absorbit per l'imperi Otomà. Arran de la «gran guerra» aquest fou substituït per l'imperi Britànic, que hi afegí elements occidentals i donà pas a una monarquia sotmesa als interessos de les companyies petroleres. La guerra freda va afavorir una revolució socialitzant, i s'establí una dictadura militar que va nacionalitzar els pous de petroli, però no ha sabut trobar un camí concret, per les greus tensions del «vesper» de l'Orient Mitjà, marcat per la presència de l'Estat d'Israel, les influències soviètica i nord-americana, l'integrisme islàmic, la necessitat d'un progrés social i tecnològic o la vigència de les lleis de l'economia que, ara, potencien els papers d'Europa i del Japó.

L'Orient Mitjà és una zona clau dins les estratègies comunista i capitalista, és un tauler d'escacs on uns jugadors foranis mouen peces d'una manera aparentment irracional: Rússia proporciona armes, que cal pagar en dòlars, ja que no necessita petroli, Occident paga en bons dòlars el 90% del petroli iraquià, Europa i el Japó hi aporten tecnologia i productes manufacturats, desplaçant uns Estats Units que donen suport a Israel i són la bèstia negra dels integristes.

El panarabisme ha anat fracassant, primer per l'afany de protagonisme de Nasser, després per les divisions entre repúbliques socialitzants progressistes, estàtiques monarquies pro-occidentals o teocràcies retrògrades.

La dictadura militar dirigida des de fa més de vint anys pel pragmàtic Saddam Hussein no ha tingut el valor del mític Mustafà Kemal *Atatürk*, que va formar un estat autènticament laic, emancipà la dona i imposà l'alfabet llatí. Encara queden massa reminiscències del passat, fet que continua comprometent el progrés sòcio-econòmic. L'escolarització, gratuïta i obligatòria fins als dotze anys, sols és efectiva per als nois, ja que moltes noies s'han de quedar a casa treballant. La dona encara és discriminada en els llocs de treball i al carrer es cobreix amb un vel negre; tanmateix, a les ciutats es veuen moltes dones passejant en grups o amb la seva família.

Si bé oficialment hi ha llibertat religiosa, els governants professen públicament els cultes islàmics i sols les mesquites reben fons d'ajut «artístico-cultural»; cap turista no està autoritzat per a entrar en una mesquita, però pot fer-ho en qualsevulla de les esglésies cristianes, amb multitud de ritus que proliferaren a recer de la tolerància islàmica, que els protegí dels sicaris de la «santa» Inquisició. Del punt de vista religiós, s'hi observa una paradoxa: els xiïtes iniciaren la seva expansió des de l'Iraq i encara hi tenen les seves princi-

... continua amb les mesquites actuals...

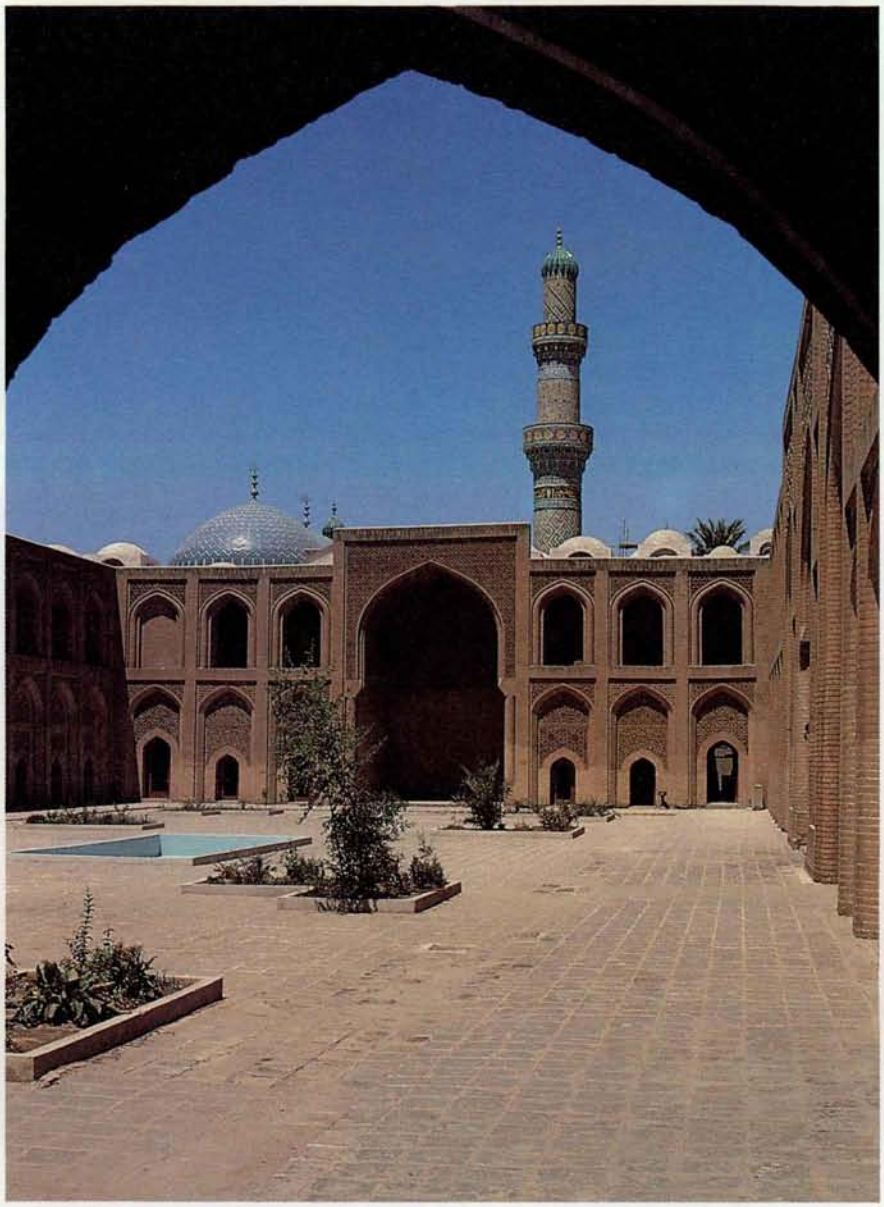

pals ciutats santes, però actualment la majoria dels xiïtes són pro-iranians, mentre l'Iraq és majoritàriament sunnita; tal volta aquesta paradoxa va esperonar l'*ayatollah* Khomeynî a predicar la seva guerra santa.

El bilingüisme àrab-anglès queda agreujat per un bialfabetisme que allarga els estudis superiors i retarda l'eclosió d'una tecnologia pròpia. No hi ha una continuïtat en la piràmide sòciocultural, en la qual un vèrtex format per una *élite* molt ben preparada queda pràcticament deslligat d'una àmplia base massa rudimentària; a tot el món àrab manquen els quadres i tècnics intermedis: si les aixetes dels millors hotels gotegen, com poden funcionar al cent per cent els tancs i els reactors? Aquesta observació, tal volta prosaicament quotidiana, pot explicar, tanmateix, l'abisme que diferencia, en eficàcia, l'exèrcit israelià i els àrabs.

L'Iraq ha sortit d'una guerra llarga i cruel contra el seu veí l'Iran, dominat pel fanatisme dels xiïtes de l'*ayatollah* Khomeynî. Sobre el paper, l'Iran, amb 42 milions d'habitans i un armament americà molt sofisticat, no podia tenir un enemic fort en un Iraq amb sols 14 milions d'habitants i un armament rus força correntet. El fanatisme de l'*ayatollah* el va fer desconfiar dels oficials i pilots formats als Estats Units en els temps del xa; un bon nombre fou empresonat o executat. A més a més, el boicot nord-americà va bloquejar l'arribada dels recanvis necessaris. Khomeynî, segur de la seva guerra santa, sols va confiar en els fanàtics «guardians de la revolució», que mostraren una pressa excessiva per a anar al paradís islàmic, morint en combat contra els «infidels» iraquians. La intolerància religiosa, i racial, dels xiïtes perses va fer que els kurds es decantessin majoritàriament per l'Iraq i creessin dificultats al nord del país. Sense unes ajudes de sotamà per part d'Israel, primer, i dels Estats Units, amb el famós *Irangate*, el ben conjuntat exèrcit iraquià hauria desfet els retrògrads xiïtes; però els interessos d'algunes grans potències varen decantar-se cap a un criminal allargament d'una guerra terrible, al desert, als marges del Shatt al-'Arab, als camps petrolers del nord i del sud o a les ciutats, com Abadan, Bagdad, Bàssora, Mossul i Teheran. Més de dos milions de morts en són el resultat...

Al cap d'un any del precari armisticí, l'Iraq és un país pràcticament reconstruït, amb excel·lents carreteres, grans avingudes, escoles, barriades noves i prospeccions arqueològiques. Hi ha bons hotels estatals (Mossul, Babylon, Hammamyia) i foranis, de les cadenes Sheraton, Oberoi i Meridien. Cada gran ciutat té un parc d'atraccions. S'hi veuen molts cotxes (Toyota i Volkswagen *made in Brazil*), autobusos de dos pisos (Lehyland i Man), autocars (Toyota i Scania), camionetes (Toyota, Datsun i Chevrolet), camions (Mercedes *made in Egypt*, Hino i Man) i locomotores (Mitsubishi). Funciona una eficaç companyia aèria, Iraqui Airways, equipada amb avions *Boeing*.

El turisme és molt incipient i hi queda compromès per la manca de tradició i una sèrie de limitacions degudes a la guerra, sols deturada per un precari alto el foc. No es poden fotografiar instal·lacions militars, cosa lògica, ni ponts, ni rius, ni fàbriques. No hi ha mapes del país ni de les ciutats, excepte uns plànols del Bagdad del 1975, ara molt canviat amb noves avingudes. Mossul i Bàssora queden en un *status* postbèl·lic

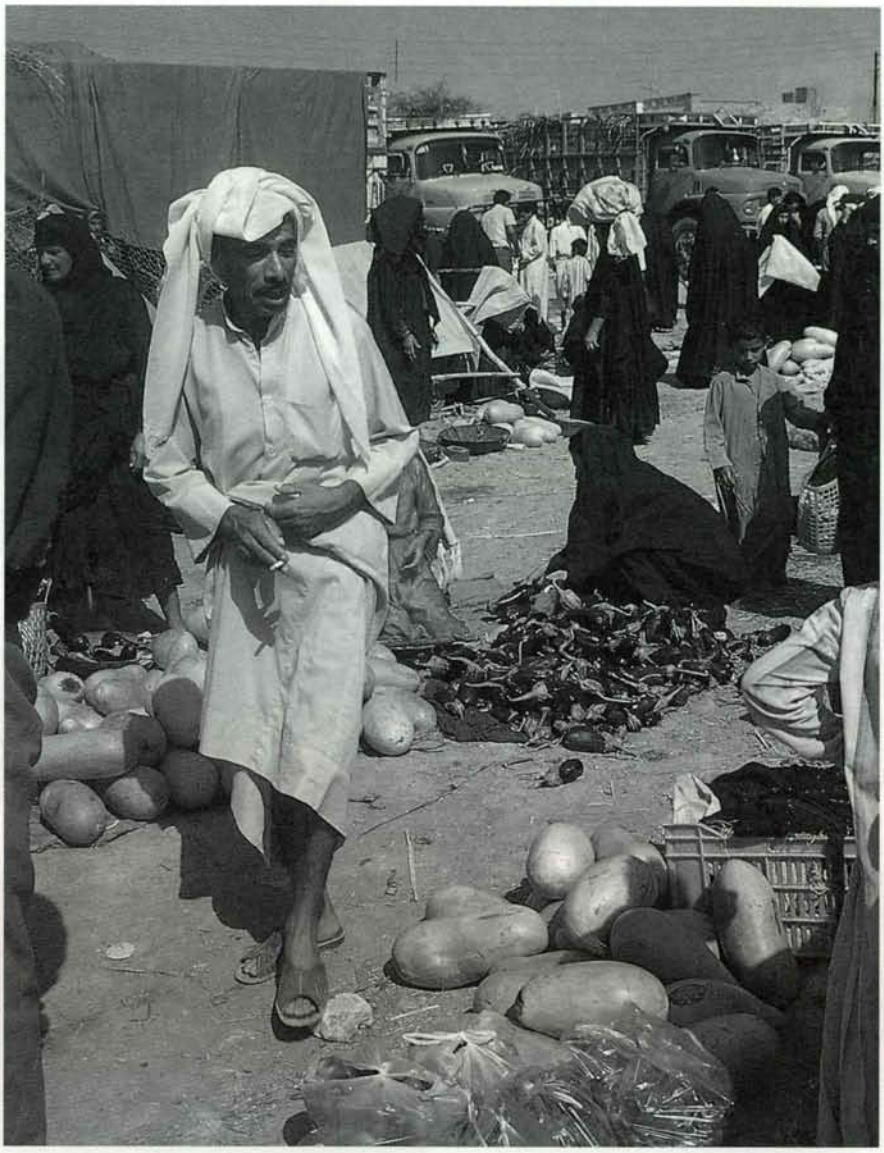

... i coexisteix amb el bullici multicolor dels mercats.

que impedeix avancar cap a les muntanyes o per l'interessant delta comú de l'Eufrates i el Tigris, on hi ha la més gran extensió de palmeres datileres del món. Ur queda dins d'una base militar.

Unes bones condicions higiènico-sanitàries han eradicat el paludisme i la febre groga; tanmateix, és aconsellable vacunar-se contra el tètanus i la febre tifoide. Sols s'ha de témer la insolació, la deshidratació o la molesta *diarrea del viatger*. El te àrab, fort, calent i ensucrat, fa meravelles.

El menjar és variat i bo, amb menys picants que en altres països càlids. En molts punts, la seva cuina és similar a la nostra, amb samfaina, patates fregides, truita, sopes i estofats; la fruita i els sucs de fruita són variats i gustosos, igual que les amanides, sovint amb oli d'oliva i unes olives excel·lents. Com a bons àrabs, els iraquians són molt llaminers i la seva reposteria és extensa. Hi apreciàrem un dolç d'ametlla idèntic al nostre menjar blanc; segur que la reina mora de Siurana ens aportà una vella recepta des de Bagdad... Hi manca el porc i hi sobra el be, però s'apliquen amb el *quebab*, uns *pinchitos morunos*. Abunda un iogurt de gran qualitat, que prenen amb els entremesos. L'alcohol queda limitat a la cervesa, que, per cert, fou inventada a Mesopotàmia.

A l'Iraq hi ha tres canals de televisió en color. Emeten molta propaganda amb l'omnipresència del president Saddam Hussein; uns locutors bustos parlants tracten preferentment del món islàmic, de l'Atlàntic a l'Índic. Hi ha serials anglesos i americans subtitulats en àrab i en francès (!); vàrem veure-hi dos episodis de la sèrie *L'equalitzador*.

El canvi de moneda és doble: oficialment hi ha un preu polític i per 10 dòlars donen tres dinars, dividits en mil *feels*, però al mercat negre es poden obtenir de quinze a vint dinars amb els mateixos 10 dòlars. Per raó d'aquesta diferència, d'u a sis, la vida i les compres poden sortir cares o barates.

No hi ha *souvenirs*, però als basars, uns mercats autènticament artesanals i amb molt de color local, s'hi troben tapissos i objectes de coure magnífics. Als venedors, els encanta allargar els tractes, parlant dels país d'origen del comprador i oferint el seu típic te, ideal per a calmar la set; no hi ha regateig com en altres països africans o asiàtics.

Els iraquians, un conjunt de semítics i caucàsics, amb àrabs, turcomans, sirians, kurds..., són atractius estèticament, el seu port és noble, mentre són acollidors i amables. La majoria coneix l'anglès i ens enteníem força bé. No hi ha delinqüència i la seguretat dels seus carrers és molt superior a la dels nostres, excepte en el tràfic rodat, que no respecta cap pas zebra i sovint se salta els semàfors. Tanmateix, a les mesquites adopten actituds intransigents fins a l'hostilitat. No es pot fer cap broma sobre temes militars...

Per a anar a l'Iraq cal sortir de Madrid-Barajas per Iraqui Airways, en un vol setmanal, cada dimecres, que dura unes sis hores i dóna un desfasament de sis hores respecte a la Península. Bagdad té un aeroport molt modern, amb accessos telescòpics als avions; els controls hi són propis del tercer món, per la seva lentitud i tossuderia propera a l'estupidesa; pràcticament només cerquen evitar l'entrada dels qui hagin estat alguna vegada a Israel o la sortida de dòlars que no hagin estat declarats a l'entrada.

La calor hi és aclaparadora i cal refugiar-se en l'aire condicionat, als vehicles, als restaurants i, sobretot, als hotels.

Una visita a l'Iraq, l'antiga Mesopotàmia, pot ésser una aventura interessant i una experiència enriquidora.

Els Aiguamolls de l'Empordà, abans i després de la protecció

Jordi Sargatal

Article aparegut en el Butlletí de DEPANA núm. 8 (tardor 1990), que reproduïm per gentilesa d' aquesta entitat

Recordo com –innocentment– en el moment en què el parc va començar a funcionar (març 1984) pensava i deia que si la reivindicació havia durat set anys, la construcció n'hauria de durar set més. I això ho deia pensant que exagerava, veient els set anys com un període molt llarg. Ara, passat aquest temps, veus que s'han fet moltes coses, però en falten moltes encara per a acabar de consolidar el parc natural. S'ha treballat molt, però amb més voluntat que mitjans, a causa de la precarietat pressupostària. Les declaracions polítiques per a tirar endavant els espais protegits s'haurien de traduir en uns pressupostos com cal.

LA CAMPANYA DE DEFENSA

La reivindicació per a protegir les zones litorals empordaneses –aiguamolls inclosos– es va iniciar a començaments dels anys setanta a partir de la secció d'Ornitologia del Museu de Zoologia de Barcelona (Martí Boada, Salvador Filella, Jordi Sargatal i Jaume Xampeny), però la campanya de defensa pròpiament dita va tenir l'origen en un article aparegut a la revista gironina *Presència* el juliol de 1976, titulat «Els Aiguamolls de l'Empordà amenaçats» (Jordi Sargatal). A partir d'aquí, i sobretot de la comunicació presentada el setembre del 1976 al Col·loqui Internacional sobre Zones Humides, celebrat a Liège (Martí Boada, Jordi Sargatal), es va crear el *Grup de Defensa dels Aiguamolls Empordanesos*, el qual ja des del primer moment comptava amb el suport de DEPANA.

La campanya de defensa es va centrar per una banda a donar a conèixer la zona i a conscienciar la població de la necessitat de conservar els aiguamolls i, per l'altra, a aturar els projectes d'urbanització aprovats, bàsicament el famós Port Llevant, urbanització per a 60.000 persones a situar entre les desembocadures de la Muga i el Fluvià.

La iniciativa final de la IAEDEN (creada a partir del Grup de Defensa dels Aiguamolls), el grup del Baix Empordà Pere V i DEPANA, de redactar un projecte de llei i dur-lo directament als grups parlamentaris catalans, va donar resultat i el 13 d'octubre de 1983 el Parlament aprovava la protecció dels Aiguamolls de l'Alt Empordà. Tristament, els del Baix Empordà quedaven fora del text legal.

La protecció dels aiguamolls va ser una de les més clares victòries conservacionistes a Catalunya, i també a tot l'Estat. A part la feina feta, un dels factors decisius per a aquesta victòria va ser el moment: l'inici de la democràcia i del govern autònom català. Potser ara, amb els enemics de la natura resituats en diferents mecanismes de govern, es faria més difícil assolir aquells resultats, pels típics arguments del desenvolupament i la «creació» de riquesa (ex. Aigüestortes, delta de l'Ebre, Doñana, etc.)

PROBLEMÀTICA

Els problemes que tenien les zones humides empordaneses en el moment d'iniciar-se la campanya de defensa eren molt diversos. Avui dia alguns d'aquests problemes estan ben desterrats, altres, en canvi, es van agreujant.

Urbanització

Amb la llei a la mà ja no és possible fer cap mena d'urbanització a cap lloc del parc, per tant, el projecte Port Llevant es pot considerar totalment extingit. No, en canvi, dos projectes que varen quedar aprovats als límits mateix del parc, Empuriabrava a la Rubina i Fluvià Nàutic a la gola del Fluvià. Esperem que les ferides i els retards que varen patir durant la campanya de defensa impossibilitin la seva continuació.

Al Baix Empordà, sembla que finalmen es podrà aconseguir la protecció del Ter Vell, de la part frontal de la Pletera i de les Basses d'en Coll, aquest últim lloc gràcies al pronunciament de la Justícia, que ha tallat les il·legals expectatives urbanitzadores de l'Ajuntament de Pals.

Port esportiu a la gola del Fluvià

Aquest projecte, lligat al desenvolupament de Fluvià Nàutic, és il·legal, encara que des de diferents sectors tu-

Una fotografia històrica: l'aturada de les obres de Port Llevant el juliol de 1978.

Un dels projectes més interessants dels que es realitzen als Aiguamolls de l'Empordà és el de reintroducció de les cigonyes blanques.

Un lliri groc, flor molt característica del parc natural.

rístics es pressiona per dur-lo endavant. La salinització del Fluvià pot ser un bon argument complementari en contra del projecte.

Control dels mosquits

La creació el 1982 del Servei de Control de Mosquits de la Badia de Roses i del Baix Ter, a base del control larvari, el menys agressiu respecte al medi, va aturar els tractaments massius amb avioneta i productes altament tòxics, que provocaven grans mortalitats de tot tipus d'insectes, peixos, amfibis i ocells.

Desaparició de closes i fileres d'arbres

El ritme de conversió de closes (prats de pastura inundables) en camps de cultiu amb la consegüent pèrdua d'interès biològic i paisatgístic, i la tala de fileres d'arbres que les envolten ha augmentat d'ençà de la creació del parc, tant per un intent d'incrementar la productivitat com per una política de fets consumats davant de possibles mesures conservacionistes. Així com la tala d'arbres s'ha pogut aturar més o menys, l'arrencament de closes per a convertir-les en camps de blat de moro ha augmentat.

Dessecació dels estanys

L'augment d'àrees conreades en zones del parc i voltants ha fet reivindicar la neteja dels recs de drenatge, els quals en passar per dins de la Reserva Integral dels Estanys han afectat molt negativament els nivells d'aigua existents. Així els estanys de Castelló, Palau, Vilaüt i Mornau es troben pitjor actualment que quan es va crear el parc.

Caça i pesca

L'enorme pressió cinegètica i en menor mesura pesquera, que patien els aiguamolls, s'ha pogut aturar gràcies a les reserves integrals. Es pot dir que, malgrat algun cas aïllat de furtivisme, la normativa es compleix bé i s'ha aconseguit fer notar l'efecte positiu de la creació de reserves.

Contaminació

La principal font de contaminació ha estat de sempre el riu Muga. Avui dia la situació s'ha agreujat, en baixar també amb certa contaminació el riu Fluvià. Diverses rieres aboquen directament a la Reserva Natural Integral 1 les aigües negres dels pobles de la zona nord.

Esquí aquàtic

Al riu Fluvià, sobretot a les vores de l'illa de Caramany, l'esquí provocava sovint greus molèsties a l'avifauna nidificant. La instal·lació d'una pista d'esquí a tocar de Sant Pere Pescador i la prohibició de pas de barques per la vora dreta de l'illa de Caramany han disminuït el problema.

Sobrevol d'avionetes

La proximitat de l'aeròdrom d'Empuriabrava feia que sovint les avionetes fessin vols rasants sobre els estanys, expressament per fer volar els ànecs. Aviació Civil ha prohibit sobrevolar les reserves; ara el problema són els ultralleugers, la majoria immatriculats i, per tant, de difícil control.

Freqüentació humana

L'entrada arreu de gent: banyistes, recol·lectors diversos, caçadors, pescadors, ornitòlegs, fotògrafs, etc., havia prvocat un estat permanent d'alerta als grups d'ocells, i també la seva deserció de moltes zones. El traçat d'itineraris dissenyats de manera que la gent vegi el màxim fent el mínim d'impacte o de molèstia, amb l'ajuda d'observatoris, i la prohibició d'entrar a les reserves integrals, ha refet la tranquil·litat de moltes zones i ha permès que la fauna les reocupés.

OBJECTIUS DEL PARC

Els quatre objectius fixats a l'inici del parc s'han anat complint amb major o menor mesura. Per ordre de prioritat, els objectius i el grau de compliment han estat:

1. Conservació

Les reserves naturals integrals han estat sotmeses a una protecció estricta, però mentre a la dels Estanys (RNI 1), encara de propietat privada, els nivells d'aigua han anat baixant, a la de les Llaunes (RNI 2), adquirida per la Generalitat el 1984, s'han pogut dur a terme accions de gestió i arranjament que han multiplicat les possibilitats d'aco-

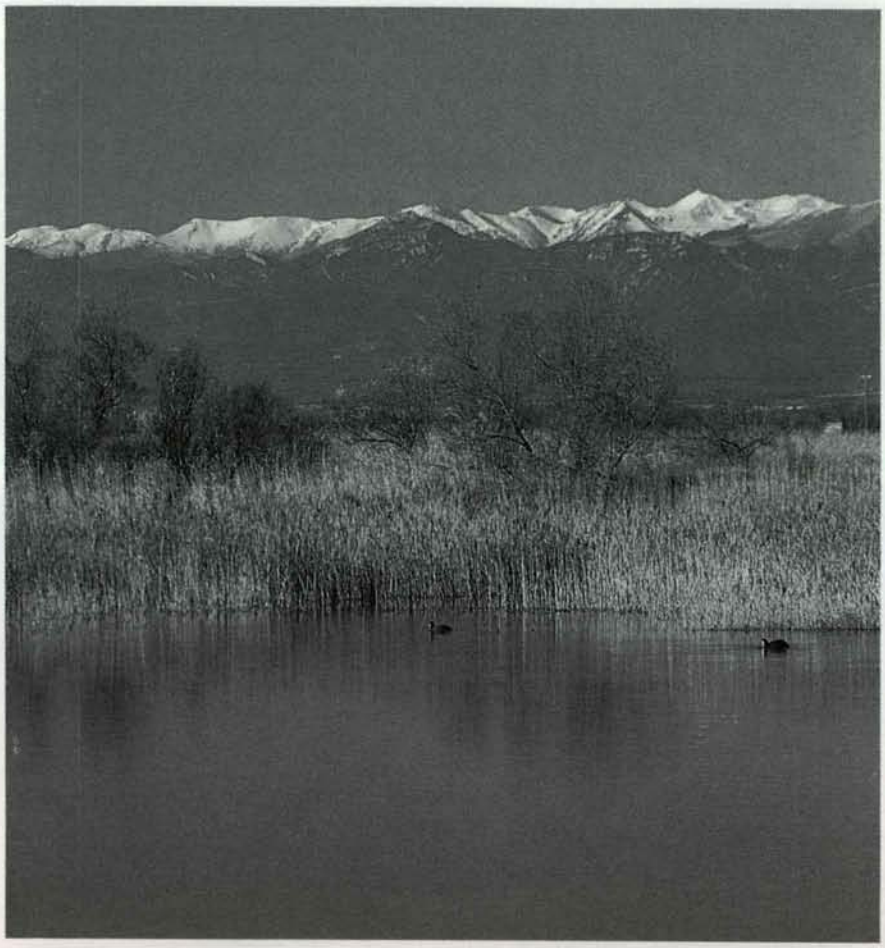

Una imatge hivernal de la llacuna de la Massona, amb el Pirineu de fons.

lliment per a la fauna, a la vegada que milloraven les comunitats vegetals. La RNI 3 és l'única que ha gaudit d'una protecció totalment íntegra, en no haver-s'hi fet ni accions d'arranjament. Les principals actuacions han estat:

Arranjament. RNI 2

S'han regenerat i ampliat dos antics estanyols de la Massona: la bassa del Matà i la del Gall Marí, i se n'han excavat dos de nous: l'estany Pallejà a la mateixa Massona i l'estany de la Closa del Puig, el qual, a més, ha deixat aïllat un bosquet de ribera que esperem que pugui ser lloc de cria per a alguna colònia d'ardèids.

Aprofundint canals naturals s'ha refet una illa a la cua de la Fonda i una altra entre la Massona i la Llarga (illa dels Cendrosos).

La millor actuació per retornar la zona a la seva antiga esplendor ha estat la regeneració hídrica de les llacunes litorals, mitjançant l'anul·lació parcial del rec de desguàs (Massona-Sirvent) per una comporta, gràcies a la qual s'ha pogut mantenir el nivell de les llacunes entre 50 i 80 cm més alt del normal, cosa que ha tingut uns efectes molt positius. De les 37 ha de superfície que ocupen les llacunes normalment, a l'hivern i la primavera del 90 s'ha passat a unes 112 ha, augmentant considerablement els llocs d'aigües poc profundes –altament productius– i augmentant la consistència i l'extensió de canyissars i balcars.

Estany del Cortalet

Davant del Centre d'Informació del Cortalet, el 1989 es va regenerar un estany de 18 ha, que s'ha evidenciat com un bon punt de cria per a diverses espècies (ànec coll-verd, fotja, camesllargues, cabusset, xarrasclet i fredeluga), i també d'hivernada per a anàtids i fotges. A més, és un lloc que acull i acontenta la majoria de visitants, i rebaixa notablement la pressió en altres punts de la reserva.

Arrossars

L'any 1985 es va recuperar el cultiu de l'arròs a la finca del Matà (40 ha), d'on havia desaparegut el 1968. Actualment al Matà i en finques properes ja hi ha unes 150 ha d'arrossar, i continua en expansió. El control de pesticides i la inundació hivernal fa que siguin bons llocs de cria d'hivernada.

Recuperació de closes

Des del 1985 s'han anat recuperant les closes que hi ha a tocar el Cortalet, de propietat pública, i s'està duent a terme un programa de reconversió de camps de blat de moro a closes, a la zona del rec Corredor (inicialment 20 ha).

Hivernada d'ànecs

El nombre d'ànecs i fotges comptats al cens de gener no ha parat d'augmentar, amb algunes frenades degudes a anys de mala cria del coll-verd, o a la dessecació de la Reserva Integral dels Estanys. De la mitjana d'uns 500 exemplars abans de la protecció als 7.775 del gener del 1990 els progressos són evidents (vegeu quadre).

Nidificació

De les espècies nidificants, la majoria s'han mantingut en nombre, encara que potser augmentant una mica l'èxit reproductor (vegeu quadre). Hi ha, però, tres espècies molt significatives que han augmentat considerablement els seus efectius:

Bitó. La primavera del 1984 se'l comença a veure i es considera de nidificació probable el 1985. El 1986 hi nien 3 parelles, 2 el 1987, 3 el 88, 3 el 89 i 4 el 1990.

Sembla que de tota la Península Ibèrica només nia al delta de l'Ebre i als Aiguamolls. Segurament n'anaven arribant exemplars a l'hivern procedents de la població centreuropea, que eren sistemàticament afusellats. La tranquil·litat

	1984	1985	1986	1987	1988	1989	1990
Bitó	–	(Pr)	3	2	3	3	4
Martinet menut	5 +	10	12	12	11	NC	35 + (1)
Agró roig	10/12	10/11	9	7	11	14	16
Cigonya blanca	–	–	–	–	1	2	3
Cigne mut	–	–	–	–	–	1	2
Ànec griset	–	–	–	–	1 (Pr)	–	2
Xarxet	–	1 (Pr)	–	–	–	–	1
Ànec coll-verd	200/250	350/400	600/650	1000	1200	2000	2400
Xarrasclet	7/8	8	4	–	2	–	4
Ànec cullerot	2 (Pr)	2 (Pr)	–	–	–	–	4 (Pr)
Arpella	1	1	1	2	3	6	10
Aligot	–	1	?	?	1	5	5
Polla blava	–	–	–	–	–	–	1 +
Fotja	40	80	NC	NC	NC	NC	120/140
Camesllargues	25/30	35	30	25	20	38	40/43
Gavià argentat	4	6	6	15	35	71	83
Trenca	2	2	3	2	2	12 (1)	17 (1)

oferta per les reserves va provocar aviat la seva nidificació.

Ànec coll-verd. De 200-250 parelles el 1984 a unes 2.400 el 1990, el salt ha estat espectacular. L'explicació és la millor protecció durant la cria, a la mitja veda i els refugis hivernals.

Arpella. El 1984 hi havia 1 parella, ara n'hi ha 9. La tranquil·litat de les zones de cria, els refugis hivernals i segurament la poca presència de pesticides en són l'explicació.

Augment d'invertebrats

Actualment s'està seguint la població de papallones diürnes i nocturnes, i s'ha notat ja un increment notable en quantitat i diversitat. També es nota un increment en els invertebrats aquàtics (libèl·lules, quironòmids, etc.).

Reintroduccions

S'estan duent a terme els següents projectes:

Daina. Els primers exemplars (1 mascle i 7 femelles) varen arribar del Pardo (Madrid) el 1987. S'han adaptat molt bé (29 exemplars el juliol del 1990) i han de servir per a controlar la vegetació de la Reserva Integral de les Llaunes.

Cigonya blanca. El 1987 varen arribar, procedents del Zoo de Barcelona, els cinc primers exemplars, entre ells la famosa Guita. Es tracta de sedentaritzar exemplars nascuts en captivitat i posteriorment, a partir de la població sedentària nidificant, recrear una població salvatge migradora, atès que els polls emigren encara que els seus pares no ho facin. Actualment hi ha 3 parelles reproductores.

Cigne mut. La primera parella va arribar (regal de l'alcalde de Barcelona al de Castelló d'Empúries) el 1987. Actualment n'hi ha 3 parelles, dues de les quals s'han reproduït. Hi ha documents del segle XVIII que comenten la seva abundància a la zona.

Polla blava. El 1989 en un projecte conjunt de DEPANA i el Parc, es varen alliberar 38 exemplars procedents de Doñana. Aquesta espècie es devia extingir com a reproductor, de Catalunya, a començaments de segle. El juliol del 1990 s'ha comprovat la cria d'almenys una parella amb 3 pollets.

Esparver cendrós. Mitjançant la tècnica del *hacking*, s'intenta que torni a niar en herbassars de la zona, i abandoni el nefast costum de criar en els sembrats.

Races domèstiques autòctones

Actualment s'està intentant recuperar la vaca marinera, a partir de la vaca menorquina, i s'està treballant per aconseguir un ramat d'ases catalans. A part l'interès com a races autòctones, són uns bons aliats per a gestionar correctament les closes.

Ànec coll-verd	5.305 ex.
Xarxet	1.135 ex.
Fotja	745 ex.
Ànec cullerot	260 ex.
Ànec xiulador	110 ex.
Ànec griset	60 ex.
Morell de plomall	56 ex.
Ànec cuallarg	40 ex.
Morell cap-roig	18 ex.
Oca vulgar	11 ex.
Eider	11 ex.
Ànec blanc	9 ex.
Ànec negre	7 ex.
Cigne mut	6 ex.
Xibec	1 ex.
Ànec fosc	1 ex.
Total	7.775 ex.

2. Educació ambiental

Els parcs i les reserves naturals han de servir, sempre que això no sigui incompatible amb la conservació, per a establir un model de gestió del territori i per a donar un exemple de relació home-natura. L'afluència de visitants als parcs s'ha d'aprofitar per a educar. El problema es planteja quan una majoria

no entén els missatges, simplement perquè té un altre codi de conducta o de llenguatge, per això cal atreure'ls, impressionar-los i a partir d'aquí educar-los. Per això als Aiguamolls s'està assajant, amb èxit, una disciplina que creiem necessàriament anterior a l'educació ambiental: es tracta de la seducció ambiental.

3. Investigació

En aquest camp s'han fet poques coses, tret d'algunes tesis i tesines, i algun conveni puntual amb alguna universitat. S'estan seguint bé les poblacions d'ocells (censos, anellament, atles de nidificants sobre 1 km^2...), de papallones, certes comunitats vegetals i la limnologia.

Caldria un conveni ampli de col·laboració amb les universitats, per a seguir de prop l'evolució dels ecosistemes protegits i per a conèixer-los i gestionar-los millor.

4. Integració de la població del parc

Aquest ha estat el punt més difícil, a causa sobretot de les reticències inicials i enfrontaments per caça, tales d'arbres, nivell d'aigües, etc. L'ajut del parc en alguns aspectes (certes plagues), les subvencions i col·laboracions tècniques, i la recuperació de diades unitàries (Festa dels Masos) estan canviant el clima inicial.

El parc ha d'acabar essent volgut pels habitants, sempre que siguin de bona fe. Els enfrontaments amb gent poc escrupolosa i contrària a tot interès col·lectiu són inevitables.

LÍNIES DE FUTUR

Com s'ha vist, en alguns aspectes, l'interès dels Aiguamolls no para de créixer. Aviat, juntament amb el delta de l'Ebre entraran a formar part de la Llista de Zones Humides d'Importància Internacional segons el Conveni de Ramsar. A més, el Comitè MAB (Programa Home i Biosfera de la UNESCO) espanyol va aprovar inicialment la seva declaració com a Reserva de la Biosfera. Cal però:

Adquirir o expropiar la Reserva Integral dels Estanys per a tornar-la a l'estat d'aiguamoll, sense afectar els cultius propers, cosa factible traçant nous recs de desguàs.

Fer un pla de protecció i recuperació de les closes. Seria absurd gastar diners dessecant terrenys per convertir-los en cultius productius, en el marc d'una Europa amb excedents agrícoles.

Fer un pla de protecció de les dunes i de la façana litoral, mitjançant una reserva marina que abasti de la Muga al Fluvià.

Reduir la contaminació del riu Muga, provocada bàsicament per Figueres i l'àrea industrial circumdant, com també dels altres rius i les rieres de la zona.

Acabar el Centre d'Informació i d'Administració del Parc, al Cortalet.

Dotar els parcs d'uns pressupostos dignes i suficients que els treguin de la indigència econòmica en què es troben actualment, ni que sigui pel fet que els parcs són un veritable aparador de la política de conservació de la natura que fa un govern.

NOTES
a cura de Miquel Rafa

UN MACROCEMENTIRI A SANT LLORENÇ DEL MUNT

El projecte de construcció d'un macrocementiri al terme municipal de Mura, al mateix límit del parc natural de Sant Llorenç del Munt, ha quedat temporalment aparcat. Aquest projecte preveu la construcció, en unes 315 ha de terrenys forestals qualificats com a reserva agrícola, d'unes 315.000 sepultures i uns equipaments molt diversos i sorprenents: aparcament per a 7.875 automòbils, restaurants, pistes esportives, serveis d'hosteleria, crematoris, heliport, etc.

Els ajuntaments veïns (el Pont de Vilomara i Rocafort, Talamanca, Granera i Monistrol de Calders), les associacions de veïns de Mura i entitats ecologistes i excursionistes del Vallès van oposar-se al cementiri presentant unes 6.200 al·legacions. Les raons esgrimides són molt diverses: irregularitats tècniques i polítiques realitzades pels promotors i l'Ajuntament de Mura, el fet de tractar-se d'un

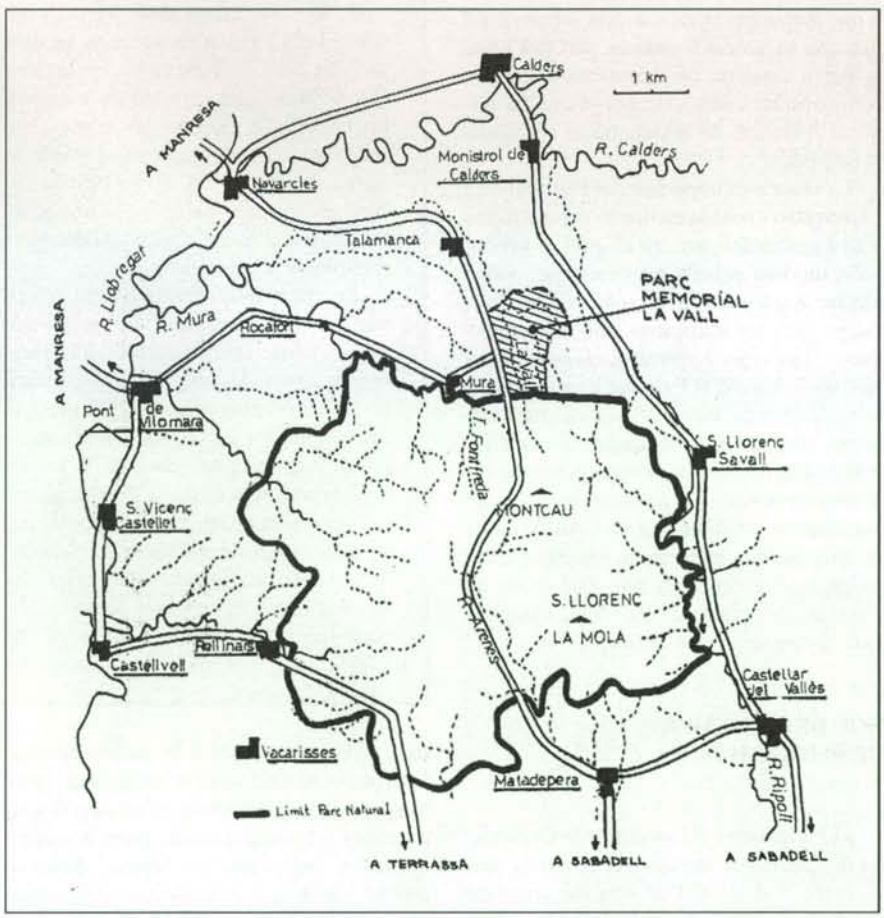

projecte privat de gran transcendència per a la comarca (i amb unes compensacions nul·les per al municipi), l'impacte paisatgístic per al parc (sobretot per haver-se de remodelar i ampliar la xarxa viària d'accés a aquesta zona, que travessaria el parc) i que, en definitiva, el projecte no és més que una gran operació especulativa d'urbanització encoberta.

HA ESTAT CONSTITUÏT EL PATRONAT D'AIGÜESTORTES

Un cop aprovada la Llei de modificació de la zona perifèrica (de la qual informàvem àmpliament en el darrer número de MUNTANYA), ha estat constituït definitivament el Patronat del Parc Nacional d'Aigüestortes i Estany de Sant Maurici.

Aquest òrgan consultiu és format per representants de l'administració catalana, ajuntaments inclosos dins el parc i les zones perifèriques, i entitats socials, acadèmiques i de defensa de la natura. Entre aquest darrer grup hi ha un representant per la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya i, al mateix temps, el Centre –com a entitat amb refugis dins l'àrea– hi és també representat a través de Francesc Kirchner i Granell, que pertany a la Comissió de Protecció de la Muntanya del CEC. L'ICONA, a qui pertanyen la meitat dels terrenys del parc, no ha volgut formar-ne part (tot i que la llei li conferia un representant) per no compartir els criteris de gestió que ha imposat el Govern de la Generalitat en aquesta qüestió.

La tasca més important del Patronat serà l'aprovació i posada en marxa del pla rector d'ús i gestió del parc, en el qual es veuran reflectits tots aquells projectes que poden afectar negativament la zona perifèrica, i també totes les actuacions amb vista a gestionar el parc per a preservar els seus valors biològics. També el Patronat haurà de plantejar l'ampliació del parc nacional reclamada per sectors conservacionistes i excursionistes –l'aprovació de la qual ja són *figues d'un altre paner*–. De moment, en la reunió constituent, l'Ajuntament de l'Alt Àneu va mostrar la seva intenció de presentar en la propera sessió un pla de tala d'un sector de l'avetosa de la mata de València, coneguda amb el nom de gerdar de Sorpe.

NOU DEPARTAMENT DE MEDI AMBIENT

El Parlament i el Govern de la Generalitat de Catalunya van aprovar el passat mes de març la creació d'un nou Departament de Medi Ambient. Aquesta notícia, esperada i reclamada des de feia molts anys per les entitats ecologistes, va ser rebuda amb l'esperança que finalment es posaria fi a la dispersió administrativa de totes aquestes qüestions (repartides en quatre departaments) i amb la convicció que només una gestió unificada i al rang més alt podia posar solucions a l'altura dels problemes que pateix el nostre entorn natural. Malauradament, això no ha estat així. Pel seu interès, reproduïm el manifest publicat en els diaris per 48 entitats de defensa de la natura després de conèixer les competències de què disposarà el nou Departament.

Per una Conselleria de Medi Ambient amb competències en matèria de conservació de la natura

Davant la celebració del Dia de la Terra, els grups d'estudi i defensa de la natura volem fer d'aquesta diada una jornada de reflexió col·lectiva a favor de la conservació del patrimoni natural de Catalunya. Cal aturar l'actual estat de destrucció progressiva del patrimoni natural a mans dels departaments encarregats de l'explotació del medi natural. Una realitat que tothom esperava que es pogués resoldre amb la recent creada Conselleria de Medi Ambient, si s'hagués dotat de plenes competències i recursos. Per això manifestem:

1. Les competències sobre medi natural (conservació de la flora i fauna, dels espais naturals protegits, etc.) són inherents a qualsevol plantejament modern de la gestió mediambiental i, per tant, han de ser assumides pel nou Departament de Medi Ambient, de la mateixa manera que el Departament de Sanitat no s'entendria sense un Servei de Salut Pública.

2. El Departament d'Agricultura Ramaderia i Pesca durant més de deu anys ha estat el responsable de la destrucció dels principals espais naturals de Catalunya. Recordem només: la reducció del parc nacional d'Aigüestortes, la destrucció de boscos de ribera en reserves naturals, la impossibilitat de controlar la pràctica del motorisme de muntanya, etc.

En els àmbits territorials de Girona, Lleida i Tarragona, la destrucció de patrimoni natural a mans dels seus responsables ha estat flagrant. Així podem esmentar entre molts altres: a les comarques de Girona, la dessecació dels estanys de Sils o de la reserva integral dels Estanys al parc natural dels Aiguamolls de l'Empordà. Al Pirineu (estiu de 1990) es va arrasar l'únic bosc de pi negre on es coneixia la nidificació del mussol pirinenc, el rapinyaire més rar de Catalunya. A Lleida van incendiar (primavera de 1991) els aiguamolls de l'embassament de Terradets, els més importants de les terres de ponent. A Tarragona, el parc natural del Delta es pretén reduir per instal·lar-hi una piscifactoria.

Els directors generals i caps de servei més importants del Departament d'Agricultura són enginyers forestals, la majoria d'ells amb càrrecs importants a l'administració durant la dictadura, i que conserven una forta mentalitat corporativista. Cal remarcar, en aquest sentit, la ineficiència de l'actual director general de Medi Natural Sr. Francesc Robert Graupera, el qual sistemàticament ha defensat els interessos particulars i corporatius, perjudicant el patrimoni natural de tots els catalans.

3. Tothom pot comprendre que no sigui fàcil la reorganització d'un Departament que ha d'assumir tasques de tres departaments diferents. Tanmateix, calia haver-ne establert clarament les competències i fixar-ne un calendari de traspassos. La tasca que s'imposa a aquesta nova Conselleria no té possibilitats de futur si no es rectifica urgentment.

4. Aquesta visió del medi ambient que promou la Generalitat de Catalunya *és una burla pública*, que hipoteca seriosament la gestió dels recursos naturals. El que en el seu dia va ser una bona notícia avui s'ha convertit en motiu d'indignació i enèrgica protesta.

Catalunya és un país petit, però al mateix temps molt divers, amb una riquesa de paisatges i una varietat florística i faunística que ens haurien de fer sentir orgullosos i, al mateix temps, compromesos en la seva conservació. És un repte històric en el qual tots tenim la nostra responsabilitat. Amb aquest convenciment les entitats d'estudi i defensa de la natura, rebutgem la feina mal feta i treballem per un futur basat en la qualitat ecològica.

Converses a muntanya. Tot pescant

Joan Cardona

En Jaume viu a Menorca tot sol, des de fa anys. Va deixar els estudis i marxà a l'illa, on s'ha convertit en fuster, en pescador professional, en hortolà. Té aviram, peixos especials en una peixera, un gos. Molts amics, també. Es va recordar del Pirineu, on havia pescat truites quan encara era un nen, i ens hi vam trobar.

Dos companys meus amb qui encara faig muntanya, després d'haver pujat un cim amb mi, que per a ells era un mer entrenament i per a mi gairebé una proesa, marxaren cap als Alps, com feia jo quan tenia l'edat d'ells. Llavors vaig acompanyar en Jaume a pescar. Ara podria reposar en les espesses ombres que sempre havia vist de passada, i sortir del sac de dormir quan el sol ixent ja l'hagués eixugat de la mullena de la rosada; podria mirar el paisatge en llargues estones de calma i considerar amb pena i resignació el transcurs inexorable de l'aparent i gairebé certa insensibilitat del temps.

L'estany era gran i bell; tenia vores irregulars, amb sortints que formaven penínsules i alguna illa. Els arbres eren escassos i menuts en aquella altura. El sol ja es ponia, i l'airet que baixava dels cims movia les aigües formant ones petites, potser poc apropiades per a una bona pesca, però realment molt boniques. Un soroll d'aigua corrent venia a tongades procedent d'algun rierol o del mateix estany. El meu company es va posar immediatament a la feina, mentre jo desplegava el sac i l'estoreta, treia les provisions i buscava una posició còmoda per a sopar. Ell rosegava alguna cosa sense parar de preparar canyes, desembolicar fils de diferents menes i anar murmurant paraules que només m'arribaven en part, sobre culleretes, mosquits, cucs, hams. Anava i venia, llançava o reforçava amb pedres grosses una canya que ja estava parada. També va tirar molles de pa a l'aigua «a benefici» de les truites, que s'habituarien així a picar amb confiança.

Vaig acabar de sopar, i encara sense ficar-me al sac, anava observant aquelles entretingudes feines tot fumant. En acabar el cigar, l'escassa llum del dia ja competia amb la de la lluna, gairebé plena, que ens faria companyia tota la nit. En Jaume a penes havia menjat res.

Ja feia fresca. Em vaig ficar al sac i la son va arribar de seguida. Eren dos quarts d'una quan potser algun soroll produït pel meu company em va despertar.

–Com va la cosa? –li pregunto.

–Dues. D'altres han picat, però han fugit amb l'esquer. Vaig provant-ne de diferents.

Unes quantes hores després, en girar-me, el vaig veure ficat al sac, però a dos quarts de sis, quan tot just llustrejava, tornava a estar dret i en moviment.

–Quantes?

–Ja van set. Si continuem així, en baixarem uns quants quilos.

L'home era feliç. Vaig pensar que si en lloc de truites s'hagués tractat d'isards, posem per cas, com que ell no és gens caçador, potser hauria tingut algun pensament de consideració o llàstima per a les víctimes.

Però la seva alegria se'm va encomanar.

–Endavant –li vaig dir–, jo no em mouré del sac fins que surti el sol.

I vaig empalmar amb un altre son ben dolç.

–Bon dia –vaig dir quan, en efecte, el sol ja ens tocava amb la suavitat de les primeres hores–. Què?

–Igual. No han picat més.

Potser les ones que el vent produïa, potser els esquers inadequats. Potser anaven massa tipes..., però s'havien menjat amb bona gana les molles de pa, perquè en Jaume n'havia trobat a la panxa d'alguna de les truites pescades. En aquell moment miro vers on hi havia parada la canya més llarga i m'adono que es mou sobtadament com si estiressin el fil amb força.

–Mira, Jaume, com piquen.

–Sí!

Va córrer cap a la canya. En tirar-la amunt vaig veure un peix ben gros, platejat i lluent, que penjava de l'ham.

–És la més grossa –va dir en Jaume.

Després, les hores passaven i cap altra truita no es deixava agafar. Ell va fer ús de tots els seus recursos sense èxit. Va parlar d'anar-se'n a l'estany de més amunt, però com que no ho feia i continuava assajant canvis de tècnica que ja no em semblaven nous, jo vaig agafar alguna provisió mentre li deia que me n'anava al pic de la Torquilla, uns cinc-cents metres més amunt, a la frontera francesa. El meu pas de vell m'hi va portar mentre jo mateix inevitablement l'anava comparant amb l'altre pas de quan era jove. També les grosses pedres que es troben prop del cim em donaren ocasió de fer comparacions. Ara sabia molt millor el que sentien aquells que darrera meu s'havien queixat tantes vegades del que costava d'arribar a un cim. Per això molts no hi tornaven: era la diferència entre l'esforç sense entrenament i amb poca afecció i el goig de sentir-se entrenat practicant una activitat vocacional. Aquesta vocació és el que ara em quedava.

Uns francesos amb qui vaig parlar a la carena fronterera em preguntaren si era el pastor: havien sentit una ovella ferida. Ja m'havia passat altres vegades que m'hi prenguessin, per pastor, però ara, que no ho veien que els pastors de la meva edat ja eren tots jubilats des de feia anys?

Quan vaig tornar a l'estany, en Jaume no hi era. Hi havia canyes parades que jo no gosava pas tocar. Va arribar al cap de poc venint de l'altre estany, on tampoc no havia pescat res més. Però les truites que teníem eren d'una qualitat excel·lent, tenien la carn d'un color salmó fort; una especialitat rara. Aquell vespre ho poguérem comprovar.

Però vam canviar de zona.

Un altre estany poc conegut, del qual no sabíem del cert si hi havia truites... Però n'havien pescat en el riuet que en davallava. Hi baixàrem des de les carenes que dominen la part alta de la carretera del port de la Bonaigua. Tinguérem temps, encara, abans de fer-se fosc, de donar-hi tota la volta. A en Jaume li va semblar que havia vist truites de mida petita i això va ser prou per a decidir-se a fer tot el parament i les primeres provatures abans de la nit, mentre sentíem el belar d'un ramat llunyà i el fred s'anava intensificant. La llum del que ens va semblar un foc molt viu, com d'un arbre totalment encès per una mà imprudent, ens cridà l'atenció al lluny, allí on es retallava la negror d'un bosc. Però aquell foc creixia massa, sobrepassava aviat els arbres, i marcava una corba: la roja lluna anava eixint lentament, però sense la menor pausa, i venia a il·luminar la *nostra* freda nit.

En Jaume volia aprofitar aquella llum per a anar revisant les seves canyes, però convinguérem que no tenint cap tasca professional ni obligatòria per a fer, allí on ens trobaríem millor seria dintre dels sacs. Des de l'escalforeta contemplaríem el curs de la lluna, que aniria avançant amb aquella força inexorable de les coses de la natura.

–Les truites t'ho agrairan –li vaig dir.

Ell va riure.

–A l'estany gran de Baborte –vaig prosseguir– veiérem dues truites agafades a dos hams en un sol fil de pescador. Forçadament juntes com dues germanes siameses; allí on anés l'una havia d'anar l'altra; i no és segur que ambdues es morin al mateix temps. Ens feren pena a tots els qui les vèiem. Com t'ho expliques, tu?

–Sí. Hi ha qui pesca amb quatre o cinc hams alhora, que pengen tots de l'únic fil que ve de la canya. Es devia rompre un tros de fil on ja hi havia dues truites agafades –en Jaume féu una pausa–. Ara, estirant amb un ham el fil que les uneix es podrien pescar les dues truites.

–Seria el millor per a elles... Tu et quedes tan tranquil davant d'això, però si es tractés de dos gossos, et farien llàstima.

–Sí, és clar. Depèn de la sensibilitat que nosaltres atribuïm a cada ésser. Són coses de la vida. Jo, personalment, no ho faria pas a posta, de fer patir un animal. Quan trec una truita la mato de seguida.

–Però vols dir que nosaltres, els homes, no en sabem res, del sofriment de les bèsties? Que potser n'hi ha que no pateixen?

–En tot cas pateixen d'una altra manera. S'estalvien tota la part moral, psicològica, del sofriment. En un camió ple de porcs que porten a l'escorxador, aquelles bèsties suposo que podran patir de la incomoditat del lloc on es troben encaixonades, però mai de l'angoixa terrible de saber-se condemnades a mort. Només en el període de relació íntima entre les mares i els molt petits, en certs animals, no pas en tots, hi trobo alguna cosa similar al sentiment humà. Si prens un gatet a la gata, un garrí a la truja o un vedellet a la vaca, veuràs traspuar un sentiment com els nostres. Però dura poc. Quan els menuts poden campar sols les mares els ignoren. I no parlem dels pares; a casa tinc un gall que va matar a picades el seu rival, que era un fill seu.

–Potser tens raó. Potser és normal que oblidem l'escorxador quan mengem un bistec o el caçador davant d'un civet de senglar.

Vaig sentir i vaig veure com en Jaume es removia dintre el sac. Coneixent una mica les seves reaccions, n'esperava una de forta. Va parlar cridant com si volgués fer-se sentir d'un possible pastor que estigués dormint a l'altra banda de l'estany.

–Valdria més que ens preocupéssim, tots els països, de no fabricar tantes armes que han de servir per a matar joves innocents, que aniran a les guerres de grat o per força, o famílies senceres dintre de les pròpies cases. Tots aquests sí que patiran dolor físic i moral, abans i després de la mort i hauran sofert dels sentiments que uneixen els uns amb els altres. Segons les intricades, obscures i sovint vergonyoses combinacions polítiques, les mateixes armes que es fabriquin al nostre país poden arribar a ser les mateixes que ens prenguin la vida, asfixiant-nos, triturant-nos, després d'un terrible sofriment moral previ per causa de *saber* el que ens anava a ocórrer a nosaltres i als nostres infants.

Tenia tanta raó, tanta, que no sabia què dir-li. Tot allò que jo pogués argüir, ell ho sabia millor que jo, i per aquest motiu vivia, tant com li era possible, apartat del món on aquests fastigosos afers es debaten.

Malgrat tot, encara vaig provar de fer-li veure l'enorme dificultat d'endegar aquest immens guirigall del món; de les relacions entre països, interessos, races, costums, sentiments. Tot ben real i present, inesquivable.

Però ell em va tallar dient-me:

–Tu tampoc ho entens, oi? Si jo ho entengués, veient clar que personalment s'hi pot fer alguna cosa, la faria, encara que amb la por de ser subtilment enganyat. No veient el remei, què podia fer? Tan sols apartar-me del podrimener. Fugir-ne. D'altres han fet com jo. Col·laborem tan poc com podem amb el consumisme feudal del qual nosaltres som els vilans, amb la despòtica dictadura dels mitjans de comunicació mediatitzats i sofisticats; amb la injustícia permanent instal·lada en el conjunt del món.

Encara em vaig atrevir:

–De tota manera, això que tu veus tan clar del món actual, ha estat sempre així, si guardem les distàncies pel que fa al nombre d'habitants, els mitjans moderns, i les possibilitats tècniques, també, sense hipocresies, en la natura, on triomfa sempre el més fort: el teu gall n'és una prova.

–D'acord. Però ells són tal com han sortit de la mateixa naturalesa. No pre-

tenen arreglar res, ni tenen la pretensió de merèixer encara un premi pòstum. Tampoc no tenen l'ambició de posseir més del que necessiten; ni volen anar al cel.

Ara vaig riure jo. Però no pas alegrement.

Callàrem una bona estona. Després, com si en Jaume hagués estat pensant el que m'havia de dir i com, es va despenjar amb aquesta:

–Jo preguntaria al Creador, si és que es pot emprar aquest nom, cridant: Senyor... Senyor! Per què hi són, el pensament i els sentiments, en l'univers? Què hi foten?!

L'endemà, encara amb més motiu que l'altra nit de pesca, per causa del fred que feia, jo esperava l'arribada del sol tot mirant pel forat que quedava obert a la caputxa del meu sac, però en Jaume ja voltava per allí i havia comprovat els penjolls de les canyes. Ni una truita.

–Allò que creia ahir que eren truites petites, són uns peixets de colors que em penso que són bons. Els francesos en diuen *vairons*. Ja n'he pescat uns quants, són molt innocents. Però no n'agafaré més perquè segurament que els amics del poble no se'ls voldran menjar.

–Podríem seguir el curs del riu, ja que diuen que allí hi ha truites. On veiem les primeres ens quedem fins a l'hora de traspassar la carena i tornar a la carretera.

Mentre esmorzàvem, la roba es va eixugar. Després, amb tota la càrrega al damunt, buscàrem la sortida d'aquell bonic estany. La sortida no era un riu, sinó un forat, on tota l'aigua desapareixia. Per tant, allò que aparentava ser el llit d'aquell corrent d'aigua era ben sec. Més avall, algun rierol que baixava dels vessants de les muntanyes hi anava a parar, però no hi trobàrem tolls prou importants perquè hi hagués truites. Un bon tros més avall tampoc no es veia més cabalós, el riu, en tot l'espai que abastàvem amb els ulls. Llavors descobrírem un altre forat per on fugia també la poca aigua que en aquell lloc hi havia.

Passàrem a una vall veïna, on un grup de cavalls aclaparats pel sol s'amorriaven, tal com jo havia vist fer només a les ovelles. Un riuet de res s'entretenia fent innombrables voltes, com hauria pogut fer un nen capriciós en el seu quadern de col·legi. Cap esperança de pesca.

Decidírem pujar fins a la carena que ens separava de la vall de la Bonaigua, deixar-hi les motxilles, i aprofitar el temps que encara ens sobraria per a pujar a la punta Comial.

El camí que va de la carena al cim es veia molt fressat, com si un ramat de bens hi hagués pujat i baixat moltes vegades. Quan el meu company arribà a dalt un nombrós grup de cabres que semblava que l'esperessin l'abordaren tot seguit i no se n'apartaren tampoc quan jo hi vaig arribar i em vaig asseure al seu costat.

–Esperaven que els portéssim sal – vaig dir al meu company.

En efecte, quan en Jaume va treure una bossa de plàstic on hi havia una solitària poma, tot el ramat en massa s'abocà cap a nosaltres, creient que aquell paquet era la sal. Les fèiem apartar, però no anaven pas lluny.

Feien la seva vida sota la nostra presència de déus de la sal. El gran boc vell, dret dalt d'un dels turons que formen el cim, presidia el ramat i el vigilava. El pèl molt llarg, la gran barba i dues grans banyes molt separades de les puntes li donaven un aspecte imposant. Alguna cabra se li apropava de tant en tant per fer-li una moixaina amb el cap o refregant-li el cos, i totes eren apartades amb un gest majestuós. Eren netes, polides, boniques de cara, els ulls molt separats i bells, l'expressió més aviat lirona, com de nenes de casa bona. Un altre boc, no tan imposant, però molt més jove, era, pel que es veia, tolerat pel més vell. S'aplicava a seguir i llepar una cabreta jove, però ja crescudeta, que no fugia, més aviat provocava tot remenant la cua, però quan el boc, que alguna vegada mostrava clarament la seva excitació, feia intent de cobrir-la, ella fugia amb un cert esverament, per a esperar-lo una mica més enllà. Aquell enamorament només podia acabar d'una manera, però sense presses, entre l'espera de la sal, el péixer i ruminar, les petites baralles a cops de cap entre les cabres i l'obediència al gran boc, que també s'acostà un parell de vegades a la bella cabreta, mirant-la amb la deguda filosofia. Per damunt de tot això, per a ells, només hi havia els veritables déus de la sal, aquells que els la portaven de veritat i disposaven de les seves vides i de les seves combinacions familiars. Un veritable misteri, per a ells també.

Recollírem les motxilles i baixàrem a la carretera.

En record de Joan Busquets i Guindulain (1903-1989)

Teresa M. Sala

Vaig conèixer Joan Busquets i Guindulain l'any 1985 a través d'una cosina seva, Adelina Junyent, filla de l'artista modernista Sebastià Junyent i Sans. Així va començar, malgrat la diferència d'edat, una sincera amistat amb el darrer representant de la Casa Busquets, que conjuntament amb Gaspar Homar va ser una de les més destacades en l'ebenisteria i la decoració del modernisme a Catalunya. Vaig anar descobrint la personalitat humil i afectuosa d'un home excepcional per la seva memòria, que s'emocionava o entristia quan rememorava determinats passatges de la seva vida. Tenia un caràcter engrescador i inquiet, amb un gran amor per la seva terra, cosa que intentava de traspassar als altres. I, per la seva gran curiositat, sempre li havia agradat d'esbrinar els mecanismes de funcionament de les coses; d'això provenia el seu interès per l'electrònica, així com també el delit que tenia per viatjar i conèixer nous paratges.

Va néixer el 30 de maig de 1903 al carrer de la Ciutat núm. 9, 2^{n} 2ª. La cambra on va venir al món s'esqueia just a sobre del taulell de dibuixar mobles, que anys més tard seria utilitzat per ell mateix. El bressol on dormia havia estat construït especialment pel seu pare, Joan Busquets i Jané, i era de fusta de cirerer, d'estil modernista.

Als cinc anys va començar els estudis al Col·legi de Sant Jordi, primera escola catalana fundada pel mestre Flos i Calcat, que ell recordava amb veneració. L'any 1914 va aprovar l'ingrés de batxillerat, tot i que aquest va esdevenir un curs catastròfic: l'agost es va iniciar la Guerra Europea i els darrers dies d'octubre hi va haver una epidèmia de tifus a Barcelona. Joan Busquets va caure malalt, mentre a la cambra del costat moria la seva mare i més tard el seu avi.

L'any 1917 la Casa Busquets deixa el barri antic i es trasllada al bell mig de l'Eixample, al passeig de Gràcia núm. 36. Entretant, Joan Busquets cursava el peritatge industrial a l'Escola de Terrassa, en l'especialitat d'electricitat i mecànica, que era el que realment li agradava. Després d'acabar els estudis, el seu pare el va ajudar econòmicament a dur a terme un projecte de canvi de marxes elèctric per a un Citroën, respectant en tot moment les seves inclinacions. L'experiència va resultar un fracàs, i, per tal de compensar d'alguna manera les pèrdues econòmiques causades, va decidir de deixar l'electrònica i incorporar-se definitivament a la botiga.

Des de petit semblava predestinat a continuar el negoci familiar, i la formació que havia anat rebent en el taller, la va completar amb els estudis d'especialitat en les arts de la fusta a l'Escola Superior de Bells Oficis de la Mancomunitat. De tota manera, no va ser fins després de la guerra, a partir de l'any 1949, en què va morir el seu pare, que es va fer càrrec del negoci. Va tenir la dissort d'haver de treballar en una època grisa en l'aspecte creatiu (després de la guerra la clientela només demanava mobles d'estil isabelí). La seva única obra creativa, totalment dissenyada per ell va ser el Moble del Rosari.

L'afecció als viatges li venia de família. En un primer moment, per

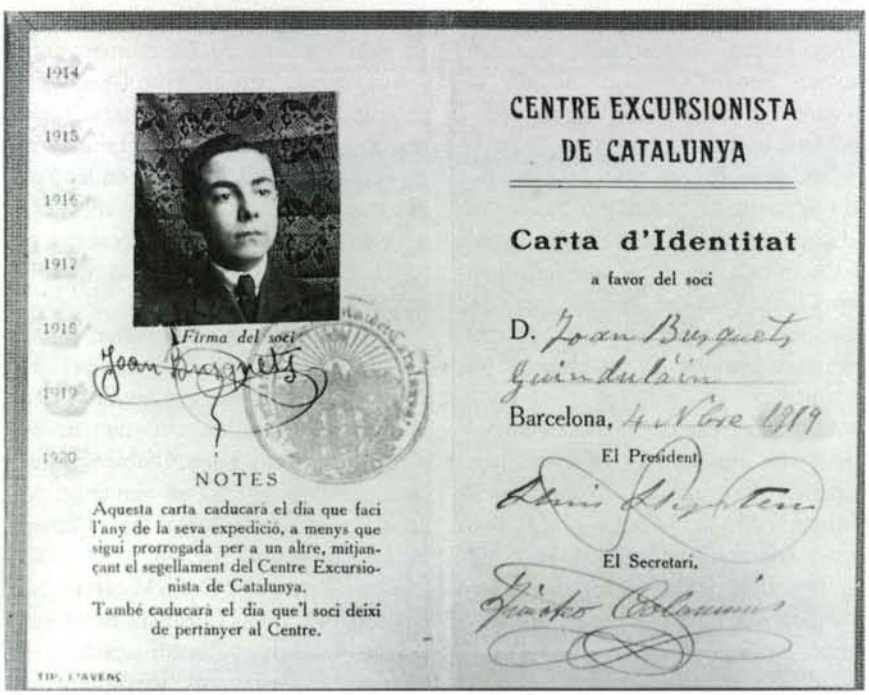
1914
1915
1916
1917
1918
1919
1920
Firma del soci
Joan Busquets
NOTES
Aquesta carta caducarà el dia que faci l'any de la seva expedició, a menys que sigui prorrogada per a un altre, mitjançant el segellament del Centre Excursionista de Catalunya.
També caducarà el dia que'l soci deixi de pertànyer al Centre.
CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
Carta d'Identitat
a favor del soci
D. Joan Busquets Guindulain
Barcelona, 4 Nov 1919
El President,
El Secretari,

El carnet de soci del Centre Excursionista de Catalunya de Joan Busquets.

qüestions purament comercials, el seu avi, Joan Busquets i Cornet, anava sovint a París en recerca de novetats per a les tapisseries dels mobles i dels cortinatges. Els contactes comercials i les visites a exposicions i fires europees eren un bon pretext per a viatjar. Quan Joan Busquets i Guindulain tenia deu anys va fer el primer viatge a l'estranger. El seu pare havia d'anar a Munic per a estudiar l'important museu d'arts decoratives de la ciutat, ferhi estada d'una setmana i repassar pis per pis tots els seus fons. Després, per descansar, es van dirigir cap a Suïssa, on van visitar el museu d'interiors típics reconstruïts de Zuric. Però fins l'any 1919 no va fer el primer viatge a París, del qual recordava especialment la visita al front de batalla, on van contemplar els horrors de la Primera Guerra Mundial.

L'any 1924 van adquirir un Ford turisme amb capota, i van iniciar així les rutes amb vehicle. I l'any 1930 ja viatjaven amb un Ford A de 17 cv.

En una etapa més pròxima en el temps, cap a l'any 1971, es va muntar al Centre Excursionista de Catalunya l'*EX.FA.VE.PRO*. (excursions familiars amb vehicles propis) dintre de la Secció de Ciències Naturals. Els Busquets ja pertanyien al Centre segurament des de 1906, encara que el primer carnet que es conserva de Joan Busquets i Guindulain és del 4 de novembre de 1919 (estava molt orgullós de pertànyer a l'entitat i sempre lluïa en la seva jaqueta la insígnia d'or. Li hauria agradat arribar a obtenir la de platí, com el senyor Bonet).

La família Busquets: Esperança Manén, Joan Busquets, els seus cinc fills i néts van participar d'una manera continuada en les activitats de l'*EX.FA.VE. PRO*. El matrimoni va esdevenir després de vint anys els «avis» del grup i per aquest motiu se'ls va dedicar una festa d'homenatge, on foren obsequiats amb un sant Jordi.

Les excursions i els viatges es van acabar per a ells, per causa de la progressiva ceguesa del senyor Busquets. El que realment li sabia greu d'haver perdut la vista era que no podia contemplar les estrelles i les muntanyes. I fins al darrer moment va conservar l'esperança de recuperar-la.

Els versos del «Cant espiritual» de Maragall ressonen recordant-lo després de la seva mort:

«I quan vingui aquella hora de temença / en què s'acluquin aquests ulls humans / obriu-me'n, Senyor, uns altres de més grans / per contemplar la vostra faç immensa. / Siam la mort una major naixença!»

Joan Busquets i Guindulain en una fotografia de maduresa.

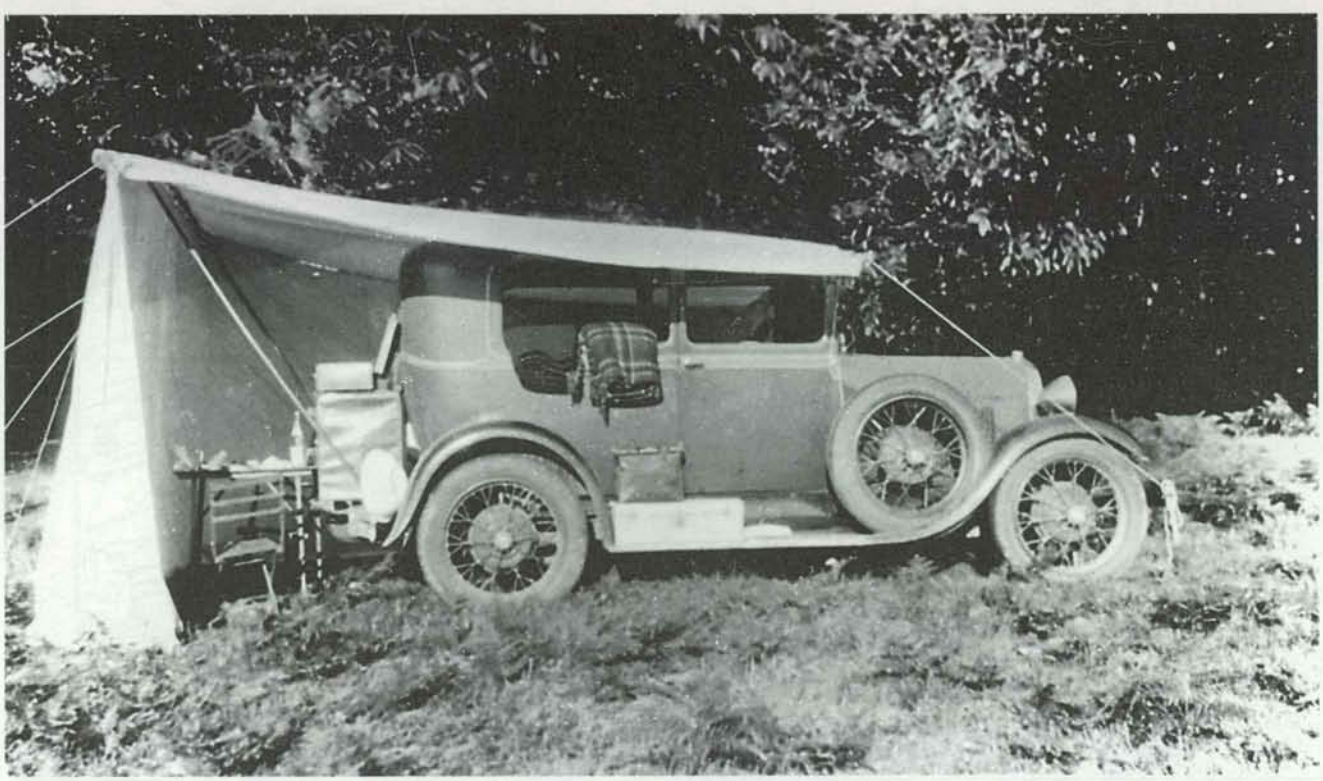

Model del tenda dissenyat pels Busquets per als seus viatges a l'estranger.

COLLEGATS (barranc de Sant Pere)

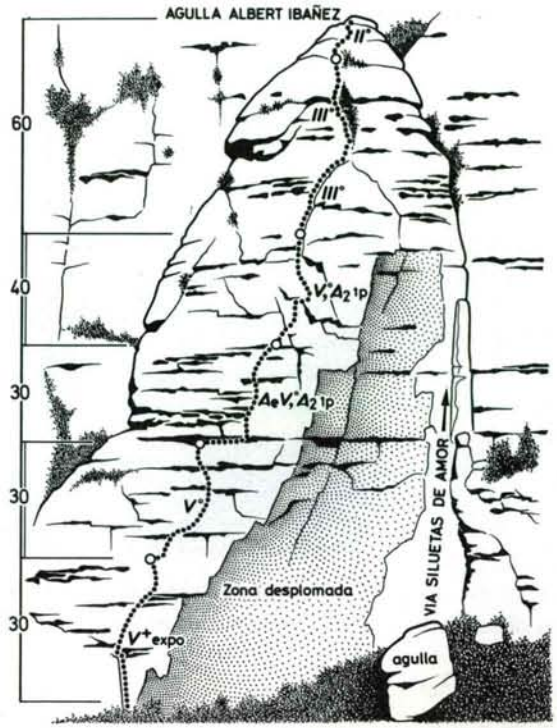

Via «Demà no puc» (190 m, MD+, A2),
1ª asc.: 9-III-91, per Antoni Fontdevila, Joan Jover i Remi Brescó.
Material: 3 pitons variats i joc de tascons.

COLLEGATS (barranc de Sant Pere)

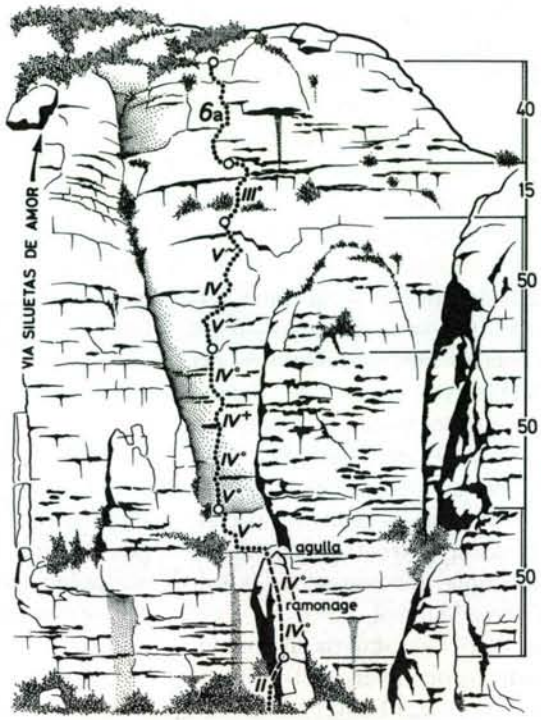

Via «Performance» (200 m, 6a),
1ª asc.: 8-IV-91, per César Pérez Hurtado i Armand Ballart.
Material: 6 cintes express (equipada-expo).

COLLEGATS (barranc de Sant Pere)

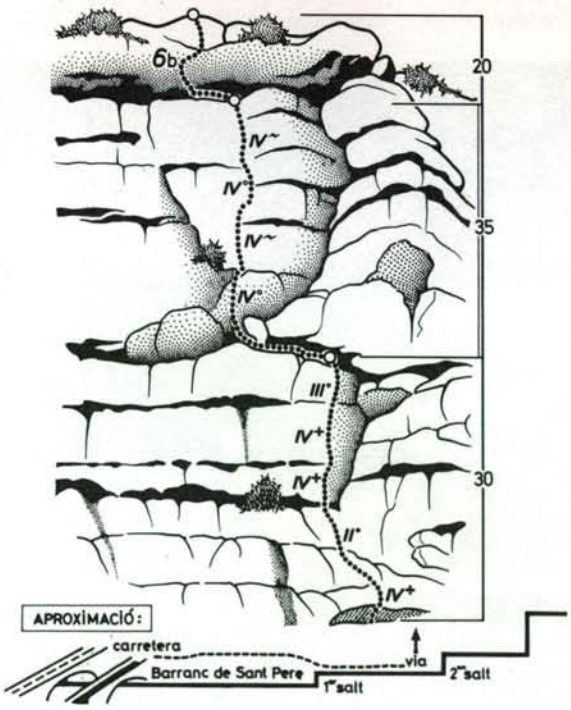

Via «Soy un fenómeno paranormal» (85 m, 6b),
1ª asc.: 3-III-90, per Laurent Sarthe i César Pérez Hurtado.
Material: 9 cintes express (equipada).

COLLEGATS (cinglera sud del Pessó)

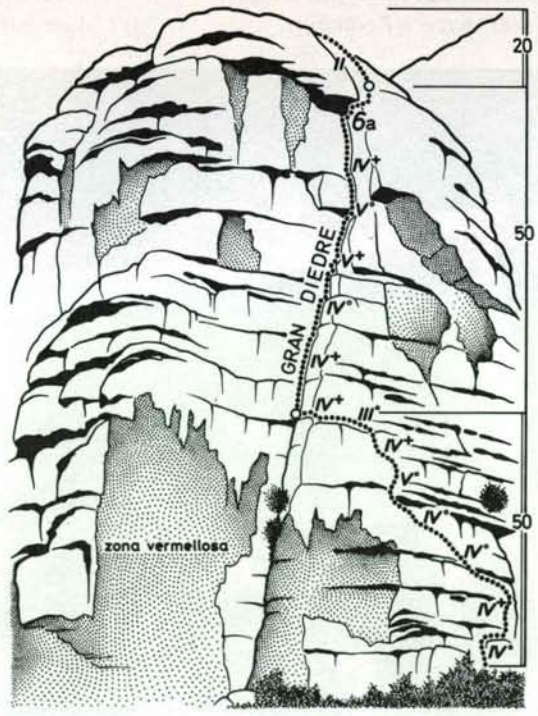

Via «Díedre Tuca» (120 m, 6a),
1ª asc.: 6-IV-91 per Armand Ballart i César Pérez Hurtado.
Material: joc de tascons i *friends*.

SIERRA DE GUARA (Barranco Andrebot)

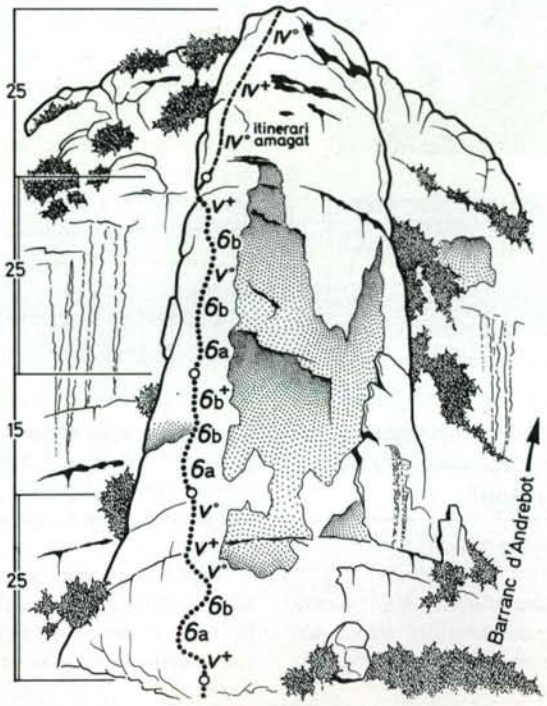

Via «La Clavicule» (90 m, 6b+),
1ª asc.: 12-IV-84, per Frederic Sanz i Bertrand Ulmann.
Material: 12 cintes express (equipada).

SIERRA DE GUARA (La Cuca de Bellosta)

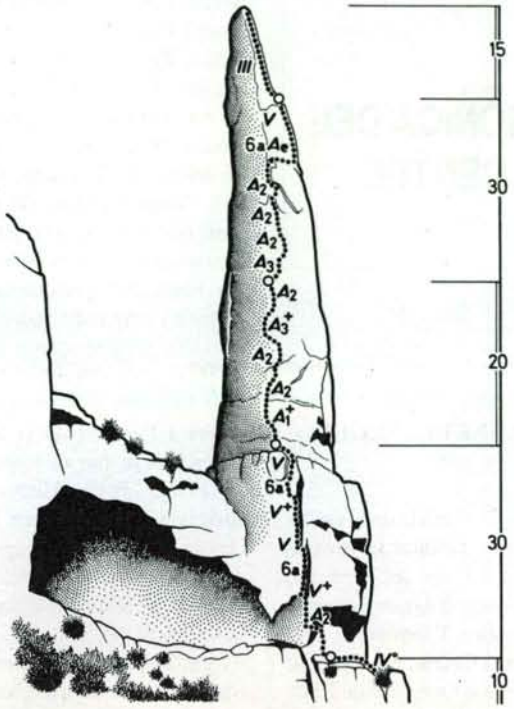

Via «Flecha perdida» (100 m, 6a, A3),
1ª asc.: 29-IV-91, per Armand Ballart i Manolo Vílchez.
Material: 10 pitons variats, 2 ganxos i tascons cable.

MONTSEC D'ARES (sector Montboli)

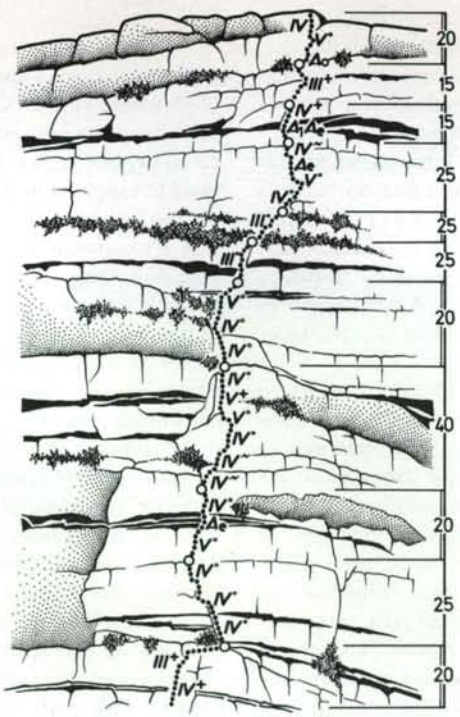

Via «Tope Clàssic» (250 m, MD A1),
1ª asc.: 3-VI-90, per Joan Freixas, Manel Pedro i Joan Tejada.
Material: 4 pitons, joc de tascons i *friends*.

MONTSEC D'ARES (sector Colobó)

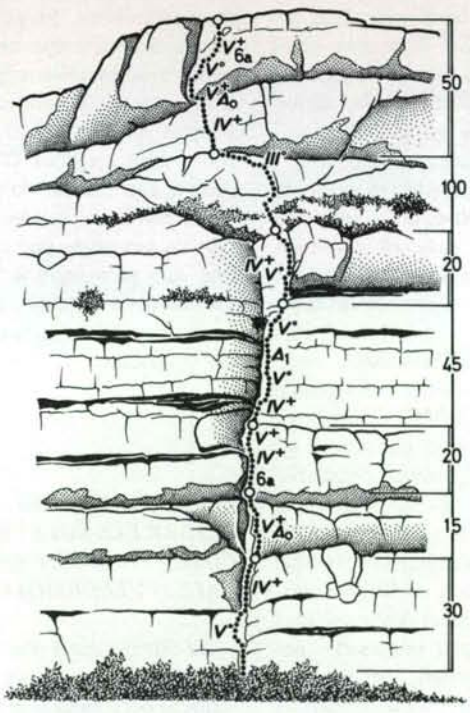

Via «Floppo» (280 m, 6a, A1),
1ª asc.: 15-X-90, per Xavi Cullell i Xavier Teixidó.
Material: 12 pitons, joc de tascons i *friends*.

CRÒNICA DEL CENTRE

FOLKLORISTES CATALANS DEL SEGLE XIX

A tall de cloenda de la col·laboració que l'entitat ha programat durant l'any del centenari del naixement del nostre consoci Joan Amades, l'antropòleg Lloreng Prats i Canals, professor de la Universitat i membre de l'Institut Català d'Antropologia, va donar una conferència sobre els folkloristes catalans del segle XIX. Cal dir d'entrada que el professor Prats, que era a casa nostra el dia que vàrem presentar *La bruixa catalana*, el 1987, del nostre consoci Cels Gomis, és autor del llibre *El mite de la tradició popular* i de diverses obres relacionades amb la cultura popular del nostre poble, alguns dels treballs escrits amb la col·laboració d'altres autors.

Va obrir l'acte i el va cloure Francesc Olivé, de la Secció de Ciències i Arts. El conferenciant va anunciar-nos que no pretenia fer cap exposició sistemàtica del tema, potser més aviat una reflexió, unes consideracions generals i un repàs de la mateixa història centrada en quatre moments singulars. I així ho va fer apuntant característiques generals de la primera època amb il·lustracions pràctiques i anecdòtiques. Sembla que vers l'any 1840 començaren seriosament les recollides d'obra popular impulsades per Milà i Fontanals, Pau Piferrer, Marià Aguiló i tot un ventall de noms associats a casa nostra i de col·laboradors de la tasca de l'entitat, entre els quals sobresurten Ramon Arabia, Francesc Maspons i Labrós, Pau Bertran, F. Pelagi Briz, Cels Gomis, R. Serra i Pagès, V. Serra i Boldú, Aureli Capmany, T. Carreres i Artau, Rafael Patxot, Josep M. Batista i Roca, i R. Violant i Simorra. Tots ells contribuïren a desvetllar l'interès per l'estudi de tradicions, costums, llegendes, i dites populars del nostre país, que jeien adormides principalment a les contrades pageses. Foren persones que saberen donar un impuls decisiu i indispensable per a recuperar-les.

Una gran obra divulgativa amb finalitats patriòtiques i de servei a l'esperit de la Renaixença, fou la que va emprendre F. Pelagi Briz. Mentrestant, apareixia la «Biblioteca Popular» en vuit volums l'any 1884. Aquest inventari popular va ajudar molt a la consolidació de la valoració del folklore.

Va quedar prou clar que aquest conjunt de tradicions del nostre poble ha estat orfe fins avui d'institucionalització; sempre ha caminat amb el suport de fundacions, d'aportacions particulars i d'afeccionats que hi han dedicat tota una vida.

Fou una vetllada instructiva, que finalitzà amb un col·loqui molt interessant. El públic assistent féu intervencions destinades a un major coneixement d'aquest tema que ens ha tingut ocupats durant mesos, d'una forma molt agradosa. D'ara endavant ens plauria comprovar una sensibilitat creixent en qui pertoca perquè es pogués obrir una aula permanent a la Universitat per a estudiar a fons tot aquest món meravellós del «saber del poble».

M. M.

PRESENTACIÓ DEL LLIBRE *ELS BOLETS COMESTIBLES DE LA VALL D'ULLDEMOLINS*

El dimarts dia 9 d'abril, a la sala d'actes, va tenir lloc la presentació del llibre *Els bolets comestibles de la vall d'Ulldemolins*, original d'Hilari Sanz i Gonel. El llibre correspon al volum cinquè dels «Quaderns d'Ulldemolins». Els quatre quaderns anteriors varen ser presentats el maig de l'any passat.

Reproducció de la coberta del llibre* Bolets comestibles de la vall d'Ulldemolins, *d'Hilari Sanz i Gonel.

Va obrir la vetllada el nostre president, Josep M. Sala i Albareda, que va manifestar el goig que sentia de presentar una vegada més un llibre, tasca que l'entitat de sempre ha considerat primordial i necessària, i més encara essent l'autor de la casa, cosa que proporciona una doble satisfacció. Afirmà que, de fet, els llibres que es presentaven responien sempre a les nostres afeccions i activitats, i respecte al llibre que es presentava assegurà que no tan sols tenia interès per a l'excursionista estudiós de la botànica, sinó que podia ser útil i instructiu per a tothom. A continuació va donar la paraula al presentador de l'obra.

Modest Montlleó, establert a Ulldemolins, fou l'home escollit per a fer-ne la presentació i va demostrar que coneixia el terreny i que s'havia llegit el llibre. Féu d'entrada un elogi de les qualitats de l'autor, per a passar després a una dissecció de l'obra, punt per punt, sense deixar-se cap capítol. Fins i tot en algunes ocasions va llegir uns paràgrafs escollits per donar a la seva dissertació una coherència que la fes més fluida.

Després va parlar l'autor, que va referir-se al presentador en termes elogiosos, del qual afirmà, però, que, segons el seu parer, s'havia excedit en les lloances. Manifestà estar cofoi del seu llibre i que li semblava que podria tenir una bona acollida, ja que de llibres d'aquests temes centrats en una determinada contrada, no n'abunden. A continuació féu un petit esbós de com va néixer aquesta idea i de quins foren els seus primers passos.

El president va cloure l'acte agraint al presentador la seva col·laboració i a l'autor la seva obra, al qual invità a prosseguir i desitjà que aviat en poguéssim presentar una altra. I donà les gràcies també al públic assistent per haver-nos volgut acompanyar.

Tots els presents pogueren adquirir el llibre, que l'amic Hilari Sanz va brindar-se a signar, enmig de mostres de satisfacció ben evidents.

J. Duran

EX.FA.VE.PRO. (Excursions familiars amb vehicles propis) VINT ANYS DESPRÉS

Sí, han transcorregut vint anys des d'aquella anada l'any 1971 a Sant Pere de Casserres, amb la qual un petit grup de socis de l'entitat, amb entusiasme, bona fe i molta dosi d'esperança, van iniciar una nova modalitat d'excursions dintre de la Secció de Geografia i Ciències Naturals, en què petits i grans, caminadors i no tant, poguessin gaudir de la natura, de l'amistat i la germanor i, després de dinar plegats sota el sol hivernal o bé buscant l'ombra quan aquest ja pica de valent, cloure el dia tot comentant les incidències de la jornada, satisfets d'haver conegut un altre tros de la nostra terra. I acabar la trobada donant solució als divertits i a la vegada instructius trencaclosques que cada mes se'ls proposa, amb la rifa, tot seguit i com a premi a l'esforç d'haver-los resolt (o haver intentat de fer-ho), d'un llibre i altres petits obsequis.

Un moment del dinar de celebració del vintè aniversari de les EX.FA.VE.PRO., a Viladrau, al qual assistiren el president del Centre i la seva muller, així com nombrosos amics que homenatjaren els consocis Núria Martí i Jaume Puyol.

Jaume Puyol i Núria Martí, ànimes de les EX.FA.VE.PRO., fullejant l'àlbum que recull la documentació gràfica de les activitats dels darrers deu anys.

L'any 1981, a Sant Jaume de Frontanyà, on fou ofert un homenatge als vocals Jaume Puyol i Núria Martí, amb motiu del desè aniversari d'aquestes excursions, ja poguérem constatar personalment que l'estol dels assistents a les *exfavepros* havia crescut notablement. I ara, deu anys més tard, hem vist amb satisfacció la nombrosa concurrència a l'excursió i al dinar de germanor que tingueren lloc el dia 10 de març d'enguany per a celebrar-ne els vint anys.

Al matí, per a fer més completa la diada, i tot gaudint d'un dia esplèndid que semblava voler unir-se a la festa, es féu un petit recorregut des de la collada del Vilar, a la carretera de Vic a Viladrau, fins al castell del Boix o de Taradell. Fou un bonic preludi a la jornada, que permeté gaudir d'un dilatat paisatge sobre la plana de Vic, del sol i de l'alegria de retrobar alguns antics companys que volgueren afegir-se a la celebració. En el clos del castell es feren unes belles cantades.

El dinar de germanor, que aplegà uns cent cinquanta comensals, se celebrà, enmig d'un clima d'amistat, germanor i bona organització, a l'Hostal de la Glòria, de Viladrau.

Tot just entrar al menjador, els vocals es trobaren amb l'agradable sorpresa d'un segon homenatge, totalment inesperat per a ells, i foren obsequiats, entre altres coses, amb un artístic àlbum de fotografies, recull i resum dels darrers deu anys d'excursions. El Centre els obsequià amb el llibre *Queralbs*, d'Alexandre Cirici, i també ho féu als assistents rifant entre ells l'obra *L'alta muntanya catalana. Flora i vegetació*, del catedràtic Josep Vigo. La Secció de Geografia, per la seva part, féu present a totes i cada una de les famílies i dels assistents, com a record de la festa, d'exemplars, amablement dedicats, del llibret *Excursió a la montanya de Montseny*, d'Artur Osona, de l'any 1879, reeditat en facsímil pel Centre.

A l'hora de les postres, alguns dels presents i el president de la Secció de Geografia feren breus parlaments recordant l'origen i anècdotes de les *exfavepros*.

El president del Centre, Josep M. Sala, que acompanyat de la seva esposa volgué fer acte de presència a una festa tan entranyable, va cloure l'acte lloant la constància, l'esforç i l'esperit de sacrifici i dedicació a les coses ben fetes que han permès d'aconseguir un historial tan dilatat d'excursions, i encoratjà tothom a retrobar-se novament en la celebració de les bodes de plata.

Finalment, i com a comiat, es cantà «L'hora dels adéus» amb una estreta unió d'amistat i germanor de tots els presents.

Felicitem de tot cor Jaume Puyol i Núria Martí i els seus col·laboradors, encarregats de portar a bon terme les excursions mensuals, per haver pogut arribar a la celebració d'aquest magnífic vintè aniversari. Per molts anys!

N. R. F.

CRÒNICA DEL MÓN EXCURSIONISTA

EL 50è ANIVERSARI DEL GRUP D'ALTA MUNTANYA DEL CLUB MUNTANYENC BARCELONÈS

El primer grup d'escalada que es creà oficialment a Catalunya fou el del GAM del CMB, l'any 1940. Certament, l'escalada de dificultat ja es practicava no sols en el CMB, sinó també en altres entitats des de feia molts anys, però les noves tècniques d'escalada i d'alta muntanya reclamaven una atenció més gran que la que podien aportar les seccions de muntanya dels clubs.

El GAM sorgí, doncs, tot just acabada la nostra guerra, gràcies a l'entusiasme d'un estol d'escaladors amb la dèria

d'assimilar la nova tècnica en contínua superació, amb tot el suport, entre altres, de Ramon de Semir i Joan Benavent.

En la primera junta directiva del grup, hi trobem Ernest Mallafré, Josep Piqué i Joan E. Bou, i al capdavant, dos muntanyencs i científics de categoria, Noel Llopis Lledó com a president i August Panyella com a secretari, que organitzaren el I Curs Oficial d'Escalada.

Ara aquí no es tracta de fer un repàs de la trajectòria muntanyenca del GAM, sinó de fer constar l'efemèrides del 50è aniversari viscut amb una certa emoció pels veterans que ens vàrem iniciar en aquest grup, on l'Ernest Mallafré era el més estudiós i proselitista de la tècnica, com ho prova el seu llibre *Escalada,* publicat per Editorial Joventut l'any 1948, i el seu mestratge també als rengles del Grup Especial d'Escalada, del Club Excursionista de Gràcia, i del Centre Acadèmic d'Escalada, del nostre Centre.

El conjunt d'actes commemoratius de l'aniversari s'iniciaren el dia 4 d'octubre de 1990, al saló d'actes del Club Muntanyenc Barcelonès, on, entre diverses adhesions, poguérem veure Joan Cervera, en nom del GEDE, i Kildo Carreté, en nom del CADE.

Després, els dies 20 i 21 d'octubre se celebrà a Montserrat la II Reunió Nacional d'Escaladors Veterans, on s'aplegaren un bon estol de grimpaires de Madrid i d'Aragó juntament amb molts de catalans.

A la tarda del dissabte dia 20, la comunitat del monestir ens acollí al saló d'actes, on, sota la presidència de Fernando Muñoz i de Joan Garrigós, presidents de la Federación Española de Montañismo i de la Federació d'Entitats Excursionistes de Catalunya, respectivament, en glossaren en diversos parlaments la importància i el fruit dels cinquanta anys d'activitats del GAM.

Tot seguit es reuniren unes dues-centes persones en un sopar de germanor, en un dels restaurants de Montserrat.

El diumenge dia 21 es continuaren fent escalades i s'inaugurà oficialment la instal·lació de ràpels a la Muralla de les Agulles, en el collet de la Figuereta i a l'agulla dels Espeleòlegs. Al final es dinà al collet de Guirló.

A la sala d'exposicions de l'Ateneu Barcelonès, del 22 al 31 d'octubre se celebrà una exposició de fotografies, records i trofeus sobre les activitats del grup. Aquesta exposició fou inaugurada per la senyora Marta Ferrusola, esposa del president de la Generalitat, sòcia i filla d'un destacat ex-directiu del club, i per Joan Garrigós, president de la FEEC.

El mateix Ateneu Barcelonès ens acollí els dies 23, 25, 29 i 30 d'octubre, per oferirnos un cicle de conferències a càrrec de Josep Manuel Anglada, Francesc Guillamon, Josep Barberà, Jordi Pons i Isidre Rodrigo, de les quals em plau destacar la duta a terme per en «Rodri», el qual entre la conferència i l'àudio-visual, ens féu un resum de l'alpinisme i de l'escalada fins als nostres dies.

Pel novembre es portà a cap una trobada al monestir de Sant Miquel de Cuixà, per a celebrar una missa en memòria dels membres del GAM que ens han deixat per sempre, que fou oficiada per dom Josep Hugó, monjo del monestir.

La cloenda dels actes es féu amb un dinar en un restaurant de Valldoreix amb molta concurrència, on assistiren, a més de la senyora Marta Ferrusola, Josep Lluís Vilaseca, director general de l'Esport de la Generalitat, Fernando Muñoz, president de la FEM, Joan Garrigós, president de la FEEC, Òscar Andrés, president del CMB, i Miquel Arribas, president dels veterans del GAM.

Es lliuraren diplomes d'honor del GAM a tots els membres actius i col·laboradors, i es lliurà així mateix el trofeu Joan Peradejordi a Francesc Guillamon.

Em plau felicitar el grup pel seu 50è aniversari i per l'encert dels actes programats, els quals es dugueren a terme amb una gran cordialitat, car ha estat un bon motiu de trobada d'amics i veterans del GAM.

Maria Antònia Simó

LLIBRES I MAPES

AMICS DEL SOL. UNA HISTORIA. 75è ANIVERSARI (1915-1990)

Joan Posa i Molné. 171 pàgs. Obra il·lustrada amb dibuixos, partitures musicals i fotografies en blanc i negre.

El grup Amics del Sol és un col·lectiu heterogeni, que fa setanta-cinc anys que es va crear i que ha funcionat sense interrupció. Un d'ells, Joan Posa, consoci nostre i que va tenir càrrecs directius en la nostra entitat, és l'autor del llibre, on descriu tot allò més significatiu d'aquests anys que commemoren, destacant-ne la figura senyera de Pere Busquets, al qual va dedicat el llibre, en qui es veu la representació tant dels precursors com dels que continuen fidels als ideals del seu inici. No cal dir que el llibre solament és un tast de les múltiples activitats portades a terme, però n'és una mostra prou significativa per a conèixer el caràcter i constatar les excel·lències d'un grup selecte i singular, que ha viscut sempre a la recerca de la llibertat ben entesa, encuriosits per sentir-se agermanats amb la natura, disposats a recórrer el país, amb esforç físic i modèstia de mitjans, però amb amor a la terra, amb alegria i patriotisme.

Potser la seva característica principal ha estat no disposar de local social, ni haver estat mai registrada oficialment, per això tampoc no han tingut mai president, ni junta gestora, ni socis, ni quotes, estatuts o reglaments. Sempre s'han regit per unes normes diguem-ne elementals, de convivència o de principis.

Llegir aquest llibre resulta sedant i causa goig comprovar que ni els problemes i neguits de la vida moderna, tan tecnificada, no han minvat la seva dèria ni els seus afanys de superació. A aquest grup, els agrada practicar l'excursionisme integral, aquell que enforteix l'esperit, que busca la descoberta no exempta d'aventura, sense rauxa, amb seny. El Sol és el seu nord i la seva guia, i la natura el seu hàbitat predilecte. Diguem que, sense proposar-s'ho, amb el seu exemple, foren els fundadors i els capdavanters de l'ecologia moderna.

Fa setanta-cinc anys que, practicant el naturisme i l'excursionisme, s'iniciaven en l'ecologisme més depurat.

Ens ha complagut molt, la lectura d'aquest llibre dels Amics del Sol. Ens plau tenirlo a la biblioteca i esperem que serà consultat. Nosaltres el recomanem, convençuts que ens ho agrairà el lector que el sol·liciti, perquè amb la seva lectura amena i assenyada haurà conegut els Amics del Sol.

M. M.

BIBLIOGRAFIA CATALANA RECENT D'INTERÈS EXCURSIONISTA

Noms actuals i pretèrits del terme antic de Cornudella de Montsant. R. Amigó i J. B. Espasa. Associació d'Estudis Reusencs. Reus, 1990. 468 pàgs. + 3 mapes.

ESQUÍ
CÀMPING
ESCALADA

SPORTS

SANJUST

MEMBRE DEL GREMI D'ARTICLES D'ESPORTS

CANUDA, 6 – 08002 BARCELONA
TEL. 302 36 95

LA MILLOR QUALITAT I EL MILLOR SERVEI

DE SEMPRE, PER A LA CULTURA I L'ESPORT

CAR IMPORT, S.A.
DISTRIBUIDOR OFICIAL
NISSAN NISSAN

LA NOSTRA MISSIÓ
ÉS ÈSSER ELS PRIMERS

ESQUÍ - MUNTANYISME - ESCALADA
GARANTIA 3 ANYS O 100.000 KM

C/ València, 109 (cantonada Urgell) Tel. (93) 323 79 76 - Fax: 453 74 60 - 08011 Barcelona

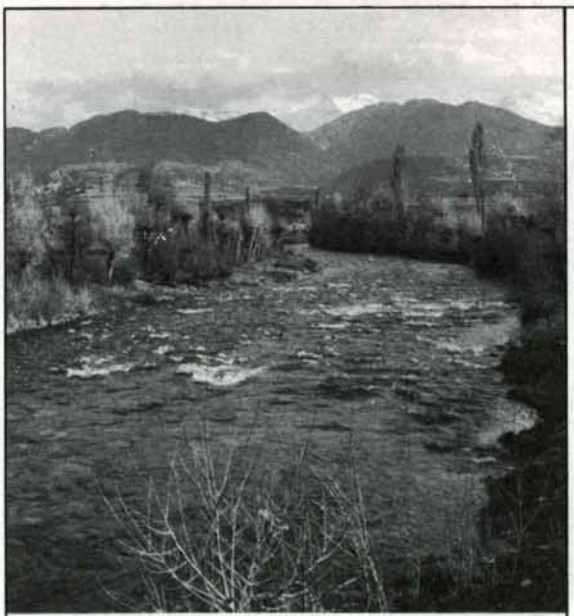

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
CLUB ALPÍ CATALÀ

CERDANYA

ALTES VALLS DEL SEGRE

A. JOLIS i M.A. SIMÓ de JOLIS

CERDANYA

Agustí Jolis i M. Antònia Simó,

Del Centre Excursionista de Catalunya

UNA VISIÓ GLOBAL D'AQUESTA COMARCA CATALANA

● 52 itineraris turístics. ● 98 itineraris de muntanya amb diverses variants i vies d'escalada. ● 10 dibuixos descriptius. ● 21 croquis de vies d'escalada. ● 9 fotos en color. ● 2200 topònims. ● 12 mapes parcials a escala aprox. 1:50000. ● 1 mapa general a escala 1:100000 a tres colors.

CENTRE EXCURSIONISTA DE CATALUNYA
— COMISSIÓ DE PUBLICACIONS —

ESPORTS

LLUCH

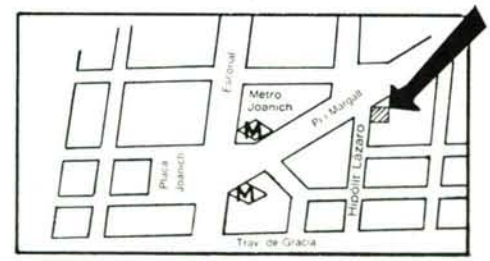

ESCALADA
ALTA MUNTANYA

EXCURSIONISME
ESQUÍ - CÀMPING

Hipólito Lázaro, 34
(Metro Joanich)
Telèfon 219 14 16
08025 Barcelona

QUI CONEIX BÉ, ACONSELLA BÉ

Els *idiomes* al teu abast

Perquè conèixer i parlar altres llengües és cada dia més necessari
T'oferim la possibilitat de:

- Estudiar idiomes a l'estranger
  - Cursos generals d'idiomes a Anglaterra, Escòssia, Irlanda, França, Suïssa, Alemanya, Austria, Itàlia, Estats Units.
  - Cursos per a mestres i professors de llengües: anglès, francés, alemany i italià.
  - Cursos super-intensius, vivint a casa del propi professor, a Gran Bretanya, Irlanda, França, Alemanya, Estats Units, Malta, Rússia, Portugal, Austràlia, Canadà, Itàlia i Japó.
- Treballar com a ***au-pair*** a Gran Bretanya i Irlanda.
- Reserves d'allotjament ***bed & breakfast*** a Gran Bretanya.

Si desitges més informació o vols apuntar-t'hi, vine o truca'ns.

Sipaj

Servei d'Informació i Promoció d'Activitats Juvenils
Rambla Catalunya, 5 pral, 2a.
08007-BARCELONA
Tel: 301.40.46 (tarda de 5 a 9)

ABC Disseny

Als seus peus

calçat infantil

Grimp®

- BALMES
  PLAÇA MOLINA
- AVDA.
  PAU CASALS, 15
- PASSEIG
  SANT JOAN, 139